IN MEMORY

OF

MY BELOVED FATHER

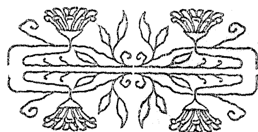
LATE

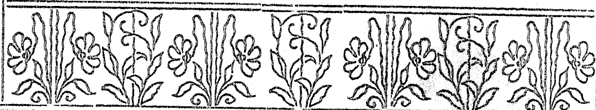
Karlapalem Kamiah Pantulu.

కీర్తిశేషుఁడైన నాప్రియజనకుఁడు

కర్లపాలెం కామయామాత్యుని

జ్ఞాపకార్థము.

శా. శ్రీలక్ష్మీసతి సాంద్రభక్తిగరిమన్ ♦ సేవింపుచుండన్ దగన్
నీళాభూసతులిద్దఱున్ దనను బల్ ♦ నేస్తంబునన్ గొల్వఁగా
హేలావృష్టిపరంపరల్ మువ్వురిపై ♦ నేకాకృతిన్ బర్వ వా
శ్రీలానీళలభర్త మీకొసఁగుఁ దం♦డ్రి! శాశ్వతానందమున్.

కవిజీవితము

ఈ కవి ఆరువేలనియోగిబ్రాహ్మణుఁడు. హరితసగోత్రసంభవుఁడు. ఇంటిపేరు కర్లపాలెమువారు. తండ్రి కామయ్య, తల్లి నర్సమాంబ, భార్య రాజ్యలక్ష్మమ్మ. ఈ కవి హూణశకము 1884 సంవత్సరమున జన్మించె. వీరన్నదమ్ములు నలువురు. సోదరీలిరువురు. వీరి కాపురము గుంటూరుమండలమునందలి బాపట్లతాలూకాలోని కర్లపాలెమను గ్రామము. వీరిది విద్వత్కవిసాంప్రదాయము. కృష్ణామండలమునందలి కయికలూరు తాలూకాలో చేరిన వడాలి గ్రామమునందు శ్రీ జగన్నాథస్వామివారి దేవాలయము ప్రతిష్ఠించి, నవాబు నిజాముద్దౌలాగారివలన ఆగ్రామ మాస్వామివారికి జాగీరు సంపాదించిన "కర్లపాలెము నారాయణసోమయాజి" అను శ్రీపరమహంసపరివ్రాజకాచార్యవర్య శ్రీపురుషోత్తమానందావధూత వీరివంశములోనివారే. ఈకవి ముత్తాతయగు నరసింగయ్యగారు మంచికవి. కొన్నిగ్రంథములు రచించెను. ఇప్పుడు తత్కృతమగు నరసింహశతకమొకటి కనుపించుచున్నది. తాతగారగు రామన్నగారు పండితుఁడును, వీరి పెదతండ్రి నరసింహముగారు కవియును, పండితుఁడును, పినతండ్రి బుచ్చయ్యగారును కవియె. ఈ బుచ్చయ్యగారు వ్రాసిన సనత్కుమారీయ మొకపత్రికలో ప్రచురమైనది. ఇంతయేల! నీకవివంశజు లందరు మొత్తముమీఁద జక్కనికవిత్వముఁ జెప్పుటయందు సమర్థులు. ఇట్టి విద్వత్కవిసాంప్రదాయమునందు జనించిన వీరికిఁ గవిత్వశక్తి గలుగుట యబ్బురము కాదు. ఈకవి మొదట వ్రాసినది "కాంతి" యను చిన్నిపొత్తము. ఇందు స్త్రీలకు వలయు నీతులు, ధర్మములు చక్కనిశైలిని మధురముగా వ్రాయఁబడినవి. ఇది విద్యాశాఖవారిచే నంగీకరింపబడి, బాలికాపాఠశాలలయందు బఠనగ్రంథమై యచిరకాలమున నాలుగుముద్రణములంది చాల వ్యాప్తియు, గౌరవము నందినది. పిమ్మట "భీష్మప్రతిజ్ఞ" యను నీ నాటకము రచించెను. ఇందలి శైలి మిక్కిలి మృదుమధురము. పాకము బహిరంతస్స్ఫురద్రసమగు ద్రాక్షాపాకము. మిక్కిలి నిర్దుష్టమైన సరళప్రవాహముతో కవిత్వధోరణిగలది. పాత్రౌచిత్యమును, రసప్రచారమును జక్కఁగఁ బోషింపఁబడినవి. ప్రదర్శనానుకూలమగుచందమున మనోహరమగు సందర్భశుద్ధి గలిగియున్నది. చదువబోవువారలకుఁ గూరలరుచి యెఱింగించునట్లు ఇందలి గుణాగుణవిమర్శన మతిప్రసంగమగునని పాఠకులే ఇందలి మాధుర్యమును గ్రోలి యానందింపఁగలరని యింతటితో విరమించెదము.

అంగలూరు,
15—4—1914.

ఇట్లు,
శివ వేంకటకవులు.
{ అడవి సాంబశివరావు.
నందగిరి వేంకటప్పరావు. }

విజ్ఞప్తి

ఆర్యులారా!

ఇదియే నా ప్రప్రథమోద్యమము గాన నందు పెక్కు దోషము లుండక మానవు. కావున నిందుగల దోషంబుల ద్రోచివుచ్చి, సుగుణములు గలవేని వాని గ్రహించి నన్ను మన్నింప సుజనాళి కంజలిఁ జేయువాఁడ.

ఈనాటకమును క్రీ. శ. 1914 సం॥న సౌగంధికాపహరణ మను పేర దొలుత ప్రచురించితిని. దీని నిప్పుడు "భీమప్రతిజ్ఞ" యను పేరుతో గొంతమార్చి రెండవతూరి ప్రచురించుచున్నాఁడను.

మచ్ఛ్రేయోభిలాషులగు చదువరు లిందలి లోపములను దయతో నాకుఁ దెలియ పఱచినయెడల, వానిని వందనపూర్వకముగ నందికొని, క్రొత్తకూర్పునందు సవరించుకొనియెద.

బెజవాడ,
10—8—1914.

ఇట్లు సుజనవిధేయుఁడు,
కర్లపాలెం కోదండరామయ్య,
గ్రంథకర్త.

శ్రీహయగ్రీవాయ నమః

భీమప్రతిజ్ఞ

నాంది

శా॥ శ్రీభూనీళలు చేరఁ గొల్వఁగ ముని ♦ శ్రేణుల్ నుతింపన్ గృపా
ద్రీభూతిస్వశుభావలోకనరుచుల్ ♦ దీపింప వెన్నుండు మ
త్తేభాహల్యవిభీషణద్రుపదజా ♦ నేకుల్ సుఖంబంద నే
యేభావంబులఁ బ్రోచెఁ; బ్రోచు నటు మి ♦ మ్మిష్టార్థసంధాయియై॥

ఉ॥ కోరిక మీఱఁగాఁ దనదు ♦ కోమలికిం బ్రియమున్ ఘటింపఁగాఁ
గోరి సురాళితోడ నతి ♦ ఘోరరణంబొనరించి మించి, యం
భోరుహనేత్రుఁడున్ వనజ ♦ ముం గొని తెచ్చి యొసంగు సత్యభా
మారమణుండు ప్రోచు నస ♦ మానశుభాభ్యుదయాప్తి సభ్యులన్॥

(నాంద్యంతమునందు)

సూత్రి — సకలకలాపరిపూర్ణులగు సభాసదుల కానందం బే నాటకప్రదర్శనంబునం గలుగఁగలదు? (ఆలోచించి) ఏమీ, స్ఫురణకు రాకున్నయదే! నాయర్ధాంగిని రావించియైన నాలోచించెదఁగాక! ప్రేయసీ! సత్వరముగ రమ్ము.

(తెరలో "వచ్చుచుంటి"నని ధ్వని వినఁబడును)

ఏమీ, వచ్చుచుంటినని పల్కుచు నింకను రా నాలసించెనే! ఛీ! చేయఁబూనిన కార్యము నెఱవేరినఁగాని యాఁడువారు మఱియొక కార్యమూహింపరుకదా!

చ॥ అవసరమెంతయో కలిగి • యాతురతన్ సతి! రమ్మటన్న, దా
నవసర మించుకేని మన•మందుఁ దలంపదు జ్ఞానశూన్యయై;
యువిదలు మూర్ఖతన్ మదిని • యోజనచేయ రకార్యకార్యముల్
భువిఁ దమపంతమే సఫల•ముం గనఁజూచెద రెట్టివేళలన్॥

నటి—(ప్రవేశించి) నాథా! నా యాలస్యంబునకు క్షమింప వేఁడెద. నన్నుఁ బిలిచినకారణం బెయ్యది?

సూత్రి—ప్రేయసీ! ఇప్పుడే దేని నవీనరూపకంబొండు ప్రదర్శించి, యీ సభాస్తారులమనంబులు రంజిలఁజేయ నెంచితి. కాని, యెద్దిప్రదర్శింతునాయని యోజింపుచుంటి. కావున నీకుఁ దోఁచినచో నొకదాని నెఱింగింపఁగోరెద.

నటి—నాథా! నామది నొకకోర్కెగలిగె. దాని నెఱవేర్తుమంటిరేని నీ సభ్యుల కామోదదాయకం బగునాటకం బొండు యోజించెద.

సూత్రి—సఖీ! ము న్నమితబలోన్నతుండగు మరున్నందనుఁడంతటిమేటి ద్రౌపదీమనోభీష్టం బీడేర్ప నెంచి, కడు నిడుమలఁగుడిచియుండ, నాయంతవాఁ డెట్టులఁ దీర్పగల్గు? ముం దెఱింగింతువేని యాలోచించెద.

నటి—నాథా! ద్రౌపదీమనోభీష్టం బీడేర్ప మరున్నందనుండు కడు నిడుమలఁగుడిచెనా? అలేమ తా నేమికోరె? భీముం డెట్టుల దానిఁదీర్చె?

సూత్ర—సఖీ! అదియంతయు విపులంబుగఁ దెలుపుట కిదియాతరుణము? సదస్యు లిట్టి కాలయాపనమునకు సహింతురా? దాని నెఱుంగఁగోరుదేని భారతమునం జూడుము.

నటి—ఏమీ, భారతమున నేపర్వంబున?

సూత్రి—అరణ్యపర్వంబున.

నటి—ఓహో, సౌగంధికముం దెచ్చియిచ్చినకథయా?

సూత్రి—ఔను.

నటి—దీనికై యీమహాభారతముం దిలకింపనేల? ఆకథ రూపకంబుగనే రచియింపఁబడియున్నది గదా! దాని మాకెఱుంగరా దేమి?

సూత్ర—ఔఁ నిజము. జ్ఞప్తికివచ్చినది. "భీమప్రతిజ్ఞ" కాదా? దాని రచించిన ప్రాజ్ఞుని పేరు స్ఫురణకు రాకున్నయది. (ఆలోచించి) ఔఁ!

మ॥ హరితాభిఖ్యమునీంద్రగోత్రజుఁడు, కా ♦ మామామాత్యనర్సాంబికా
వరపుత్రుండును, కర్లపాలెకులుఁ, డా ♦ పస్తంబసూత్రుండు, స
ద్గురుపాదాబ్జమనోమిళిందుఁడగు నా ♦ కోదండరామార్యుఁ డో
తరుణీ! దానిరచించి మించెఁ గవితా ♦ తత్త్వజ్ఞు లౌరా యనన్॥

నటి—నాథా! ఈకవినిగూర్చి నేనిదివఱకే వినియుంటిఁగాని యితఁడు బాలుఁడే! బాలునికవిత్వము సభ్యులఁ దనియింపఁగలదా! వృథాశ్రమమగునేమోయని సందియము.

సూత్ర—ప్రియసీ, బాలుఁడనియా సందియము? ఏస్థలమున నేనిక్షేపమున్నదో యెవ్వఁడెఱుంగు? "బాలాదపి సుభాషిత" మ్మనునట్లే బాలునికావ్యమును గుణగ్రహణపారీణులగు రసికశ్రేష్ఠులు ప్రశంసించియే తీరుదురు. మఱియు వస్తుగుణవివేచనమునకుఁ బ్రాచీననూత్నభేదము లనవసరములు.

గీ॥ అనఘమతు లెందు గుణమున ♦ కభిలషింతు
రంతియేకాక, ప్రాచీన ♦ మద్ది, నూత్న
మిద్దియని యెంచఁబోవ, ర ♦ హీనమైన
రత్నమును గావ్యమును నొక్క ♦ రాశియగుట॥

అందు నిది పంచమవేదమనంబడు భారతమునందలి సుప్రసిద్ధమగు కథ. సఖి, యింక వృథాకాలయాపనముచే సదస్యుల యాగ్రహమునకుఁ బాత్రులమగుదుము. కావున నేఁటి కీబాలకవినాటకము నే ప్రదర్శించి సభ్యులకు విందుఁగొల్పుదము. మనోహరమగు నొక్క ఋతువర్ణనము సేయుము.

నటి—మంచిది.

చ॥ జలజములెల్ల భానుకర ♦ జాలములన్ వికసించె, దక్షిణా
నిలపృథుకంబు నీరజవ ♦ నీభవగంధములం బెముల్చి పాం

ఘులకుఁ బ్రమోదమిచ్చెఁ; శ్రమఁ ♦ దూఁగిన పూరుషులున్ సతీమత
ల్లులు వనవాసమున్ సలుప ♦ లోలుపులైరి వసంత వేళలన్॥

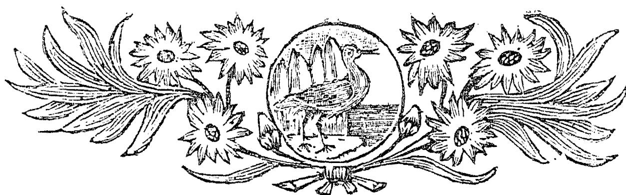
సూత్ర—నటీ! నీగానమాధుర్యమునకును, వర్ణనాచాతుర్యమునకును సంతసించితి. (తెరవంకఁ జెవియొగ్గి) ప్రేయసీ, అరణ్యావాసక్లేశమును భరింపఁజాలక డస్సినమేనితో శ్రమాపనయనమునకై చింతించుచున్నట్లు సమీరకుమారుఁ డదే వచ్చుచున్నవాఁడు. ఇఁక మనము వెళ్ళుదము రమ్ము.

నటి—సమీరకుమారుండన నేనొనర్చిన వసంతఋతువర్ణనమునందలి మలయసమీరకిశోరమా యేమి?

సూత్ర—కాదుకాదు. దుష్టమతియగు శకునిప్రేరణంబుచే నొనర్పంబడిన మాయాద్యూతంబునఁ గలిగిన యవమానంబుచేఁ బంచపాండవులు పదిరెండేడు లరణ్యావాసక్లేశమనుభవింపవలసివచ్చె. సహజసుకుమారులగు నాపాండునందనులందిప్పు డట్టియరణ్యావాసభరంబునఁ దూఁగుటంజేసి తనపడు బన్నఁబులకుఁ జింతిల్లుచుఁ దచ్ఛ్రమాపహరణాసక్తుఁడై ధర్మరాజానుజుండగు భీముం డదే చనుదెంచుచున్నవాఁడు. కావునఁ బోదమురమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు)

ఇది ప్రస్తావన.

శ్రీ

హయగ్రీవాయ నమః

భీమప్రతిజ్ఞ

ప్రథమాంకము

రంగము – బదరికావనము.

(ప్రవేశము భీముఁడు.)

ము——

ఉ॥ అన్నయుఁ దమ్ములున్ సతియు ♦ నారడిఁ జెంది వనంబునందు నా
పన్నులయట్లు బన్నముల ♦ పాల్పడి రక్కట! భీమపార్థు లి
ట్లున్నతి దక్కి బేలలయి ♦ యుండిరిపో, గహనప్రవాస మి
ట్లెన్నిదినంబులన్ సలుప ♦ నెంచెనో హా! విధి, దుష్టబుద్ధియై॥

"మనోభూషా హర్ష"మ్మనునట్లు మనస్సునకు సంతోషముగదా భూషణము. కాని నాకిట్టి కష్టదినములలో సంతస మెట్లు కలుగును?—ఈ వసంతసమయమున వనవిహార మొకింత హృదయాహ్లాదము గలిగింపనోపు. కావున నన్నగారి సెలవుఁగైకొని యరిగెదఁగాక!

(నిష్క్రమించును.)

(ప్రవేశము:—ధర్మజభీమనకులసహదేవధౌమ్యద్రౌపదులు)

ధర్మ—తమ్ముఁడా! అటులనే చని సత్వరమున రమ్ము. ఆట జాగు సేయకుము.

భీము—చిత్తము. (గదయు నంబులపొదియు శంఖమును గొనిపోవు చుండ)

ద్రౌప—(భీమునిఁ జేసన్న నిలిపి ధర్మజుఁగాంచి) మహాభాగా! నేఁడు తమ యనుజుని వెంటఁ జని వనవిహరణోత్సవమునఁ బాల్గొనఁ గోరెద. కావున నాముద్దును జెల్లింపఁ బ్రార్థించెద.

ధర్మ—కాంతాలలామ! అటులనే చనవచ్చునుకాని, యొంటిగ భీముం డేగుచుండె. అతనివెంట నీవునుజన, దైవప్రతికూలమున, నేదే నొక దుర్ఘటకార్యము సంభవించిన మీరిరువురు నిక్కట్టులొందవలసివచ్చునేమో యని సంశయమగుచున్నయది. అదికాక మీర లిర్వురుచన నొకింత కాలహరణంబును గానోపు. నిరతము మనల నిర్మూలింప దుర్యోజనలసేయు దుర్యోధనుం డేపన్నుగడఁ బన్ని మన పైఁ బడునోగదా! విడివడియున్న మన కేమువ్వవచ్చునో! కావున మనము చీలియుండకుంట శ్రేయోదాయకము.

భీము—అగ్రజా! ఏల మీరిత్తెఱంగున సంశయాస్పదులరై పల్కెదరు? ఈలేమ నావెంటవచ్చినఁ గాపాడుకొని రాఁజాలనా?

మ॥ నరనాథాగ్రణి! మీయనుజ్ఞయయినన్ ♦ నాకెద్ది దుస్సాధ్య మీ
ధరణిన్ సన్నొక దుర్బలాత్మునిక్రియన్ ♦ దారెంచి దైన్యంబు సీ
కరణిన్ బూనఁగనేల? యొక్కఁగుడి మ్రిం ♦ గన్ శత్రుఁడై నట్టి యో
వరుఁడైనన్ వెరపందనేర్చునె తదం ♦ తర్లింగముల్ మ్రింగఁగన్॥

అదియునుంగాక,

మ॥ ఉన్నది తెల్పెదన్ వినుమ ♦ హేమాజ్జ్వలకీర్తివిశాల! నిన్ను నేఁ
గన్న మదిన్ భయంపడును ♦ గాని మహొక్కనిఁగాంచి భీతినే

గన్నది లేదు స్వప్నమును ♦ గాంచెను పట్టునకైన; నిక్కువం
బెన్నటికైన ఱాతికల ♦ నేర్పడునే గిలిగింత లెంతయున్॥

మఱియు,

మ॥ కురురాజుంగని మీరలెంతయు మదిన్ ♦ గొండంతగా నెంచి యా
నరనాథాధముగొప్పతుర్ దలఁచి య ♦ న్నా! భీతిమై మీర లీ
కరణిం బల్కఁగనేల? యాతనికిఁగాఁ ♦ గన్ దోయి గంధర్వకిం
న్నరులే తేరిన నే నెకుర్కొని రయా ♦ సం బర్వ లెత్తింపనే!

కావున సందియంబుడిగి యీకుందరదనమనోభీష్టం బీడేర్పఁ బ్రార్థితులరు.

ధర్మ—భీమన్నా! నీ వంతటివాఁడవే యగుదువు కాని,

చ॥ అరయఁగ నొక్కసందియము ♦ నందెద నీహరిణాక్షి కోరికల్
నెరపనశక్యమైనయవి ♦ నీమది నెంచినయట్లు కావు; భీ
కరతరయక్షరాక్షసని ♦ కాయములుండెడు నీవనంబునం
దరుణినిఁగూడి యొంటిమెయిఁ ♦ దమ్ముఁడ! పోవుట కష్టసాధ్యమౌ॥

మఱియు మన యర్జునుండుకూడ మత్సాన్నిధ్యమున లేకుండుటయుఁ బొసంగె. కవలన్నవో బాలప్రాయులు. ఇట్టియెడ నొంటిగ నాఁడుదానింగొని నీవు చనుటయు, మేమిట మిమ్ము వీడియుండుటయు సమంజసమా? దుర్యోధనునిదుస్తంత్రంబులు నీవెఱుంగవా? కావున భీమసేనా! నీవిపు డొంటిగనేగుటయే లెస్స.

భీమ—అన్నయ్యా! మీరిట్లేల సంకోచించెదరు? సుయోధనుఁడొకఁడననేల? త్రిమూర్తులొక్కమ్మడి నెదిరించినను మీకు లెక్కయా? అదిగాక,

చ॥ అమరపురంబునుండి మన ♦ యర్జునుఁ డిప్పుడె రాఁగలండు సూ;
శమనకుమార! దుష్టగుణ ♦ శాలి సుయోధనుఁ డిందు వచ్చెనో
నమితబలాఢ్యులైన కవ ♦ లానని పీచమడంచలేరె? పా
పము గనుగాదె వల్లభుఁడు ♦ పత్నియభీష్టము దీర్పకుండినన్॥

ఇవి తమకు సంవేద్యంబె! కావున,

గీ॥ కరుణతోడుత నీదంతి ♦ గమనకోర్కెఁ
దీర్ప సెలవిండు; వెరపేల ♦ ధీవిశాల!
కష్టములె వచ్చునేనియుఁ ♦ గడప మనకుఁ
దోడునీడగఁ గృష్ణుండు ♦ లేఁడె యనఘ!

ఇపుడిట మీకుఁ దోడుగ,

చ॥ ఉరుతర బాహువిక్రము ఘ ♦ టోత్కచు నియ్యెడ నిల్పువాఁడ,
మరకయె కొల్చునాతఁ డను ♦ మాత్రము సంశయమందఁబోక, యీ
సరసిజపత్రలోచనను ♦ జయ్యన నా వెనువెంటనంప నా
దరమలరార వేఁడెద నె ♦ దఁ గరుణింపు కృపాపయోనిధీ॥
(అని పాదముల వ్రాలును.)

నకు—(ధర్మజునుద్దేశించి) అన్నా! సుగుణసంపన్నా!

చ॥ ధరఁగల రాజసత్తములఁ ♦ దావకకీర్తి మహాప్రతాపముల్
పరమసముజ్జ్వలంబులు, ప్ర ♦ భంజనపుత్రుని బాహువిక్రమ
స్ఫురణ దిగంతవిశ్రుతము ♦ పూజ్యుఁడు ఫల్గునుఁడెన్న నాజిలోఁ
బురహరు గెల్చి పాశుపతముఁ ♦ గొనఁజాలిన శౌర్యశాలియౌ॥

మఱియుఁ బరమమిత్రుండును బాంధవుండును నగు వెన్నుండ మనపాలంగలుగ మన కేటి వెఱపు? భవదాజ్ఞాబద్ధులై యెక్కింత వెఱపుగలిగియుందురు గాని లేకున్న మీసోదరులెదుర్కొన నాన యోధనుండననెంత? వాని సైన్యమననెంత? దేవగణంబులెల్ల నొక్కుమ్మడి యెత్తివచ్చినను నీయనుజులందొక్కఁడొక్కఁడె వారిఁ బాఱఁదోల సమర్థుండు. అట్టియెడ శక్తిసామర్థ్యంబులఁ దలంపక తారిట్లు తలపోయనేల? కాదనక ద్రౌపదింగొనిచన సెల వొసంగుఁడు.

సహ—అన్నయ్యా!

గీ॥ వెఱపుమెయి మాతృగర్భంబు ♦ జొరఁబడినను
దుదకు రాఁగలకష్టముల్ ♦ తొలఁగఁగలవె?

రామరాణ్మణి, యా నల ♦ రాజు తొల్లి
తలఁపలేరైరె? విధివ్రాలుఁ ♦ దొలఁగనగునె?

ఇట్టి రహస్యంబులు తా మెఱుంగనివి కావు. రాజకార్యంబు లెందున్నను రాక తప్పవుకదా! అదియునుంగాక,

గీ॥ ఎప్పటి కెయ్యది రాఁగల
దప్పటికది రాకయున్నె? ♦ యనఘా! యెదియేన్
ముప్పు ఘటిల్లిన దానిన్
దప్పింపఁగలేదె మీఁద ♦ దైవంబెపుడున్॥

మన భీమన్న కూడ ద్రౌపదిం దోడ్కొని చన మిగులఁ గుతూహలాయత్తచిత్తుండై యున్నటులఁ గన్పట్టెడిని. కావున వారిరువురిముద్దును జెల్లింపఁదగును. ముమ్మాటి కిదియే నా విన్నపము.

ధర్మ—(సహదేవుని నక్కునఁ జేర్చుకొని) అనుజా! పిన్నవాఁడవయ్యు బుద్ధినిఁ బెద్దవాఁడవగుదువు. నీవాడినది బహుదూరము యోజింపఁ దగినది. కాని,

గీ॥ ఒంటరిగఁ గృష్ణ భీముని ♦ వెంట నెట్లు
బంపనగుఁ; బంపకుండినఁ ♦ బడఁతి కినియుఁ
బంపఁగ నటనేమౌనో ♦ చెప్పంగరాదు
తలఁపఁ గీడెంచి మేలెంచ ♦ వలయుఁగాదె?

కాంతారమునందు వైషమ్యదోషమున నీలేమ యే యాలమట బొందునోకదా! దైవము పగవారియెడఁ గలండు. ఏమి సేయుదు!

ధౌమ్య—పాండునందనా!

ఉ॥ ఇంతటి స్వల్పకార్యమున ♦ కీవిటు చర్చ నొనర్చెదేల? యీ
కాంతనుగూడి భీముఁడిదె ♦ కానకునేగి విహారసౌఖ్యముల్
సంతసమందఁగాంచి సుమ ♦ సంతతులన్ ఫలకందమూలముల్
వింతగఁగూర్చి నీకడకు ♦ వేగమవచ్చెడుఁ గానఁ జింతమా॥

ధర్మ—విపరీతకులాఘాతంపా! మానుడుపృవడువునె నడచుకొనుచున్నాఁడ
(భీముంజూచి)

ఉ॥ తమ్ముఁడ! భీమసేన! విను ♦ ద్రౌపది నీవెనువెంటవచ్చు; నీ
వెమ్మొయిఁజూచెదో; అబల; ♦ యేమరియుండెదు సుమ్ము; ఘోరస
త్వమ్ములు గల్గునీవనము ♦ నందునఁ; గంటికిఱెప్పరీతి నీ
కొమ్మనుగాచికొమ్ము మరి ♦ గొబ్బునరమ్మిటు మమ్ముఁజేరఁగన్॥

భీము—అన్నా! అటులనే నడచుకొనియెద.

ధర్మ—సత్వరమ మరలిరమ్ము.

భీము—చిత్తము.

ద్రౌప—అనఘా! సెలవుగ్రైకొనెద.

ధర్మ—మంచిది. భీమునితోడ నతిజాగ్రతగ నుండుము. జాగుసేయ
కుఁడు.

భీము—(నకులునిఁ జేసన్నఁబిలిచి చెవిలో నేదియోచెప్పి చేతిలోఁ
జేయివైచును.)

(భీమ ద్రౌపదులు నిష్క్రమింతురు.)

ధౌమ్య—పాండవాగ్రణీ! నేనును బోయివచ్చెద.

ధర్మ—చిత్తము. (నమస్కరించును.)

ధౌమ్య—దీర్ఘాయుష్మాన్భవ! (నిష్క్రమించును.)

ధర్మ—(స్వగతము)

ఉ॥ మానినిఁగూడి తాఁజనియె ♦ మారుతి ఘోరవనాంతదుర్గముల్
గానఁగ; సందు యక్షసుర ♦ గారుడఖేచరరాక్షసావళుల్
మానకయుందురి; కృష్ణ యసమానసురూప; మదిన్దలంపనే
మానొకో? విత్తమందదివ ♦ లందనురాగము మెండెవారికిన్॥

యక్ష కిన్నర గంధర్వ ఖేచర నిశాకర బింబముఖులనైన సరకు
సేయని మహాసౌందర్యశాలి యీపాంచాలి!

సీ॥ చంద్రవిలాసంబు ♦ సరకుసేయక కేరు
ముదితలేనగవు నె ♦ మ్ముద్దుమొగము
కనకంబుఁ దరిఁజేరఁ ♦ గాసీదు సరియని
నాతిమైకాంతియు ♦ నాసికంబు
కువలయానందంబు ♦ గోట మీటఁగఁజాలు
నెరజాణ పిరుదులు ♦ నేత్రయుగము
సారంగవిభవంబు ♦ సారహీనము జేయు
చాన యానంబును ♦ వేణీభరము
ఆవిలాసంబు రూపంబు ♦ నాచోకాట
మాయొయారంబు, చెల్వంబ ♦ యారె చూడ
మానివర్యుల కైనను ♦ మదిని వాంఛ
కలుగునన నింక నితరుల ♦ గాథలేల?

భీమసేనుం డామోహనాంగితోడ నిటవచ్చునందాక ననుమాన మగుచున్నయది. ఏది తెరవు? (ప్రకాశముగ) నకులా! భీమ ద్రౌపదు లొంటరిగఁ జననేదియో యనుమానమగుచున్నయది. వారికి సాయముగ నీవుం జన మేలయ్యెడినని తోఁచెడిని.

నకు—అన్నా! భవదాజ్ఞానుసారముగ వారిం గలయఁబోఁగలను; కాని తమ యనుజ్ఞవడసి చనుచున్నతఱి భీమన్న కనుసన్నల నన్నుంజేరఁ జీరి హస్తంబుఁబట్టి,

గీ॥ నకుల! జాగ్రత అన్నయు ♦ న్నాఁడు సుమ్ము!
అన్నయున్నాఁడు జాగ్రత ♦ యన్నయనుచుఁ
బ్రేమమెయిఁ జేతఁ జేయిడి ♦ వెడలెఁగాన
దాని నిప్పుడు మదిలోన ♦ దలఁచుచుంటి॥

మఱియు,

గీ॥ కువలయాధీశ! మనమీఁదఁ ♦ గ్రోధవహ్ని
బూనె రారాజు; ప్రజ్వలిం ♦ పుదురుద్దానిఁ

గర్ణుఁ శకుని దుశ్శాసనుల్ ♦ కరము మచ్చ
రమ్ము లనునట్టి సమిధలఁ ♦ గ్రుమ్మరించి.

అట్లగుట, కన్నుగల్గి మెలంగక మోసపోయి యీవలఁ జింతించిన ప్రయోజనము లేదు. అనిలనందనుం డజేయుండని తామెఱుంగనిది కాదు. వారిరాకకై మీరంతగ విచారింపఁ బని లేదు. సత్వరము రాఁగలరు. కాక, యేదేనొక జెట్టిదంపు కార్యమయ్యెనేని యప్పుడ వారికై చననగుఁగాని యిప్పుడెంతమాత్రము చనుట యుచితమని తలంప.

ధర్మ—సోదరా! నీవాడినదియు నాలోచనీయంబు. అట్టులనే కానిమ్ము చూతము. అన్నిటికిని దైవంబు కలఁడు.

(నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ప్రథమాంకము

శ్రీ

హయగ్రీవాయ నమః

భీమ ప్రతిజ్ఞ

ద్వితీయాంకము

రంగము—వనవిహారము

(ప్రవేశము—భీముఁడు, ద్రౌపది)

భీము—(పైనిఁ జేయివైచి ద్రౌపదితో నటునిటు దిరుగుచు) ద్రుపద రాజనందనీ!

సీ॥ కమనీయకమలినీ ♦ కల్లోలవీథుల
నడయాడు హంసల ♦ నడబెడంగు
బహువిధసుమపల్ల ♦ వప్రికరంబుల
విలసిల్లు తరులతా ♦ వితతిసొంపు
మకరందరసమాని ♦ మత్తిలి విహరించు
నళికులంబుల రవం ♦ బుల చెలువము
పరిపక్వమాధుర్య ♦ ఫలరసంబుల గ్రోలు
రాచిల్కగముల పెక్ ♦ రవళిసొబగు
గీ॥ పూరిగరచుచునుండ నా ♦ మ్రోల గాలి
వలనఁ జలియించు పండుటా ♦ కులకు బెదరి

కదుపులై చను మృగశాబ ♦ కములు మురవు
కనులపండువు సేయఁగాఁ ♦ గాంచు మబల॥

కాంతా! ఇంతవరకీ వనరామణీయకముఁ జూచుచువచ్చితిని మఱియు ననేక చిత్రవస్తువులఁ గాంచితిమి. కావున,

ఉ॥ అన్నులమిన్న! అన్న వల ♦ దన్నను మానక, నన్న శౌర్యసం
పన్నునిఁగూడి యీవనికి ♦ వచ్చితి వీవు విహారవాంఛమై
సన్నుతిసేయఁగాఁదగిన ♦ చాయలఁజూచితి, వింక నీయెడన్
గ్రన్ననఁ గోరుమీ మనము ♦ రంజిలఁజేసెడి వస్తువెద్దియేన్॥

నావంటి ధీరునివెంట వచ్చి, వచ్చినట్లింటికి నూఱకపోవు టుచితముకాదు. కావున నీయభీప్సితము వేగ వెలిబుచ్చుము. నీవు కోరిన దెంతకష్టసాధ్యమైనను దప్పక నెరవేర్చువాఁడ.

ద్రౌప—ప్రాణేశ్వరా! నాకోర్కెల సఫలముసేయ మీరుకాక మఱెవ్వరుగలరు? కాని,

చ॥ అవనిపతీంద్ర! కోరుమని ♦ యంట కదన్ సులభంబు, దానిఁ దీ
ర్పవలసి వచ్చినంత నది ♦ పాయని సంకటమై యొసంగెడిన్
యువతుల కోర్కెలన్ దనుప ♦ నోపునె బ్రహ్మకునైనఁగాని, యో
పవనతనూజ! యట్టియెడఁ ♦ బల్కఁగనేల మనుష్యమాత్రులన్॥

మఱియు,

గీ॥ భీరువైనను నగసమ ♦ ధీరుఁడైన
సారసాక్షుల చెంగట ♦ బీరములను
దఱచుఁ బల్కును తన్నుఁదా ♦ నెఱుఁగకుండఁ
గదిసిరా మీఁదఁ జెందును ♦ గళవళంబు॥

భీము—(కోపముతో) ఏమి! అట్టులనా!

ద్రౌప—నాథా! అనివార్యశౌర్యధుర్యులరగు మిమ్మనుటకాదు. వృద

..... సామాన్యపురుషుల నడవడిఁ దెల్పితిని. కావున మీరు వేఱుగఁదలంపక నన్ను ...పవలయు.

భీము—ఆహా! పాంచాలీ! ఏమంటి వేమంటివి: ...తైన నాప్రతిన వినుము.

చ॥ వనజభవుండు తా నెదిరి ♦ వచ్చునుగాక, పురాంతకుండు పో
రొనరుపనిల్చుఁగాక, వన ♦ జోదరుఁడెచ్చుగ నిచ్చమచ్చరం
బున ననిసేయుఁగాక కడు ♦ ముచ్చట నీవగుకోర్కె దీర్పకుం
డిన, శమనాత్మజానుజుఁడ ♦ నే, పవమానసుతుండనౌదు నే?

కావున నింక నైన నీసందియంబుడిగి యుండుము.

ద్రౌప—(విన్నంబోవుచు) కట్టా! జీవితేశ్వరా! చంద్రవంశాబ్ధిచంద్రా! రణరంగభీమ! మతిలేక నేననిన మాటకై యిట్టి బెట్టిదంపు ప్రతినఁ బూనుట న్యాయమా?

చ॥ అనిలతనూజ! యీ వనవి ♦ హారము చాలును; కోర్కెఁదీర్పఁడీ
యని మిము వేడికొంట మొద ♦ లంటనె చాలును; దానిఁదీర్పఁగాఁ
జనుటయుఁ జాలు; నింకనిట ♦ జాలును నిల్వఁగ; వచ్చినట్టి త్రో
వను గనఁ జాలుఁ; జాలునిక ♦ వందలు వేలును దెచ్చియిచ్చుటల్॥

భీము—(చిఱునగవుతో) పాంచాలరాజనందనీ! యేల నీవిట్లు కలవర పడియెదు?

గీ॥ నాదు తెగువయు ధైర్యము ♦ నాదుశౌర్య
మీ వెఱింగియు నిట్టుల ♦ నెంచనగునె?
కోరు మెయ్యదియేని నీ ♦ కోర్కె దీర్త్తు
నిల నసాధ్యఁబుగలదె నా ♦ కెద్దియైన॥

మఱియు,

కం॥ ఇచ్చెదనని యీయనిచో
హెచ్చగుపాతకము, పుడమి ♦ నెగ్గగు; శూరుల్
చొచ్చెడు త్రోవయుఁగాదది
చెచ్చెర నీయిచ్చఁ దెలియఁ ♦ జెప్పుమి యబలా!

ఆవంతయు సంశయింపక తక్షణమడుగుము.

ద్రౌప——నాథా! నాకోర్కె[illegible]ప మీరకాక మఱెవ్వరుగలరు! మొట్టమొదట నేను మీ వెంట వచ్చుటయే నాకు సకలసౌభాగ్యంబులబ్బినట్లయ్యె. మఱియు మీరిప్పుడు కోరుమనిన వలదనుట సిరిరా మోకాలడ్డిడ చందంబుగదా! కాని యీకాన నిప్పుడిక్కడఁ గోరఁదగినవస్తువేమున్నయది? ఈ వనమార్గంబున నాయెదఁదగులు వస్తు వెద్దియేని నోకదానిఁ గాంచినప్పుడుగదా నావేఁడికోలు. కావున మనమీవనమునందింకను గనులపండువు సేయఁగల నదములును నగములును గోలఁకులును వాహినులుంగల ప్రాంతముల కేగి యందందుఁగల చోద్యములఁ గనుఁగొందము.

భీము——మంచిది. అట్టులనే పోవుదము నడువుము. (ఇరువురు కొంత నడచి) సరసీరుహాననా! ఈసరోవరముఁ గనుంగొనుము.

సీ॥ పంకజాతమరంద ◆ పానలోలాళిసీ
గానమాధుర్యంబు ◆ గాంచు మబల
జలజపత్రములపై ◆ నిలిచియుయ్యేలలూగు
కలహంస పిండులఁ ◆ గాంచుమబల
నళినపరాగసం ◆ కలనఁ జంద్రికసాంద్ర
కాంతులీను జలంబుఁ ◆ గాంచు మబల
ప్రతిబింబములనిచ్చు ◆ ప్రవిమలతరచంద్ర
కాంతసోపానముల్ ◆ గాంచు మబల
తీరభూభాగ సంస్థిత ◆ భూరుహముల
నించు సుమసంతతులసొంపు ◆ గాంచు మబల
కమఠమకరాది జలజంతు ◆ కాండములను
గాంచుమీ! యిట్టిసరసులఁ ◆ గాంచ మబల॥

ఆకన్పట్టునది చూచితివా?

చ॥ హృదయము నిర్మలామృతము ◆ నీక్షణముల్ జలజాతపత్రముల్
ముదమిడు హంసయానములు ◆ పొల్పగు హాసము ఫేనమొప్ప మే

నందనరుఃపుష్పవాసనల ♦ నాథుని సాగరుఁ గూడువాంఛమై
సుదతి! నదీలలామ కడు ♦ సొంపుజనింపఁగ నేగుదెంచెడిన్॥

ఇంకొకదెస చూతమురమ్ము. (ముందునకువచ్చి) చూచితివా!

గీ॥ ఇందుగరుడులు కిన్నరు ♦ లిందుయక్షు
లిందుగంధర్వు లందురిం ♦ దిందుసిద్ధు
లిందుసాధ్యులు తపసులిం ♦ పొందనిందు
నుందురయ్యావె వారల ♦ మందిరములు॥

ద్రుపదరాజనందనీ! ఈదెసచూడుము. బుసకొట్టుచుఁ బోవు భుజంగంబులును, భుజగంబుల నెదుర్కొని తడబడక వానిమెడలఁ గొరికి పారవైచు ముంగిసలును, ముంగిసలచప్పుళ్ళు నాలకించి యూదరుచుఁ గలుఁగుల వెడలి కదుపులుగఁ జను మూషికంబులును, మూషికంబులకుఁ బొంచి పైఁబడు బిడాలంబులును, బిడాలంబులపైఁ బారెడు రేచుకుక్కలును, రేచుకుక్కలపైఁ గుప్పించు బెబ్బులులును, బెబ్బులులపైఁబరతెంచు శుండాలంబులును, శుండాలంబులపై దుమికి కుంభంబుల వ్రచ్చి కుప్పలుగనున్న గొప్పముత్తియములఁ జప్పరించి వెదజల్లు కొదమసింగంబులును, సింగంబులమార్కొని కదలనీని శరభంబులును, శరభంబులఁద్రోచికొని యేనుంగు మేతలాడ శరవేగంబునఁ బరతెంచు భేరుండంబులను గనుఁగొనుము.

ద్రౌప—ఆహా! బాగుబాగు! సరియకాని, (ఒకదెసచూచి)

చ॥ అవనిపతీంద్ర! ఆకసము ♦ నంటుచు వృక్షలతావితానముల్
నవవిధ గుల్మసంతతులు ♦ నల్లడలం బొలుపొంద నేత్రవై
భవముగనున్నయీనగము ♦ వర్ధిలునెట్టి పవిత్రనామ మీ
భువిఁగని దానిఁ దెల్పి మది ♦ ముచ్చటదీర్పఁగ మిమ్ము వేడెదన్॥

భీము—వనజాయతాక్షి! అదియా!

గీ॥ దానిఁబిలుతురు గంధమా ♦ దనమనంగ
వర్ణనాతీతమై యొది ♦ వఱలుఁజగతిఁ

జలిమలయు మందరాద్రియు ♦ స్వర్ణగిరియుఁ
బోల వదియెల్లమహీ మల ♦ పుట్టినిల్లు॥

మఱియు,

గీ॥ భాగ్యభోగ్యంబులకు నెల్లఁ ♦ బట్టుకొమ్మ
పొదలు నోషధవితతికిఁ ♦ బుట్టినిల్లు
గరుడ సురసిద్ధ యక్ష కిం ♦ పురుషహాని
కోటి కీ భూధరేంద్రమా ♦ నాటపట్టు॥

కావున దానిఁ జూడఁగోరుదు వేని బోదము రమ్ము.

(ఇరువురు నిష్క్రమించి వేఱొకప్రక్క ప్రవేశింతురు)

భీము—జలజాక్షి! ఈనగమునంగల వినోదంబులఁ గనుఁగొనుచు మన మెంతదవ్వువచ్చితిమి! ఏమి మన యవివేకము! మననివాస మిక్కడికిఁ బెక్కు యోజనములుండఁగలదు.

గీ॥ కాంత! ద్యుమణియు నడుమింటఁ ♦ గలదు కనుము
ఈనగవినోదసముదయ ♦ మెల్లఁజూడ
నేత్రములు వేయిగల్గిన ♦ గోత్రవైరి
కైన సాధ్యంబుగా దది ♦ యగునె మనకు?

కావున నీనగవినోదావలోకనమిషచే మనమింక నిక్కడ నొక్కింతతడవుంటిమేని మనయిర్వురిపైఁగల ప్రేమాతిశయంబున నన్నగారు మనరాకకై యెంతయో తహతహ పడుచుండుఁగదా! ఇంక మనము సత్వరమ పోదము రమ్ము.

ద్రౌప—నాథా!

సీ॥ కరుణాలవాల! మీ ♦ కతన నీనగముపైఁ
గల చోద్యములఁ గనఁ ♦ గలిగె నేఁడు
మీపుణ్యవశమున ♦ నీపుష్పవితతిసు
గంధ మాఘ్రాణింపఁ ♦ గలిగె నేఁడు

పొలుపొందు మీ దయఁ ♦ గలకంఠశుకముఖ్య
కలరావముల వినఁ ♦ గలిగె నేఁడు
వరలు మీసంగతిఁ ♦ బరిపక్వమధురస
ఫలవితానముఁ దినఁ ♦ గలిగె నేఁడు
మీకృపాదృష్టి నాపయి ♦ సోకియుంట
గంధమాదన సౌందర్య ♦ గరిమఁ గనెడి
భాగ్యమబ్బంగనయ్యె నో ♦ భవ్యచరిత!
యెంతచూచిన సంతృప్తి ♦ యెసఁగదయ్యె॥

భీము—నిశ్చయమె. కాని కాలాతీతమయ్యె, పోవుదమురమ్ము. (అని ముందునకుఁ జనుచుండఁగా సౌగంధికపుష్పమొకటి యిరువురిమధ్య పడును)

ద్రౌప—(తనలో) ఆహా! చూడఁగానిది దివ్యకుసుమంబని తోఁచెడిని. కానిచో నిట్టిగానము లీననకుఁ గలిగెనునా? ఏమి యీకుసుమసౌకుమార్యము! (ప్రకాశముగా) నాథా! యీప్రసూనముం జూడుఁడు. దీనిచక్కఁదన మనిర్వచనీయంబుగదా!

ఉ॥ కాంతిని బాలభానుప్రభఁ ♦ గాదనిపించెడి సౌరభంబునన్
సుంతయు నీమఁగానము వ ♦ సుంధరయందునఁ జూడఁజూడఁగా
వింతగఁదోఁచుచున్నది స ♦ వీనముగా, నిది భర్మనిర్మితం
బంతయునోచుఁ దావిగను ♦ టబ్బురమయ్యెఁగదా మనోహరా॥

భీము—(ఆశ్చర్యముతో) పాంచాలీ! నీ కీపుష్పంబెందుండివచ్చె? మన మిర్వురము జంటగనే చనుచుంటిమిగదా! నేనెఱుంగకుండ నీకెట్లు వచ్చె?

ద్రౌప—నాథా! ఎట్టులననేల? మనమిర్వురము వనవిహారోత్సుకత నేతెంచితిమని యెఱింగి మామామయగు గాడుపుఱేఁడు,

కం॥ చూడఁగఁ జనుదెంచుచుఁ దన
కోడలికేదేని కాన్క ♦ నొసఁగవలెనని, ప్రేఁ

బోదుల కిష్టంబగు నీ
పైడినన్ దెచ్చియిచ్చెఁ ♦ బవనతనూజా!

భీము—ఏమీ! వాయుభట్టారకుండు దీనినొసంగెనా? సంతోషము. పోవుదము రమ్ము.

ద్రౌప—ఇచ్చెఁ గాని,

గీ॥ నరవరా! హాటకాబ్జంబు ♦ నరయ మదినిఁ
గోర్కెలిగురొత్తె, నివ్విరి ♦ గొందునంచుఁ
దలఁప మున్నెవ్వరోదీనిఁ ♦ దలధరించి
నట్టుగన్పట్టు దీనినేఁ ♦ బెట్టుబెట్టు?

వివులపై విరిబోండ్ల కమితప్రీతి. కాని యొకరిచే ధరింపఁబడిన ప్రసూనము లింకొకరు దాల్పయోగ్యములు కావుగదా! కావున,

ఉ॥ ఇంతకు మున్ను నన్నుఁగని ♦ యింతిరో! నీమదిఁగల్గు కోర్కెల
త్యంతముదంబునన్ దెలుపు ♦ మయ్యవి వైళమ తీర్తునంచు మీ
రెంతయుఁ బల్కియుంటె; రిపు ♦ డీకనకాంబుజమున్ గనుంగొనన్
వంతసమయ్యె; నిట్టి సుమ ♦ సంతతులన్ గొనితేరఁ గోరెదన్.

గీ॥ ఇట్టి కనకాంబుజంబు లె ♦ య్యెడను గలవొ
యరసి, కొన్నిటిఁ గొనివచ్చి ♦ కరుణతోడ
నొసఁగి, నాముద్దు జెల్లింపుఁ ♦ డోశుభాంగ!
ఆడి తప్పరుగద పూజ్యు ♦ లవనియందు॥

మీర లీవరముం బ్రసాదింపకున్న మీపాదయాన నేనిచ్చోటు విడుచుదానఁగాను.

భీము—(ఆశ్చర్యమును జింతయుఁదోపఁ దనలో) ఇట్టి దివ్యపుష్పంబు లెక్కడనుండి తేఁగలను! వార్తయె మొసంగెననికూడ సూచించుచుండెనే? ఈకులుకులాడి పలుకులు నాచెవులకు ములుకులంబోలె నాటఁదొడంగె—అన్నా! పాండవాగ్రణీ!

గీ॥ "వలదు తమ్ముఁడ! భీమన్న ♦ వలదు వలదు
మెలఁతతో నొంటి వని కేగ ♦ వఁ"దటంచుఁ
బెక్కురీతుల నాతోడఁ ♦ బ్రేమగదురఁ
దెలిపియుంటివి విననైతిఁ ♦ దెలిసెనిపుడు॥

ఎన్నియో తెఱంగుల వలదని వారించినను జడుఁడనై పట్టువదలక యీాదుప్రదాత్మజను నేనిట్టి వనమున కేల వెంటఁబెట్టుకొని వచ్చితిని?—ఛీ! మందమతీ! పెద్దలసుద్దులఁ బెడచెవినిడిన దోసకారివి. నీ వేల యీ లమటల ననుభవింపక పోదువు?

ఐనను నిది సమయముకాదని చెప్పి చూచెదఁగాక. (ప్రకాశముగ) కాంతా! సుమంబులఁ దెచ్చుట కిదియా తరుణము?

కం॥ వనజాయతాక్షి! కనుమీా
వనజాప్తుఁడు పశ్చిమాద్రిఁ ♦ బరివేష్టింపన్
జనుచుండెఁ గనుము, సురలును
వనచరులున్ సంచరింప ♦ వచ్చెద రిటకున్॥

కావున మన మిప్పుడే చనకుంటిమేని మన కెట్టి బెట్టిదంపు ముప్పువాటిల్లునో యెఱుంగరాదు.

గీ॥ అనువుగానట్టి సమయంబు ♦ లందు స్వల్ప
కార్యమైనను నెఱవేర్పఁ ♦ గానగునొకొ?
భోజనప్రియుఁడైనఁ దా ♦ బొజ్జనిండఁ
దిన్నతఱి నొక్కకడియైనఁ ♦ దినఁగలండె?

తరుణీ! తరుణముగానితఱిఁ గోరిన నే నేమనఁగలను! పుష్పంబుల కేగదనన్న,

గీ॥ కాననాంతరముల నొంటి ♦ గా లతాంగి!
యెటుల నిన్విడనాడి నే ♦ నేగువాఁడఁ?
బ్రాణపర్యంతమైనట్టి ♦ పనుల నైన
మానహానికి నోర్వరు ♦ మానధనులు॥"

కావున,

ఉ॥ అన్నలమిన్న! క్రొన్ననల ♦ కై యటకేగెదనన్న నొంటిమై
నిన్నిట నిల్పఁగావలయు ♦ నే నిట నిల్చెదనన్న నెవ్వరా
క్రొన్నన లిందుఁ దెత్తురట ♦ కుఁ జనుదెంచుట కిందునుంట నే
నెన్నఁడెఱుంగనైతిఁ గద ♦ యీయెడఁదాల్పఁగ విశ్వరూపముఁ.

కావున నిప్పుడు మాయన్నయున్నయెడకరిగి నిన్నటడించి యీ వేళవఁ జని సౌగంధికంబులఁ దేకున్న నీవు నా మోముఁ జూడకుము. ఇది యెంతటిపని! ఇట్టి స్వల్పకార్యమునకే యిట్టుల మహార్థ్యముగానుట పాడిగాదు. జాగుసేయక పోవుదమురమ్ము.

ద్రౌప—నాథా!

గీ॥ బలపరాక్రమ సంపద ♦ వెలసినట్టి
ధీరవరు నిన్ను నావంటి ♦ తెఱవ కోర
భీరునింబలె నీరీతి ♦ భీతిఁజెంది
పల్కుచుండుట చిత్రమాఁ ♦ బవనతనయ!

నే వలదన్నను బట్టువదలక,

గీ॥ కోరుమెద్దేని, దానిఁ జే ♦ కూర్తు నిపుడె
కూర్పకున్న యుధిష్ఠిరు ♦ కూర్మిసోద
రుండ నేఁగాను వాతాత్మ ♦ జుండఁగా న
టంచుఁ బల్కిన మాటలే ♦ మయ్యెనాఁకొ?

నే నింతగ మిమ్ము నరికట్టుటకు,

గీ॥ పాండవాగ్రజులుండెడి ♦ వనికినేగి
"అన్న! కనకాంబుజంబు లీ ♦ యతివకోరెఁ
దెత్తు" నన వలదనక తాఁ ♦ దేఁబనుమనె?
చూడనిది కొనసాగని ♦ జాడకాదె?

ఆకారణమున మిమ్మింతగఁ గోరుచుంటి. ఐనను ప్రేమాతిరేకంబున వెనుకముందు లారయక యిచ్చవచ్చినటుల పిచ్చల

విడిగఁ బట్టు వేళలు వేరు, ఈ వేళలు వేరు. (అని చింతతోఁ దల వంచుకొనును.)

భీము—పూఁబోఁడీ! నీ వీతీరున నాడఁజెల్లునా? ఈఘోరాటవీమధ్యం బున నిన్నొంటిగనిల్పి చన నిక్కముగ నే నపకీర్తిపాలగుదును. లేక నిను వెంటఁగొనిపోవుదునేని యాట తప్పక ముప్పువాటిల్లును. ముందుఁ బోయిన నూయియు, వెనుకకుఁబోయినగోయియు, నయ్యెగదా! నీవాంక్షింతయైన యోచింపవేమి? నీయట్టిసాధ్వి యిట్టి యవివేక బుద్ధిఁ దలంచుట కేవలము దైవయోగమని తోఁచెడిని. ఇందు కేని యు నీపట్టినపట్టు వీడకుంటివి. ముందేమి కానున్నదో కదా!

ద్రౌప—నాథా! మిక్కుటమగునాసఁ జిక్కించి చిక్కింపకుఁడు.

భీము—(రిచ్చవడుచు తనలో) ఆహా!

ఉ॥ పట్టినపట్టు నీవు ద్రుపదు ♦ పట్టి యిఁకన్ విడనాడఁబోవ దీ
పట్టునఁ గార్యసాధనపు ♦ శక్కిఁగనుంగొన దుర్ఘటంబు; హా
యెట్టివిపత్పరంపరల ♦ నీయెడఁజిక్కితిఁ; జేసిరంతఁ దా
నెట్టులు ధాత్రిపై ననుభ ♦ వించకతీరునె యెట్టివానికిన్!

ఈ తెఱవయభీప్సితం బీడేర్చెదననిన నే నొక్కరుండనగుట,

గీ॥ కాంతకడఁ గావలిగనుండఁ ♦ గల్గునెవఁడు
దివ్యకుసుమంబు లిచటికిఁ ♦ దెచ్చునెవఁడు
కాంచనాబ్జంబు లెయ్యెడఁ ♦ గలవొ నాని
జాడలం జెప్పఁజాలెడి ♦ జనుఁడెవండు॥

దైవమా! ఏలయీతీరునఁ బరీక్షించెదవు! అన్నయ్యా! నీమాట విననిదోస మిప్పు డనుభవించుచుంటిని. (అని చింతతో నేలఁజూచు చుండ నొకదెసనుండి నారదుఁడు ప్రవేశించును.)

నార—(తనలో) ఆహా! బ్రహ్మమానసపుత్త్రుండనయ్యుఁ బ్రియం బగు నాహారంబులేక యెన్నియో దినంబులనుండి నిత్యైకాదశీ వ్రతంబు సల్పుచుంటిఁగదా! ఎందరిగిన నాదుఁగల ప్రతివారును

"రా, రండి" యని మర్యాదగఁబిల్చి యెవ్వియో నాకిష్టములేని షడ్రసోపేతంబులగు నాహారంబు లొసంగుదురు. కాని వానిపై నాకెంతమాత్రము నిష్టముండదు. కలహభోజనుండనని పేరువడి యుంట నట్టిభోజన మెన్నఁడు దొఱకునాయని నామనం బువ్విళ్ళూరుచుండు. దానికై మనోభీష్టదాయకంబగు హరినామస్మరణంబుఁ జేయుచు నెందేని నరిగెద.

తోడిరాగము-రూపకతాళము.

దీనావనశీల-ర-మానారీ హృదయఖేల
గానలోల, కనకచేల, కరిరాణ్ముఖ భక్తపాల॥ దీనా॥
కారుణ్యామృతపూరా-శ్రీ-కౌస్తుభమణిమయహారా
మేరుధీర-దురితదూర-మహీధరాంతస్థలవిహార॥ దీనా॥

(అని పాడుచు ముందునకువచ్చి)

ఇందెవ్వరోయున్నట్లు లగుపట్టుచున్నయది. పోయి వారెవ్వరై యుందురో కనుఁగొనెదఁగాక! (భీముని వైపున కరుగుచుండ)

భీము—ఈ ఘోరాటవీమధ్యంబునఁ దారకనామపఠనంబు వినవచ్చుచున్నయది. వారెవ్వరై యుందురు? (దిక్కులు పరికించి నారదుఁ గాంచి యెదురేగి) బ్రహ్మమానసపుత్రా! నమస్కారము.

నార—కల్యాణము!

ద్రౌప—త్రిలోకవంద్యా! నమస్కారము.

నార—దీర్ఘసుమంగలీభవ! దీర్ఘాయురస్తు! మనోవాంఛా ఫలసిద్ధిరస్తు! (స్వగతము) ఇప్పుడు నాకుఁ గొన్ని శుభశకునంబు లగపడుచున్నయవి. వానింబట్టిచూడ మన్మనోభీష్టసిద్ధి యచిరకాలంబునఁ గలిగెడునని తోఁచెడిని. (ప్రకాశముగ) భీమసేనా! కాంతాసమేతుండవై కాంతారముల కేతెంచి యిందలి వింతలుగాంచి యత్యంతసంతోషంబు గల్గియుండుటకు మారుగ నీవదనాబ్జంబు శోభదరిగియుండుటకుఁ గతంబేమి?

భీము—మానిచందా౽! యేమనిపలుకువాఁడ!

ఉ॥ మానికులావతంస! విను ♦ మానినిఁగూడి విహారవాంఛ నీ
కాననువచ్చి యీరుచిర ♦ గాత్రికి నొక్క వరంబొసంగితిన్;

నార—శౌర్యధనుండవగు నీవీకురంగనయనకు వరంబొసంగుట యుచితమేకదా! తరువాత?

భీము—దానికి నిష్ఠ డీముగుద ♦ తప్పక తెమ్మనె నిట్టి సూనముల్;

నార—నీవంటివాఁడు వరమును బ్రసాదింప నిదియా యీ ముదిత కోరుట! తరువాత?

భీము—కాని, తదీయపుష్పతతి ♦ గల్గినచోటు లెఱుంగనియ్యెడన్॥

ఈ పుష్పంబులున్న తెన్ను లరసెదనన్న నొక్కరుండనగుట నబలకడ నుండుటకును కుసుమంబుల కేగుటకును వీలుపడదయ్యె. ఎవ్వరైన నొక్కరియ్యెడనున్న శీఘ్రము నావిరులం దేఁజాలుదు. కావున నో త్రిలోకవంద్యా! కుసుమంబులఁ దెచ్చి యీకుసుమకోమలి కొసంగి సంతోషపెట్టుట కెద్దియేని యుపాయంబొండు ప్రసాదించి నన్ను ధన్యుం జేయ వేఁడెద.

నార—(చిరునగవుతో) అట్లులనా? వృకోదరా! నీకసాధ్యమగు కార్యముండునా? ఈ వనజాక్షి చెంతనుండుటకుఁ దగినవాని నొక్కని నరయలేకుంటివా? లేఁడా నీకుమారుండగు ఘటోత్కచుండు? నీకాతం డిప్పట్టున నెక్కుడు సాయపడఁగలఁడు. వానిరప్పించి యిచ్చోనిలిపి, నీవచని కనక కుసుమంబులం దెమ్ము. సకలలోక ప్రఖ్యాతశౌర్యశాలివగు నీకీకనకప్రసూనంబులఁ దెచ్చుటయ నెంత? ఈ పుణ్యశాలినియగు పాంచాలీమనోభీష్టం బీడేర్పకుంటివేని దుఃఖితయగు. అది నీకు నశుభాగమనహేతువు కానోపు. కావున వానిందెచ్చి యీమచ్చెకంటిముచ్చటం దీర్పుము. నీవేగెడిమార్గంబున నీకుందగినవాఁ డొక్కరుం డగుపడి యీకనకప్రసూనంబు లున్నతెన్నుఁ దెల్పఁగలండు. అనుమానంబుమాని వేగచనుము. నేను పోయివచ్చెద.

భీము—చిత్తము. (నమస్కరించును.)

నార—(నిష్క్రమించును.)

భీము—(ద్రౌపది నుద్దేశించి ససంభ్రమముగ) పాంచాలరాజనందని! నీమనంబునం దించుకంతయు సంకోచింపకుము. ఇప్పుడే హైడింబుని రప్పించి యిటనిలిపి నేనచని ప్రసూనంబులఁ దెచ్చెద. కావునఁ జింతంబాసి సంతోషముగ నుండుము.

ద్రౌప—నాథా! మీచెట్టఁబట్టిన నాకెట్టిచింతయు లేదు. అట్టులనేకానిండు.

భీము—(కన్నులుమూసికొని) దేవానీకభయంకరాకారమూర్తీ! సముదగ్రశత్రుసంచయసమవర్తీ! ఘనబలోద్దండ విక్రమస్ఫూర్తీ! ఘటోత్కచనామనిశాచరచక్రవర్తీ!

(తెరలో గంభీరారావములతో ఘటోత్కచుఁడు ప్రవేశించును)

ఘటో—(ద్రౌపదీ భీములంజూచి వినయంబున) నమస్కరించుచున్నాఁడం తండ్రీ!

ఉ॥ ఎందులకీరు నన్ను మది ♦ నెంచితిరో లేమ కెట్టికార్య మీ
నందనునుండి కావలెనో ♦ నవ్యసుధామధురోక్తిఁ దెల్పుఁడీ
కొండలమంద భూపతులఁ ♦ గొట్టుదుఁ బట్టుదు భూతకోటులన్
జిందఱవందఱౌనటులఁ ♦ జెండుదు మండుగ దైత్యమండలిన్॥

సీ॥ ఈరేడుభువనంబు ♦ లెల్లఁ దల్లడమందఁ
జేయఁజాలుదు నల్ల ♦ సేయుమన్న
కులగిరులెల్ల న ♦ ల్లలనాడునట్టులఁ
జేయఁజాలుదు నల్ల ♦ సేయుమన్న
గరుడగంధర్వకి ♦ న్నరుల గతాసులఁ
జేయఁజాలుదు నల్ల ♦ సేయుమన్న
జలనిధులెల్లను ♦ గలకఁ జెందెడురీతిఁ
జేయఁజాలుదు నల్ల ♦ సేయుమన్న

నష్టదిక్పాలకుల భవ ♦ దంఘ్రిపద్మ
ములను భయభక్తిఁ గేల్మోడ్చి ♦ నిలుచునటులఁ
జేయఁజాలుదు మీరట్ల ♦ సేయుమన్న
జనక! వేవేగ మీయాన ♦ వినఁగవలతు||

భీము — కుమారా! వీరశేఖరా! నిన్నుఁ బిల్చిన కారణముఁ దెల్పెద వినుము.

గీ|| వనవిహారంబు జేయుచు ♦ వచ్చువేళ
వనజలోచన కొసగితిఁ ♦ వరమొకండు
దానికియ్యెడఁగోరె ని ♦ ద్దానిఁబోలుఁ (అనిచూపుచు)
జలజములు కొన్ని తెమ్మంచు ♦ జలజనయన.

ఆడినమాట తప్పుట పాడిగాదు. ఇట్టి కుసుమంబులందెచ్చి యిచ్చి యీతెఱవయిచ్చఁ దీర్పవలయు.

ఘటో — జనకా! ఇదియేనా నేఁజేయవలసిన చెయ్దము? సెలవయ్యె నేనిఁ దృటికాలంబునందెచ్చి తమ కర్పించువాఁడ.

భీము — తండ్రీ! నీధైర్యస్థైర్యంబు లేనెఱుంగనివికావు. నీయందట్టి సామర్థ్యముకలదు. కాని యీయన్నులమిన్న నన్నుఁ దెమ్మనికోరె. కావున నేనపోయి యావిరులం దెచ్చువాఁడ. అంతవట్టు నీవు నీబలంబులతోడ నీవెలఁదిం గాపాడుచుండుము.

ఘటో — తండ్రీ! మీయాజ్ఞ శిరసావహించెద.

భీము — పాంచాలీ! నీకోరిన విరులిదే తెచ్చువాఁడ. నేవచ్చెదుదనుక నీసుతుండగు ఘటోత్కచుండు నిన్నుఁ గాపాడుచుండు. కావున నిర్భీతిగ నీ విందుండుము. (అని మేను బుణుకును)

ద్రౌప — నాథా! చిత్తము. ఆలాగుననే పోయిరండు.

(భీముఁడు నిష్క్రమించును. యవనిక జారును.)

రంగము—అరణ్యప్రదేశము.

(ప్రవేశము—ఒక పొదరింట నిద్రించు ద్రౌపదియు, దానిముందుభాగము న ఘటోత్కచుండును, వాని సేవకుండగు దీర్ఘదంష్ట్రుడును.)

ఘటో—దీర్ఘదంష్ట్రా! మజ్జననియగు నీపాంచాలీదేవిని మనః ప్రతిజ్ఞ గ్రితగఁ గాపాడవలెను. నీ వీక్షణము చని మనబలంబులనెల్ల నలువైపుల బారులుదీర్చి యాయుధపాణులై నిలిచి హెచ్చుహెచ్చరిక నుండునట్లు చేయుము.

దీర్ఘ—చిత్తము. ఆలాగుననే నియమించివచ్చెద. (నిష్క్రమించును)
(ఘటోత్కచుఁడు గదఁబూని యిటునటు తిరుగుచుండును.)

ద్రౌప—(తుళ్ళిపాటున లేచి) ఏమి యీపాడుకల! మనము కలంచుచున్నయది. అయ్యో! నాప్రాణవిభుండు వలదని చాటిచెప్పినను విననైతి. హా! నాథుండు కాననంబున కేగి తడవయ్యె. ఇంకను రాఁడయ్యె. ఈ నాస్వప్నఫల మెటులఁ బరిణమించునోగదా!

చ॥ వనమున కేలవచ్చితిని? ♦ వచ్చితిఁబో, కనకప్రసూన మీ
కనులకు నేలకన్పడియెఁ? ♦ గన్పడెఁబో, తమియేలకల్గె నె
మ్మనమునఁ? గల్గెఁబో యలసు♦మమ్మలఁ దెమ్మననేల నాథుఁ? దె
మ్మని వచియింతుఁబో, విభుఁడు ♦ నోనని నవ్వడియేగ నేలొకో॥

నాథా! నామాట జవదాటజాలక యొంటిగ విపినంబుల కరిగితిరా?

గీ॥ అడవి నాప్రసూనమ్ము లే ♦ యెడనుగలవొ
అరయఁగల్గితొ లేదొ భూ♦వర! మరేమి
కార్యమయ్యెనొ? తెలియంగఁ ♦ గలమె; నిజము
సుమ్ము స్త్రీబుద్ధి ప్రళయాంత ♦ కమ్మనంగ॥

విభుని విపినంబుల కంపి యెంత దురంతచింత నొందుచుంటి. (పుష్పమునుద్దేశించి) కనకప్రసూనమా! నీమూలమునఁగద నాకిన్ని కడగండ్లు సంప్రాప్తించె.

ఉ॥ కోమలరూపమున్ బయినిఁ ♦ గోరికలూరెడి వన్నెచిన్నెలన్
హేమకురంగ మా రఘుకు ♦ లేశ్వరు మైథిలిఁ బాపినట్టి యీ
కోమలరూపమున్ బయినిఁ ♦ గోరికలూరెడి వన్నెచిన్నెలన్
హేమసుమంబ నాథు నను! ♦ నిట్లెడఁ బాయఁగఁ జేసితక్కటా!

నీవు నాకై యెందుండివచ్చితివి? ఇది మాయయా, లేక నాఁడు సీతారాముల నెడఁబాపిన కురంగమేయియ్యెడ మాయాజాయాపతుల నెడఁబాప నీపుష్పరూపంబున నవతరించెనా? — అయ్యో! యెంతటిపాపిని! ఇచ్చటి తెఱంగెఱింగిన నాయుధిష్ఠిరమహారాజు నాపై నలుకబూనకుండునా? నను నిందింపకుండునా? ఆహా!

ఘటో — అమ్మా! ఏల నీ వీలీల విలపించెదవు? నిర్వక్రపరాక్రముండగు మజ్జనకుండసహాయుండై యుండు సత్వరమ రాఁగలఁడు. భయంపడవలదు. ఆ వీరశేఖరు నెవ్వాఁడను మీఱఁగల్గుమరా? అటుగాక మరొక్కటియైనచో,

చ॥ పరమపతివ్రతామణి! జ ♦ వంబను సంపదబెంపుగన్న నా
సరిగొమరుండు గల్గఁ దమ ♦ సాటిసతీమణికిన్ గొఱంతయే?
నరసుర నాగలోకముల ♦ నాదుకరాహతిఁబట్టి త్వత్పదాం
బురుహసమీపదేశమునఁ ♦ బొల్పుగ నిల్పఁగ నేర్తు నమ్మరో!

శోకంబుమాని సంతోషంబుగ నుండుము.

ద్రౌప — (గద్గదికతో) అన్నా! అమితబలసంపన్నా!

గీ॥ సాటివిలుకాండ్రలో నెల్ల ♦ మేటివనియు
నలఘుమాయాప్రవీణత ♦ నమరితనియు
శూరులందెల్ల నసహాయ ♦ శూరుఁడవని
వింటి నే మున్ను దానిఁగ ♦ న్గొంటి నిపుడు॥

చాలుఁజాలు, నేకాకియై మీజనకుండు వనికింజనఁ జతురంగబల సమేతుండవై నీవిటనుంటివి. ఇది ధర్మమా? సమధికశౌర్యసంపన్నులగు సమరథికుల నిటఁ గాపువెట్టి నీజనకుని వెంటఁ జనవలదా?

కాదేని నీదనుజబలంబులఁ గొన్నిటి నటకంపి నీవిట నుండరాదా
అయ్యిరు తెఱంగులుగాక మీ రెల్లరు,

గీ॥ వైరులెవ్వరు లేని యీ ♦ వనమునందుఁ
గోరమీసల మెలివైచి ♦ కొంచు నిలిచి
హెచ్చు పౌరుషవాక్యముల్ ♦ ముచ్చటింప
నేమికార్యంబు రాత్రించ ♦ రేంద్ర! చెపుమ!

అక్కడ మీజనకుండు శత్రులబారిఁబడి నొచ్చినపిమ్మట నీవ
కరిగి నీతండ్రియభీప్సితంబు నెఱవేర్చెదవా యేమి? ఏమీ నీ శౌర్య
సంపద! హెచ్చుగ మెచ్చవచ్చు!

ఘటో—తల్లీ! ఇట్లు చింతంగుందనేల?

చ॥ పవనసుతుండు యుద్ధమున ♦ వైరులచేఁబడి నొచ్చియుండినన్
బవలనె తారలన్ గనమొ? ♦ భానుశశాంకులు తోవఁదప్పరో?
భువనములన్నియున్ బొగుల ♦ వో? గగనంబది బెగ్గడిల్లదో?
సవితృనివేడివెల్గు లిలఁ ♦ జల్లనయై విలసిల్లఁ జెల్లవో?

అట్టి నా జనకుని సామాన్యమానవునిఁగాఁ దలంచితివా? అమ్మా
అయ్యెడఁ గొండొక కార్యమయ్యెనేనిఁ బట్టినగునన్ను వ్యర్థునిగఁ
దలంచితివా? మదీయపరాక్రమం బీ వెఱుంగవైతివి.

ఉ॥ కొట్టుదు నెల్లలోకములు ♦ గుక్కిటఁబట్టుదు సప్తసిరధుల్
పట్టుదు మూడుమూర్తుల న ♦ వగ్రహామండలి మండఁజేయు దీ
పట్టిని, నన్ను, వ్యర్థునిఁగ ♦ భావమునందుఁ దలంచి, తల్లి! నీ
విట్టులఁ గుందకమ్మ ధర ♦ నీశ్వరుఁ డెత్తు నకుంఠితక్రియన్॥

జననివగుట నీ వికరణి నను గారులాడినను గినుకవహింపఁబోను.
ఇయ్యెడ నొకసీతి కలదు. ఏమన,

గీ॥ విపినభూముల కేగుచు ♦ భీమసేనుఁ
డిచటఁగాపుగ నన్బెట్టె ♦ నెటులఁ జనుదుఁ?
దండ్రియానతి మీరంగఁ ♦ దగునె? మఱియు
సామివరవుళ్ళ నాయుంబు ♦ నమసిపోదె?

శౌర్యసంపన్నుండును మానధనుండునగు మాజనకునే దివ్యప్రసూనంబులఁ దెమ్మని వేడితివి. ఆయనయుఁ దానే కొని తెత్తునని చనియె. అట్టితఱి నే సాయపడంజన నాతఁడిఁకిఁ బ్రతిజ్ఞాభంగము కదా! ఏల నీ వీలీలఁ బలికెదవు? మజ్జనకుం డిప్పుడే విరులంగొని విచ్చేయంగలండు. కావునఁ జింతం బాసి నెమ్మది వహింపుము.

ద్రౌప—కుమారా! నీవాడినది నిక్కువమె. కాని నాకిప్పు డనేకాపశకునంబులు గాన్పించుచున్నవి.

గీ॥ మిన్ను తలపైనిఁ బడినట్టు ♦ లున్నదకట
వామలోచనమదరెడు ♦ వదల కకట
కనులఁబొప్పకణంబులు ♦ గ్రమ్మె నకట
కారణములేని చింత చే ♦ కూరు నకట॥

ఇంతియకాక దుస్స్వప్నంబుఁగూడఁ గంటి.

ఉ॥ ఇంతనరాని శౌర్యధనుఁ ♦ డిప్డు నిరాయుధుఁడై శరీరమం
దంతట గాయముల్ గలిగి ♦ యక్కట! రక్తముగార ధైర్యమా
వంతయులేక దుర్బలుని ♦ భంగిని గుంటుచు నిల్చినట్లు నా
కాంతునిఁ గాంచితిన్ గలను ♦ కల్గె భయంబు మనంబునం దొగిన్॥

కుమారా! ఈకారణమున నిన్ని త్తెఱంగునఁ గోరుచుంటి. నీ మాటల నిఁక వినఁజాల, నిముసమైన మనఁజాల.

ఘటో—తల్లీ! ఏల యిత్తెఱంగున భీతిల్లెదు? వనితలకు వామలోచన మదరిన శుభఁబులుచేకూరు. క్రొత్తగ గాయములుగల్గి నీ విభుండు నిలిచినట్లుఁ గంటివేని యామహాసియుండు సౌగంధికములఁ దెచ్చి యిచ్చినట్లగు. నీ శకునంబులన్నియు మిన్నయైనవి. దానికై నీ విసుమంతయుఁ జింతింపకుము.

గీ॥ అతివ తానెంత సంతోష ♦ మతిఁ జెలంగఁ
బతికి నంతటి దోశ్శక్తి ♦ ప్రబలుచుండుఁ
గాన మనమున సంతోష ♦ మూనుమమ్మ
కమ్రసద్గుణవల్లి నా ♦ కన్నతల్లి॥

నీ పాతివ్రత్యమాహాత్మ్యంబున నాపాండుసూనులు దీర్ఘాయుష్మంతులై యుందురు.

ద్రౌప—కుమారా! నీవెటుల నచ్చఁబల్కినను నామదిఁగల దిగులు తీరకున్నయది. ఏమి సేయుదు?

ఘటో—తల్లీ! సద్గుణకల్పవల్లీ! నీ విచ్చో నొంటిగ నున్నకొలంది నీ మదిఁగల దిగు లధికమగుచునే యుండనోపు. అల్లదిగో, కనుఁగొనుము.

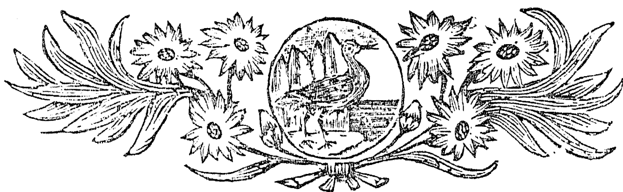
శా॥ దేవా! ప్రోవుమటంచు మొఱ్ఱలిడు నా ♦ దేవాళిరక్షింపఁగా
దేవారాతిసమూహముఃల్ దునిమి ♦ రక్తిన్ రక్తయుక్తంబుగాఁ
బోవంగాంచి త్రిలోకనాథుఁ డపరాం ♦ భోరాశితూణంబునన్
దోవంజూచెడు చక్రమట్లు దినరా ♦ ణ్మం డిప్డు దోఁచున్ దివిన్ ॥

ఇక్కడ నుండఁదగదు. ఇంక నాయుధిష్ఠిరుం డున్నయెడ కరుగుదము. ఈయరద మారోహింపుము తల్లీ!

ద్రౌప—తండ్రీ! అటులనే చేసెదఁగాని యీయాయజాతశత్రుని సముఖమున కరిగి యీమహనీయవదనారవింద మెట్లుకన్గొందు! హాహా విధీ! నాకెట్టి యవమానంబు సంఘటిల్లఁజేయుచుంటివి!

(ఇరువురు రథము నెక్కి నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ద్వితీయాంకము.

శ్రీ

హయగ్రీవాయ నమః

భీమప్రతిజ్ఞ

తృతీయాంకము

గంధమాదన పర్వతప్రాంతము

(ప్రవేశము—భీముఁడు)

భీము—(ప్రవేశించుచు)

ఉ॥ పరిపక్వంబగు పండులన్ దినెడి వ్యా ◆ పారంబునన్ జేరి వా
నరసంఘంబుల్ స్వభావచాపలము గ ◆ న్పట్టంగ శాఖల్ నిరం
తరముల్ జేతులనూప, నోళ్లని కపి ◆ త్థశ్రేణులన్ దట్టమై
కర మాహ్లాదముఁ గూర్చుచుండెఁ గద యీ ◆ కాంతారమెంతేనియున్॥

(కొంచెము ముందునకునడిచి) ఇదే! గంధమాదనపర్వతము.

సీ॥ ఏవీరవర్యుండు ◆ గావించె లంక భ్ర
ష్టైశ్వర్యముగునట్టు ◆ లలఘుశక్తి
నేవీరవర్యుండు ◆ రావణాసురునిచే
స్వర్గమందినసిగ్గు ◆ బాయఁజేసె
నేవీరవర్యుండు ◆ భావించె మున్నీటిఁ
బల్వలంబుగ దాట ◆ వలసినంత

నేవీరవర్యుండు ♦ చేవమై నక్షయుఁ
జించి తండ్రిని దీర్ఘ ♦ చింత ముంచె
నేమహావీరునిఁ గల్గి ♦ రాముఁ డెల్ల
లోకముల దుఃఖరహితంబు ♦ లుగనొనర్చె
నట్టిపూజ్యుండు హనుమానుఁ ♦ డధివసించుఁ
గావె యీగిరిరాజంబు ♦ పైఁదలిర్చ॥

వేఱొకవైపును జూచెదఁగాక! (అని నిష్క్రమించును) (వేఱొక ప్రక్క హనుమంతుఁడు ప్రవేశించును.)

హను—(తనలో)

కం॥ తరణికులచంద్రుఁడౌ రఘు
వరుసుచరిత్రంబు గాన ♦ ఫణితి సతముఁ గ
న్నరతతిపాడ వినుచు మే
న్మఱచితి నే నమృతసింధు ♦ మగ్నునిమాడ్కిన్॥

ఆకారణమునఁ జాలకాలము కడచినను తెలిసికొనలేకపోయితిని. (తలఁచికొని) ఏమి ఆశ్చర్యము! లోకమాతయగు సీతామహాసాధ్వికి నాయందెట్టి యనుగ్రహవిశేషముకలదు?

చ॥ తనపతియైన రఘూద్వహుని ♦ ధారుణికిన్ మును పట్టభద్రుఁగా
నొనరఁగఁజేయువేళ, ముద♦మొంది విభుం డొకతారహారమున్
దనకునొసంగ, దానిఁగొని ♦ నా యెడఁగల్గిన ప్రేమ పెంపునన్
వనచరముఖ్యవీరభట ♦ వర్గముచూచుచునుండ నాకిడెన్॥

(కుడికన్నదరుట నభినయించి) సీతాదేవియొక్క యన్వేషణమునందు దక్షిణస్పందనమయ్యె. అప్పుడది శుభాగమనహేతువయ్యె. అదే కన్నిప్పు డదరుచున్నయది. కాని త్వరగా నెందులకిజనుఁ డట్టి మంగళము ననుభవించుట లేమ? (ఒక పెద్దధ్వనినాలకించి)

ఏమి యీకులభూధరసంక్షోభముఁ గలిగించునట్టి యశనిపాతసదృశమగు సింహనాదము!

ఉ॥ నాదములన్నిటిన్ గలఁచి ♦ నంబోనరింపఁ గురంగగర్భ ని
ర్భేదమొనర్పఁగా, మదక ♦ రేణుమదంబుడుపన్, మృగేంద్రముల్
బాధితనిద్రగా నొనరు ♦ పంగ, సమర్థముగన్న దద్దిరా!
యే దెసనుండివచ్చె నిపు ♦ డియ్యది? యెవ్వనిసింహనాదమో?

(దిక్కులుపరికించి) ఏమికలవరము! ఏమిఆశ్చర్యము! గొప్పది యగు నీసింహనాదముచే సంక్షోభితవనచరయూథముయొక్క భయచేష్టితము లెట్లున్నవో చూడుము.

సీ॥ భీతిమై నెమళులు ♦ వృక్షశాఖలకెక్క
గమకించి ధరఁబడుఁ ♦ గానకునికి
నందంబె విడివడ్డ ♦ దగు కురంగయుగంబు
బెదరున నొండొంటి ♦ వెదకునందె
పరుగిడుచుండియే ♦ వక్త్రంబుదెరచి పే
మనుజూముఁ బ్రియురాలి ♦ మదపుటేన్గు
నిదురించుహర్యక్ష ♦ మదరిపాటున శిరం
బెత్తి యోజనసేయు ♦ నించుకంత
ఇట్టి విపరీతకార్యంబు ♦ లెవనికారణముననఁగలిగె నీఘోరకా ♦ ననములోన

(భీముని దూరమునఁజూచి)

ఔర! ఇంతటిగంభీర ♦ మైనమూర్తి
సత్వసంపదఁ గలుగు నీ ♦ జనుఁడెవండు?

ఉత్సేకముచేతఁ బ్రత్యక్షముగ శరీరముఁదాల్చి యుద్భవించిన విక్రమమో యనునట్లుండె. నాహృదయమునకుఁ జమత్కారమును గలిగించునట్టి యింతటి బలాతిశయమును సమరక్రీడాగోష్ఠియం దధికపాండిత్యముగల యీగదయు, భూవిక్షేపముచేతనే యతిభారమును వహించిన యీధనుస్సును గలిగిన యీపూరుషుం డెవండు? మిక్కిలి కఠోరవృత్తిగల యీతనిచేత నీయీవనక్షోభము

గలిగిన శక్తి నూహించుచున్నాఁడ. కానిచో నింతటి భయంకరాకార
మగు ప్రకృతి గలుగనేరదు.

(తెరలో)

భీము—ఓగంధమాదనసమీపచరులగు వనచరులారా!

ఉ॥ తూరుపుదిక్కునంతఁ దన ♦ దోఃపటిమంబునగెల్చి కప్పముల్
సారెకుఁగొంచు నేనృపతి ♦ సల్పె ధరన్ మును రాజసూయ మా
శూరవతంసుఁడా శమన ♦ సూనునితమ్ముఁడ! భీముఁడన్! ముదం
బారఁగ హేమకంజముల ♦ కై యిటువచ్చితి జాడఁదెల్పరే?

హను—(విని సంతోషించి) ఆహా! వీఁడు వృకోదరుండు. సకల వీరాగ్రణి. ఉదగ్రబలముచే నిగ్రహింపబడిన బకాసురగర్వసామ్రాజ్య సంవీతుండు. వజ్రతుల్యమైన తన ముష్టిప్రహారములచే రాజసూయాధ్వరమునకుఁ బశుస్వరూపుండగు మగధనాథుని వధించిన మహావీరుండు. ఈభీముఁడు నాకు దృష్టిగోచరమగుటఁ జిరకాలము నుండి యీగిరిగహ్వరమందుండిన నాయునికి నేఁటికి ఫలప్రదమైనది. (కొంచెమాఁగి) ఏమిఆశ్చర్యము! మహావీరసంపన్నుఁడు. శ్రమ మన నెఱుంగనివాఁడు. ఆతనిపాదవిక్షేపముచేఁ బ్రతిపదమునకు శిలలు చూర్ణములగుచున్నయవి; పిక్కల రాపిడిచే మార్గమున కిరుపార్శ్వమునఁగల వృక్షములు భగ్నములగుచున్నయవి. ఇట్టి యుద్దామగతిగలవాఁడైనను శరీరమునందు స్వేదకణములు పుట్టుట లేదు; నిట్టూర్పులసైతము విడుచుటలేదు. ఏమి యీతని యద్భుత గమనక్రియ! ఇందాశ్చర్యమేమున్నది? ఇతని పుట్టుకకు వాయుదేవుండుగదా కారణము! మరియు నమానుషమగు నేదేనొక పరాక్రమ శక్తిలేనిచో మనుష్యసాధారణులకు దుఃప్రవేశమగు నీవనము దూరుట కితం డెట్లుసమర్థుఁడగు? నేను త్వరలో నప్రకాశితస్వరూపుండనై కొండొకకాల మీతనితో వినోదసంపాదనముఁ బొందుట కితని యాగమనమార్గ మరికట్టెదఁగాక! (అని తోఁకనుపెంచి, త్రోవకడ్డము గనిడి మార్గమధ్యమందుఁ బరుండియుండును)

భీము:—(ప్రవేశించుచు) ఓ గంధమాదనచరులగు వనచరులారా!

ఉ॥ తూరుపుదిక్కునంతఁ దన ♦ దోఃపటిమంబున గెల్చి కప్పముల్
సారెకుఁగొంచు నే నృపతి ♦ సల్పె ధర్మమును రాజసూయ మా
శూరవతంసుఁడౌ శమన ♦ సూనుని తమ్ముఁడ! భీముఁడన్! ముదం
బారఁగ హేమకంజముల ♦ కై యిటువచ్చితి జాడఁదెల్పరే.

(దూరముగనున్న హనుమంతునిఁజూచి) ఓరీ శాఖామృగమా! ఎవ్వఁడవు నీవు? మార్గమందున్నాఁడవు. (తనలో) కదలడేమి! పాపము! ఈవృద్ధమర్కటము ముదిమిచేఁ గదలనేరక యిట్లు పడియుండనోవు. వృద్ధత్వంబెట్టివాని నైన సంకటముల పాల్సేయునుకదా!

సీ॥ అడుగుదమ్ముల కెప్డు ♦ మడుగులొత్తెడుచాన
దరిజేరునని జీరఁ ♦ దగవులాడు
అప్డుముద్దుగఁబెంపఁ ♦ బెద్దయైన సుతుండు
చేరరమ్మని పిల్వఁ ♦ జీదరపడు
ఆలోచనకు ఘనుం ♦ డని వచ్చు నెచ్చెలుల్
పిలిచిన విననట్లు ♦ తొలఁగుచుందు
రదియేమిరాయన ♦ నర్భకుల్ సైతము
నీ మాటకాదంచు ♦ నీరసింతు

గీ॥ రేల యింకను జీవించె ♦ నీతఁడంచు
సిసడించుచుఁ బల్కుదు ♦ రెల్లవారు
కట్ట, వార్ధక్యమా! నిన్నుఁ ♦ గాంచినట్టి
నరునికష్టగండ్ల నుడువంగఁ ♦ దరమె ధరణి?

(సమీపించి, బాగుగఁబరికించి తనలో) ముదిమిగలదయ్యు నతిగంభీరముగనున్నదే! (ప్రకాశముగ) శాఖామృగమా! ఎవ్వఁడవు నీవు? మార్గ మడ్డగట్టినాఁడవు.

చ॥ ననుఁ గనినంతనే భయము ♦ నక్కఁబరతెంచెదు ధీరసత్వముల్
కనుపడుచుండ నీమదినిఁ ♦ గల్గదు భీతియొకింతయేనియున్

చనవది యేమి! నీసహజ ♦ చాపలముఁ విడనాడి ధీరతఁ
వనచర! త్రోవకడ్డముగ ♦ వాలముచాఁచుక యుంటివద్దిరా॥

హను—(తనను జూచికొని నవ్వి తనలో) ఆహా! నే నెంతపని చేసితిని! దిగ్దంతిదంతభగ్నసమర్థములగు భుజపీఠములును, మేరుపర్వతముం డీకొనఁజాలు దృఢతరవక్షస్స్థలమును, త్రిలోకముల దహింపఁగల తేజోరూపమును గలనేను క్షణములో నుపసంహరించుకొని, భ్రాతృప్రాథమికావలోకనవిధియం దెట్టి స్వరూపముగలవాఁడనైతిని?

గీ॥ ఇటులనొనరింపనేని న ♦ న్నితఁడు తెలిసిఁ
కొని, విధేయుఁడై శౌర్యాను ♦ కూలములగు
ధీరవచనంబులను బల్కఁ ♦ నేరనొక్కొఁ
కాన, నాకీది యొప్పిద ♦ మౌను గాదె॥

భీము—ఏమి ఆశ్చర్యము!

గీ॥ ధాత్రిపై నవలోకన ♦ మాత్రమునసె
వడిఁ బలాయన మగుస్వభా ♦ వంబుగల్గు
కపికులంబున నిట్టిదె ♦ క్కడను జూడ
నోర! దీనికిఁ గతమేమొ ♦ యరయరాదు॥

ఈభూమియొక్క దివ్యమగు నొకానొక శక్తియై యుండునా? (విచారించి) కాదుకాదు. ఇతరమృగములయం దిట్టి విలక్షణ మగు శక్తి కనుపించుటలేదు. ఇందునకుఁ గారణమేమై యుండును?

హను—(తనలో) అయ్యో!

సీ॥ విశ్రుతగుణముల ♦ వెలయు తేజోరూప
మ్ముపసంహరించి నే ♦ నుండనేర్తు
శక్తివిహీనమా ♦ సర్వావయవములు
గల్గిన దుర్దశ ♦ గాంచనేర్తు
బాష్పపూరంబులు ♦ ప్రవహించు లోచనం
బులతోడ నెట్టులో ♦ మెలఁగనేర్తు

హీనబలుండనై ♦ యిటునటుఁ దిరుగాడ
నెఱుఁగనట్టులనటి ♦ యింపనేర్తుఁ
గాని, యనుజుని నధికవి ♦ ఖ్యాతబలుని
భాగ్యవశమునఁ గాంచుట ♦ బాహుయుగము
వేగ నాశ్లేషసుఖమంద ♦ వేగిరింప
నార! యించుక వారింప ♦ నేరనైతి॥

అయ్యో! నాహృదయదర్భిక్షము కాల్పనా?—కాదు కాదు. అటులఁగానిచో అజ్ఞాతపూర్వసంబంధముగల యీభీముఁడు నన్నుఁ గూర్చి యెటులఁబలుకునో తెలిసికొన వీలుండదు.

భీము—తిర్యగ్జంతువులలోఁ జేరినవాఁడైనను నీతండు నాహృదయము నాకర్షించి నాకు ముందగుచున్నవాఁడు. ఈతని ధీరత్వంబునుబట్టి సాధారణకపిగాఁ దలఁపరాదు. కొంచెమేనియు భయములేక, విమ వక, ప్రతిఘటించుచున్నవాఁడు, పరుగిడఁడు, త్రోవతొలఁగఁడు, నిలుచుండెఁడు, ఏమి యద్భుతము! మఱియుఁ బ్రతివచనమును బలు కువానివలెఁగూడ నున్నాఁడు. చూపులయందుఁ దిరస్కారము గన్పఱచుచున్నవాఁడు.

హను—(సంరంభముతో భీమునిఁజూచి) ఓయి! నీవెవ్వఁడవు? ఈవన క్షోభము నీవలనఁ గలిగినదేనా?

భీము—అగును.

హను—ఎందులకిటుల నాకులపఱచెదవు? వనప్రచారమగు జంతు సమూహమంతయు నెంత భీతిజెందుచున్నదో చూడుము.

భీము—(తనలో) ఏమి యీవానరుని దౌష్ట్యము! (ప్రకాశము) ఐన నీసంరంభ మేమి?

హను—ఈ యరణ్యములు ఫలద్రుమాదులచే మాకు వృత్తిని గల్పించుచున్నయవి. అందుచే వీనికి నితరులవలన బాధ కలిగినచో మే ముపేక్షింపము.

భీము—ఉపేక్షింపక చేయునదేమి?

హను—అట్టులనా? అట్లయిన నీవు నావల్ల నియమింపఁబడఁగలవు.

భీము—ఏమి? ఈవీరుని వానరుఁడా నియమించువాఁడు!

హను—(నవ్వి) నేను నీతిమార్గముచే నపరాధివగు నిన్ను వారించు చుంటిని. దాని గుర్తెఱుంగక పరుషముగఁ బలుకు చుంటివి.

భీము—ఏమి? శూరునివలె యుక్తిప్రయుక్తులచే నాతో సంభాషింప మొదలిడితివా?

హను—ఓయి! మే మరణ్యసంచారులము. మాకు శౌర్యమెక్కడిది? (నవ్వి) నీవు,

ఉ॥ శూరుఁడవైతి వేని ఘన♦ శూరవతంసులు పెక్కురుందు రీ
ధారుణి వారిమ్రోల భుజ ♦ దర్పముఁ జూపఁగనౌనుగాక; యో
వీరశిరోమణీ! సహజ ♦ భీరువులున్ నిరతం బరణ్య సం
చారులునైన మాకడఁ గ♦నంబరుపంగ ఫలంబుఁ గల్గునే?

కానిమ్ము! కడచిన దానికై కలహ మెందులకు? కాని మాదేశమునకు వచ్చిన నీ వతిథిస్వరూపుండవు. కావున నీచేసిన తప్పు నొకసారి సహించితిమి.

భీము—(నవ్వి) ఓహో! మీరు చాల నేర్పరులుగనున్నారు. మీ పర్యవసానవచనము క్షమారూపముగఁ బరిణమించినదే!

హను—(తనలో) మంచిది. భరతకులప్రసూతుఁడవగు నో వత్సా! మృదువచనములతో నేను వచించుచున్నను బ్రకృతిస్వరూపమగు ధైర్యమును విడనాడవైతివి. (ప్రకాశముగా) ఇట్టి వీరత్వము నీ కెక్కడిది?

భీము—ఎక్కడిదా? నేను క్షత్రియుండను.

హను—అయ్యో! నీపే రేమి? ద్వితీయవర్ణప్రభవుఁడవై నట్లు సెప్పం బని లేదు. మహాభుజములును విశాలవక్షస్స్థలమునుగల నీ యాకారము వలననే తెలియవచ్చుచున్నది.

భీము—(స్వగతము) ఈ కోఁతి చాల నేర్పరివలెనున్నాఁడు.

హను—ఓ శుభప్రదుఁడా! నీ కులస్వరూపముల గుఱ్ఱెఱుంగుటకు నాకు నుత్సుక మొందుచున్నయది.

భీము—(తనలో) వీనికి నాకులస్వరూపములతో నేమిపని? ఐనను జెప్పి చూచెదఁగాక! (ప్రకాశముగా) అయ్యా! తమ రెఱుఁగుదురా పౌరవకులపారావార పారిజాతుండగు నజాతశత్రుండను మహా రాజును?

హను—(స్వగతము) కొంచెము తెలియనట్లు నటించెదను. (ప్రకాశముగ) అజాతశత్రుండనువాఁ డెవఁడు?

భీము—(రోషముతో, నవ్వి) ఎఱుంగవా!

గీ॥ మహిని గలఁడొండు నిఖిలరా ♦ ణ్మకుట రత్న
కిరణ నీరాజితపదుండు, ♦ వరగుణుండు
నధిక విఖ్యాత శౌరవ ♦ రాగ్రజుండు
సత్యనిరతుండు ధర్మజ ♦ క్ష్మావరుండు॥

ఆ మహనీయుండు నీ కెన్నఁడును శ్రుతిగోచరము కాలేదా?

హను—(సవినయముగా, నిలుచుండి) ఆఁ తెలిసినది. తెలిసినది. ఆయనయా? ఆయన యిప్పుడు శత్రువులచే నోటువడి రాజ్య భ్రష్టుండై యరణ్యములయం దధివసించుచున్నాఁడని వినియు న్నాను.

భీము—(తనలో) ఆహా! పాపము శమించుఁగాక! పాపము శమించుఁ గాక! ఆయా ప్రథితగుణములచే భువియందెచ్చటనో ప్రధానము మఱుఁగుపడియుండి, కాంతారవాసమే యీతనికి జ్ఞాపకము రావ లెనా? (ప్రకాశముగా) అయ్యా! నిజముగ సంగరరంగమందు శత్రువులచే నోటువడి రాజ్యచ్యుతుఁడైనచో హాలిప్రసాదిత గదాశి క్షాదక్షుండగు భీమునివలనను, ద్రోణాచార్యదత్తధను ర్విద్యాప్రౌఢిమగల యర్జునునివలనను, పశ్చిమదక్షిణాంబుధితట ప్రఖ్యాతప్రతాపులగు నకులసహదేవులవలనను బ్రయోజన మేమి?

ఈకాంతారవాస మాకారణమువలనఁ గలిగినదికాదే—అగుఁ
గాక—తెలియఁదగినవారల కది తెలియఁగలదు.

హను—ఈవిషయమునఁ బాండవులయెడ నీకింత పక్షపాత మేందు
లకు?

భీము—నాకొక్కనికే కాదు. మహాత్ములపట్ల సత్పురుషులగువారల
కందఱకు నుండును. ఈప్రకారముగఁ బ్రశ్నించు నీకే వారియందుఁ
బక్షపాతమున్నదని నే నూహించుచున్నవాఁడ.

హను—(స్వగతము) అది నిశ్చయమే. (ప్రకాశముగ) అయిన వార
లలో నీవొక్కఁడవా యేమి?

భీము—ఈవిషయము దాఁపనేల?

చ॥ అలయికలేక యేజనుని ♦ హస్తము రాక్షసశిక్షణంబునం
దిలను సమర్థమైనదని ♦ యెల్లరు నాడి హిడింబవక్షపుం
ఫలకమునం దొనర్చె, మును ♦ ప్రాభవమొప్ప బలప్రవర్ధనం
బల, బలశాలి, భీముఁ డితఁ ♦ డంచు నెఱుంగుము వానరాగ్రణీ॥

హను—అయ్యా! నీవు భీముఁడవా? చిన్నతనమున నీయొనర్చిన పేరో
చితములైన విక్రమజృంభితకార్యముల వినుచుంటిమి. అట్టి భీమ
సేనుఁడవు నీవేనా?

భీము—(నడచుటకుఁ బ్రయత్నించి) ఇప్పటికే కాలహరణమైనది.
మార్గమున కడ్డముగ నీవాలము పొడవుగ నుంచఁబడియె. బలశా
లియగు నాంజనేయుండు తొల్లి వారిధి నెటుల నతిక్రమించెనో
యటుల నే నిప్పుడు లంఘించి చనియెదఁగాక!

హను—(స్వగతము) లోకమునఁ దనశౌర్యమును సరిపోల్చుటయందు
నన్ను సాటిగఁ జెప్పుచు నాయందుఁ దనకుఁగల నిర్మలతర
ప్రేమను, గౌరవమును గనఁబఱచెను. ఇతనితో నింకను సంభాషించి
తిరిగి ప్రతివచనమొందెదఁగాక. (అని యాలోచనగలవాని వలె
నవ్వును.)

భీము—నీముఖమునందు నవ్వుకనుపడుచున్నది. దాని యభిప్రాయముగూడ వెల్లడిపఱచుము.

హను—ఏమియు లేదు.

భీము—లేదా? ఆకారసూచితమగునది వచనమందు దాచెద వేల?

హను—అయినఁ జెప్పెదవినుము. (తిరస్కారముగ) హనుమంతుఁడను నొకానొక కోఁతియందు లోకమున కెందుకీ శౌర్యబిరుదాంకిత బహుమానములు. లోకమున దుర్వారబాహుబలసంపన్నులును, త్రిభువనయశోవిశాలురును నగు రామాదులు నీకు శ్రుతిగోచరము కాలేదా? గుణలవములేని తిర్యగ్జంతువునెడ నెందులకీ బహుమానము? గతానుగతికముగ లోక మీభాతి పలుకుచుండుఁగాఁ బోలు!

భీము—(కోపముతో నవ్వి) నిశాచరగృహార్థితములగు నగ్నిజ్వాలలచే నెవ్వని బాహుబలము విఖ్యాతమునొందెనో అట్టి త్రిభువనైకవీరుని మ్రోల నీలోకమునఁగల వీరాగ్రేసరు లెట్టివారలు? ఓ శాఖామృగమా! హనుమంతుఁడన నెట్టివాఁడో నీకుఁ దెలియునా? సౌమిత్రివక్షఃస్థలీశల్యాకర్షణశస్త్రకర్మయందుఁ గనుపఱచిన విక్రమప్రక్రియము వినలేదా? నే నిప్పుడా మహామహునిగుణములఁ దెల్పెద వినుము. తెలిసినవానివలెఁ జెప్పుచున్నాఁడ నేకాని యట్టి మహాత్ముని గుణములన్నియుఁ జెప్పుటకు నే నెంతవాఁడను!

గీ॥ ఎవ్వఁ డద్భుతబలదర్ప ♦ మొసఁగఁగలసిఁ
గదిసి రాక్షసభటబలా ♦ కర్షణంబు
జేసి లంకేశు విస్మితుఁ ♦ జేసె, నట్టి
హనుమన్మహిమంబు నెన్నఁగా ♦ నగునె మనకు॥

లోకత్రయవిఖ్యాతమును ప్రౌఢమును నద్భుతమును నగునట్టి మహాత్కార్యము మరియెవ్వఁడు సేయఁగలాఁడు?

హను—ఏమి, పాండవా, కోఁతిగదా! ఎందుకట్టుల నతిగౌరవముగ సంభాషించెదవు? జరాసంధాదిరాక్షసప్రధనమందు చాలనేర్పరివై

నట్టినీవు వీరులయం దగ్రగణ్యుండవు. అట్టియెడ వనచరుండును, యోగ్యముగు స్తోత్రమున కనర్హుండునునగు నొకక్షుద్రవానరునియందలి సుగుణములఁ దెల్పుట కే నసమర్థుండనని పల్కుట పౌరుషవంతుఁడ వగు నీకుఁ దగునా?

భీము—(సక్రోధముగ) ఓరీ! ఏమిపల్కుచున్నాఁడవు? క్రోఁతియని, మర్కటమనియా? మత్సమక్షమునం దిట్టి ప్రమాదవచనంబులఁ బల్కెదవా? ఓరిమూఢా!

గీ॥ తుల్యజాతుండవౌట సం ♦ స్తుతియొనర్పఁ
దగుదు వీ వటుగాకిట్లు ♦ తగుదునంచు
నధికదూషణ భాషణ ♦ మాచరింప
దొరకొనుదె? ఛీ! స్వజాత్యైక ♦ దూష! నీవు॥

అమ్మహానీయుని నిందించుటకును స్తోత్రముచేయుటకును నీ వెంతటివాడవు?

గీ॥ కాన గిరికంధరముల నె ♦ క్కడనొ తిరిగి
మనెడు నీవేడ, లోకర ♦ క్షణసమర్థ
మైన బలసంపదనుగన్న ♦ యట్టి మహిత
గుణుఁడు హనుమానుఁడేడ నో ♦ కుచితచరిత॥

ఆ సచ్చరిత్రుండు వాయుభగవానునివలన జన్మమొందినవాఁడు. కేవలము జాతితోడనే నీకు సమానుఁడుగాని క్రియలచేఁగాఁడు. అందుచే నీకుఁ దుల్యుఁడునుగాఁడు. కావున నీయొక్క నింద నేమిప్రయోజనము? ఎవనికి బాల్యమందే సూర్యబింబము ఫలప్రాయమయ్యెనో, ఎవనికి సముద్రోల్లంఘనము పల్వలముదాటుటయాయెనో, ఎవనికి క్రూరరాక్షసభంజనము దుమభంగసదృశమయ్యెనో అట్టి క్రోఁతి యెక్కడ, కాంతారదుష్టగ్రహములగు తక్కుంగల క్రోఁతులెక్కడ!

హను—(సోపహాసముగా) రాజపుత్రా! బాగుగఁజెప్పితివి. చాలనేర్పరివి. ప్రగల్భవంతుఁడవు, ఇట్లు పలికెడి నిన్నుండియే యూహను

మంతునికిఁ బ్లవంగత్వము సిద్ధించియుండనోపు. మాయం దేమిదోష మున్నది?

భీము—లేకేమి? ఆమహావీరుం డింతమాత్రముచేతనే తిరస్కృతుం డగుఁగా? సీతాన్వేషణమందును కకుత్స్థవంశరత్నంబులగు రామలక్ష్మణుల జీవదానమునందును, ఆమహామహుబాహువులు దక్షిణోత్తరదిగంతంబులవఱకు వ్యాపించియుండ లేదా?

హను—(తనలో) ఇతని భ్రాతృప్రేమ వర్ణనాతీతముగదా? నేఁ గొంచెము చేసినను దానిం గొప్పగఁ బ్రశంసించుచున్నాఁడు. నేను సోదరుండనని తెలిసిన, నిజముగ సంతోషమూపఁజాలఁడు. యుధిష్ఠిరునందుకంటె నాయం దెక్కుడుప్రేమఁ గన్పఱచుచున్నాఁడు—మరియు కఠినభాషణేంధనములచే నీతని కోపానలజ్వాల నించుక ప్రజ్వలింపఁజేసెదఁగాక! (ప్రకాశముగ) ఎవని శరీరము జ్యావావృథివియొక్క నాస్తికత్వమును దెలియఁబఱచుచున్నదో, ఎవ్వని యుదరమునఁ బాతాళము కుళీరగర్తతుల్యముగనుండెనో, ఎవ్వనిచే నెల్లసముద్రములు లంఘింపఁబడెనో, అట్టి మహావీరుఁడు కోఁతియనికదా చెప్పుచున్నాఁడవు—ఇది నమ్మదగిన విషయమా? ఇట్టివాఁడు లోకమునను౦డునా? ప్రపంచమునఁజూడ నిది యొక కళంకముగ నున్నయది.

భీము—ఓయి! నీవు చార్వాకునింబలె నిర్వివేకహృదయుండవగుచున్నాఁడవు. దేవతలచే సైతము శ్లాఘ్యములగు వాయునందనుని కథలయందు నీవే హేతువుచే సందేహపడుచున్నాఁడవు? చూడుము. సముద్రము నాఁడందిన భయాకంపము నిప్పటికిని దరంగఘోషలమూలమునఁ గన్పఱచుచున్నయది.

హను—(ఆక్షేపణగ) ఏమి నీ ప్రమాణరహితమగు నుపన్యాసము!

భీము—అట్లనకుము. ప్రత్యక్షముగ నిర్ణయించుటకు శక్యముకాని దాని నిప్పు డనుమానప్రమాణముచే నొకత్రుటికాలముననే చెప్పి నిను నమ్మించఁగలను.

హను—సరి. అట్లయిన నంగీకరించెద.

భీము—ఓయి! జలరాశిలంఘనసమయమున నామహానీయుండు
గన్పఱచిన శరీరభారముచే భగ్నమైన శిఖరములగల మహేంద్ర
పర్వతము దక్షిణదిక్కున నిప్పుడు సాక్ష్యమిచ్చుచుండ లేదా?

హను—(తనలో) ఈతుఱ్ఱండు బాగుగఁబల్కెడిని. ఇదియు నంగీకరిం
పక తిరస్కరించి యడుగఁగలను. (ప్రకాశముగ) ఓ భీమసేన!
నీ విప్పుడు చెప్పినది నేనమ్మఁజాల. ఇట్టివాఁడు హనుమంతుండేయని
నేను గౌరవించను.

భీము—ఎవ్వండవు నీవు? ఎన్నఁడు విననట్టి సంభాషణము జేయుచు
న్నాఁడవు. లంకాపట్టణమున గొప్పసాహసము గనుపఱచినవాఁడు.
రక్షఃప్రియారోదనస్వాధ్యాయప్రణవోపదేశగురుండు. కపిరాగ్రే
సరుండు. శూరుండగు నక్షయు మర్దించి దశకంఠుని శోకసంతప్త
హృదయుం జేసినవాఁడు. అట్టి హనుమంతుం డెవ్వనిచే సన్మానింపఁ
బడఁదగఁడు?

హను—ఓహో! ఎన్నఁడు విననిది. అపూర్వము! తుచ్ఛుండగు నొకా
నొక రాక్షసశిశుమర్దనమా చేసినది? భీమసేనా! ఇదియేనా?
అక్షయుని రణరంగమున నుదగ్రముగ జయించినాడని చెప్పితివి.
అంతమాత్రమున హనుమానునియం దెట్టి పరాక్రమము నంగీకరించి
తివి!—ఇంద్రజిత్తుకూడ నతనిచే నర్దింపఁబడెనేని యట్లైనఁ గాని
యామాట కాతండు తగియేయుండును. కాని యింతమాత్రము చేతనా
యిట్టిపొగడికలు! కష్టము కష్టము—మీఁదుమిక్కిలి యింద్ర
జిత్తునిచే సంగరరంగమున నాఁడు దానివలె బందీకృతుండైనవాఁడు.
అట్టి నాతనికి శత్రువలనఁ గల్గిన పరిభవముకన్న మరణమే
మేలుగదా!

భీము—(సకోపాట్టహాసముగ) ఓ శాఖామృగమా! జ్ఞానహీనుండవగు
టచే నిజమగు ప్రౌఢత్వమును స్తోత్రము జేయక మీఁదుమిక్కిలి
వ్యతిరేకమగుదాని శ్లాఘించుచుంటివి. జ్ఞానలవము గల్గిన నీవీ

త్రికున వ్యతిరేకసంభాషణము చేయుము. ఒకే పక్షమున సంభాషించుచుంటివి. పెద్దలయెడ నీవిటుబాడుట పాడిగాదు. మరియు, నోదుర్విదగ్ధా! హనుమంతుండు తన బాధనము తనంతఁదానె యభినయించె. లేకున్న నూప్తరింద్రజిత్తుఁడు వచ్చినను హనుమంతుండు బద్ధుండగునా?

హను—ఔనౌను. నిజము గుర్తెఱుంగనివారిట్లే పలికెదరు. ఇంతకన్న లజ్జాకరమగు కార్యము హనుమంతునకు వేరొకటి కలదా? ఒక్క క్షణమున నిర్జరబృందముతోడ నింద్రుని జయించిన యింద్రజిత్తుచే నాంజనేయుండు బందీకృతుండయ్యె సుమా! ఏల యనవసరముగ దాని దాచెదవు? ఇంద్రునికంటె నాంజనేయుం డధికుండా?

భీము—శత్రునిచే బలాత్కారముగ హనుమంతుండు బంధింపఁబడినట్లు తలంచుచున్నాఁడవు. కాని యక్షయకుమారుని మారిత్రము నిర్జించుట కొరునికి శక్యమగునా?

హను—(నవ్వి) విభీషణానుగ్రహమున హనుమంతుండు బ్రతికె. విభీషణసంభాషణము రావణు నరికట్టె. లేకున్న సుతద్రోహియగు హనుమంతునిఁ జంపుట రావణునికెంత? సహనమే లేకున్న జంభాసురాది దిక్పాలుర శిక్షించిన రావణునిచంద్రహాసము సహించియుండునా?

భీము—(కోప మభినయించును.)

హను—(తనలో) ఇదియేమియాశ్చర్యము! పండ్లుగిటకింపుచున్నాఁడు. నేత్రములు రక్తిమ నొందుచున్నయవి. అధరముకొరుకుచున్నాఁడు. కపోలములు చెమ్మటపట్టుచున్నయవి. కనుబొమలు ముడిపడుచున్నవి. ఈ వికారము ముఖమందలి కోపారంభము చెప్పక చెప్పుచున్నయది. నాపైఁబడునని యనుమానమగుచున్నది. అయినను నదియుఁ జూచెదఁగాక.

భీము—(కోపముగ) ఓరీ! దుష్టమర్కటమా! లంకాపురీనివాసులగు వీరభటులసారము బాగుగ గుర్తెఱింగిన బాహుబలముగల యా మహావీరుఁడు సర్వజ్ఞుఁడు. అట్టి మహావీరస్తవమునందు వినినదంత యు వ్యతిరేకముగ భాషించుచున్నాఁడవు. ఇట్టి విపరీతసంభావణాసే యునీవు మహాపాపివి. ఇట్టి నిన్ను సునసీయఁదగదు. కావున నీ వాల ముంబట్టి గిర గిరఁద్రిప్పి నేలంగొట్టి నిను మట్టుపెట్టెదను చూడుము. (అని వాలము నెత్తఁబోవును. కదలకుండును)

(తనలో) ఏమి యాశ్చర్యము! నాబలంబంతయు నీవాలము నెత్తఁ జాలకుండెనే! చూడ నీతఁడొక మాయావివలె నున్నాఁడు. (లేచి ప్రకాశముగా) ఓరీ! నీవు నను వంచింపవచ్చిన మాయారక్కసుఁడ వని యిప్పుడు తెలిసికొంటిని. బకాసురునియింటికి నిన్నతిథిగ నిప్పు డే పంపెదను చూడుము. అదిగో ఆసాలముంబెఱికి తెచ్చి దానిచే నిను మోది చంపెదను. (అని తెరలోని కఱుగును)

హను—(తనలో) నాపరీక్షించుట చాలును. ఇంక వీనింబ్రసన్నునిఁజేసెద గాక. నిజస్వరూపము దాల్చెదను (అని తెరలోనికరిగి నిజరూప మునవచ్చి కూర్చుండియుండును)

భీము—(తెరలోనుండి) ఓరీ నిశాటా!

గీ॥ మాయవేషంబుదాలిచి ♦ మహితయశుని
సచ్చరిత్రంబు మృషయంచు ♦ ముచ్చటించు
నిన్ను నీవటభూజాన ♦ సిహతుఁజేతు
హనుమపదపద్మములయాన ♦ గనుమి యిపుడె॥

(అని యొక చెట్టుతోవచ్చి నిజరూపముననున్న హనుమంతునిఁ జూచి) ఇదియేమి? హనుమంతునవలెఁ గన్పట్టుచున్నాఁడు! నిజమూ లేక యిదియు నీరక్కసిమాయయా! (వినుటః నభినయించి) ఆహా! అశరీరవాణి యేమనుచున్నది! నిజముగ నంబనీతనయుండా! (వృ క్షము పారవైచి) అయ్యో! యెంతపనిచేసితిని! (సమీపించి)అన్నా..

హనుమన్నా! క్షమియింపుఁడు. నాజన్మంబు ధన్యతనొందె. (పాదాక్రాంతుఁడై)

ద్విపద

జయ దయాపాథోధి ♦ జయ పుణ్యమూర్తి!
జయ దశదిగ్వ్యాప్త! ♦ సాంద్రసత్కీర్తి!
జయ దీనపోషణ! ♦ జయసత్కృపాంగ!
జయ జయ శ్రీరామ ♦ చరణాబ్జభృంగ!
జయ జితదైతేయ! ♦ సన్మునిగేయ!
జయ భక్తఫలదాయి! ♦ జయ యాంజనేయ!

క॥ అపరాధిని దురితాత్ముఁడఁ
గపటమతిన్ జడుఁడఁ గన్న ♦ గానక మీ కే
నపచార మొనర్చితి నన్
గృపతో మన్నింపఁగదవె ♦ కేసరితనయా॥

హను—(గ్రుచ్చియెత్తి) తమ్ముఁడా! నీశక్తిసామర్థ్యంబు తెలియంగఁగోరి యిట్లొనర్చితిని. నాయందు నీకుఁగల యవ్యాజప్రేమము దెలిసికొంటిని. సంతసమయ్యె. నీకిష్టమేని గోరు మిచ్చెదను. దుష్టులగు దుర్యోధనాదులతోఁ బోరుకల్గినయెడ నీపక్షమున నిల్చి నీకు జయంబు చేకూరఁజేసెదఁ, గావలయునా?

భీము—మహాత్మా! తమయంత మహాశక్తిమంతులము కాకున్నను దుర్యోధనాదుల నిర్జించుటకుఁ దమవంటివారికి శ్రమనియ్యనక్కరలేదు. అయినను నట్టిది సంభవించినఁ దామాసమయమున మా విజయము నుకోరుచు నటనిల్చి సంగరప్రదర్శనమును గాంచఁగోరెదను.

హను—అట్లయిన నర్జునునిరథకేతనమున నిల్చియుండెదఁగాక.

భీము—మహాప్రసాదము. ధన్యులము!

హను—ఇంక నీకు సౌగంధికములున్న జాడలఁ దెలుపవలయునా?

భీము—మహాప్రసాదము! (అని చేతులుజోడించి నిల్చును)

హను—(ప్రైసఁజేయిసాచి) ఇక్కడికిఁ జక్కఁగ నుత్తరమునకుఁ బోవఁ బోవ రజతాచలంబొండు గన్పడియెడి. ఆప్రైఁ గొంత దవ్వరిగితివేని,

సీ॥ రజతకాంచన నవ ♦ రత్నసంకలితమా
సాలగోపురధామ ♦ జాలకములు
లాలితాగణ్య క ♦ ల్యాణ సంపదల కా
ధారంబగు నవని ♦ ధానములు
వలనొప్పు పుష్పక ♦ ప్రతిమానతఁ గ్రమించు
నానామణిస్యంద ♦ నప్రతతియు
శతధృతికైన నెం ♦ చఁగరాని ఘనబలో
న్నతులగు యక్షాధి ♦ నాయకులును
గలిగి భూలలనామణి ♦ పొలుపు నిలుపఁ
బెట్టికొనినట్టి పాపట ♦ బొట్టొయనఁగ
నమరు నగభేది పుటభేద ♦ నమునకన్న
రమ్యతరమైన యలకాపు ♦ రంబొకండు॥

అప్పట్టణంబునకు శౌర్యాటోపుండును దినరాజతేజోవిరాజితుండును, నరిభయంకరుండును, గఱకంఠుపరమమిత్రుండును నగు కుబేరుం డధిపతి. అతండు విహారార్థము బహువిధఫలవృక్షతరులతావితానంబుచే నతిరమణీయంబగు నొక యుద్యానవనంబు నిర్మింపఁజేసె. అద్దాని మధ్యంబునఁ గాసారంబొండుకలదు. అందీ కనకకుసుమంబులుకలవు. ఆ కొలనికి నలుగడల మహాబలోపేతులగు యక్షదానవగంధర్వకిన్నరులు క్రమముగఁ దమతమ బలంబులతోడ జాగరూకులై కావలియుందురు. వారల సమరంబున సాధించి కమలంబులఁదెచ్చుట కష్టసాధ్యము. కావున దేశకాల పాత్రమ్ములెఱింగి ప్రవర్తించి సఫలీకృతమనోరథుండవగుము.

భీము—చిత్తము. (అని నమస్కరించును.)

హను—విజయోస్తు! విజయోస్తు!

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది తృతీయాంకము

శ్రీ

హయగ్రీవాయ నమః

భీమప్రతిజ్ఞ

చతుర్థాంకము

(ధర్మజ, నకుల, సహదేవుల ప్రవేశము.)

ధర్మ—తమ్ముఁడా, నకులా!

గీ॥ వనవిహారంబు సేయంగ ♦ జనినయట్టి
ద్రౌపదియు భీమసేనుండు ♦ దడసి రింకఁ
జేరరారైరి ద్విజరాజి ♦ చేరెగూండ్ల
కింక మసలుటకేమొ యూ♦హింపనైతి॥

అదేమొకాని వామభుజంబు వేమా రదరుచునుండె. ఏమీ! యీయపశకునంబులు? అయ్యో! యెంతవలదని వారించినను నావంతయు వినక తాఁబట్టిన కుందేటికి మూడేకాళ్ళని పట్టుబట్టి చని నట్టడవుల నేగుట్టులపాలైరో గదా? అయ్యో!

నకు—అన్నయ్యా! ఏల మీ రిట్లు చింతిల్లెదరు? వనమునం దందందుఁ గల చోద్యముల నేత్రానందంబుగఁ గన్గొనుచు వారిరువురుఁ గడు దవ్వరిగి తిరిగివచ్చుట కొక్కింత యాలస్యంబయి యుండనోపు. అంతియెకాని మఱొండు కారణంబుండదు. దినకరుండు చరమదిశ కరుగుచుండెఁ గాన నింక వారిప్పుడకే మఱలివచ్చుచుందురు,

అయిననుజూచివచ్చెద. (కొంతదూరమున కేగి నలుదిక్కులఁజూచి ఆతురతతోఁ దిరిగివచ్చి) అన్నయ్యా! విచారింపకుఁడు. అల్లదిగో, అనతిదూరంబున నొక యరదంబుపై నిద్ద రియ్యెడ కేతెంచు చున్నట్టులఁ గన్పట్టుచున్నది. వారలు మన ద్రుపదరాజనందనియు, ననిలాత్మజుండు నని తోఁచెడిని.

ధర్మ—అట్టులనా? వారలింకెంతదవ్వున నుండిరో!

నకు—(చూచి) అదిగో యిటువచ్చుచున్నారు—భీమసేనాత్మజుండును, మనద్రౌపదియు.

(విన్నఁబోయిన మోముతో ద్రౌపదియుఁ బుష్పముతో ఘటోత్కచుఁడును బ్రవేశింతురు)

ఘటో—జనకా! నమస్కరించుచున్నాఁడ.

ధర్మ—ఆయుష్మాన్భవ! కుమారా! నీతండ్రి యెక్కడ?

ఘటో—తండ్రీ! ఈ కనకాబ్జమును గన్గొనుఁడు.

ధర్మ—(అందుకొని, చూచి, ఆఘ్రాణించి) ఆహా!

గీ॥ అబ్జలావణ్యమును గొని • యాడ వశమె
పూవునెత్తావి నింతని • పొగడఁదరమె
భర్మనిర్మితమై సౌర • భంబుఁ గనుట
దీని కెనయగుదాని జ • గానఁ గాన॥

సరియె కాని, నాయనా! మీనాయన యెక్కడ? (ద్రౌపదిం జూచి) అదియేమి? ఏలొకో యీపాంచాలనృపాలునిబాల బాలచంద్రునింబోలు నిటలాలకంబు వ్రేల్లవైచి తెలతెలఁబోవుచు మది కలంగిన తెఱంగునఁ గన్పట్టుచున్నయది. ఏమియుఁ గీడుమూడదు గదా? పాపంబు శమించుఁగాక! (ద్రౌపదినుద్దేశించి) పాంచాల రాజనందని! భీమసేనుండేడ?

చ॥ వలదని పెక్కుభంగులను • బల్కిన నీచెవికెక్కనీక పో
వలసినదేయటంచుఁ జల • పట్టి గదాయుధుఁగూడి కాననం

బులఁ దిరుగాడఁబోయితివి పో; పవనాత్మజు నెందుఁ బంచితో
తెలుపుము మీ రెల్లఁ జను దెంచియు నాతఁడు రాక యుంటకున్॥

ద్రౌప—(తలవంచి కన్నీరద్దికొనుచు గద్గదస్వరమున) అనఘా

శా॥ భూనాథా, భవదాజ్ఞఁ గైకొని వనంబుం జొచ్చి మీసోదరుం
డేనుం బోవుచునుండ మార్గమున మే మీపుష్పరాజంబు నే
త్రానందంబుగఁ గంటి మట్టి నవహేమాబ్జంబులం దెమ్మనం
గా నాకోరిక దీర్పనంచుఁ జనియెన్ గాంతారమధ్యస్థలిన్॥

తానేగుచు నన్నుఁ దమ సన్నిధి కరుగుమని పనిచె.

ధర్మ—అహో! యెంత మోసము పొసఁగె! కుమారా! హిడింబభాగినేయా!

ఉ॥ దానవనాథ! రాయనుఁగుఁదమ్ముఁడు భీముఁడు తోడువీడి తాఁ
గానకు నేగె హేమసుమకాండముఁ గొనితేర; నయ్యెడన్
దానవనిర్దయాత్మకురనాథులఁ గ్రిమ్మరఁబోలు నక్కటా
తా నెటు వారలం గడచి తమ్ముఁడు దెచ్చునొ తోఁచకుండెడిన్॥

అచట నేమోసము పొసఁగెనో. లేకున్న దానేల రానాలసించు? ఎవ్వరు సాయపడియుందురు? కటకటా! యెంత బహుళంబుగ గట్టెనో? (ఘటోత్కచుని నుద్దేశించి) అయ్యో, తండ్రి! నీ వీక్షణం బచటికిఁ జని మీతండ్రి సేమం బారసి యామేలువార్తఁ దెచ్చి నా వీనులకు విందొనర్పకుంటివేని నామదిఁగల దిగులు తీరనేరదు. సత్వరంబుగఁ బొమ్ము నాయనా!

ఘటో—జనకా!

ఉ॥ పావనమూర్తీ! రామహిత బంధురకీర్తి! భవత్పదాబ్జసం
సేవనొనర్చువారు గొలుచు సేవకుఁ డేఁటనుండ, నిందిరా
దేవికి భర్తయైన వసుదేవకుమారకుఁ డాప్తబంధుఁడై
కావఁగఁ దా నటుండ భయకారణ మున్నదె గల్గనేర్చునే?

యుష్మద్దయావీక్షణంబులే భవత్సహోదరులకు వజ్రకవచంబులై చెలంగు. వారలు తమ సన్నిధి నున్నంతవరకు కాశికిం

కుండైనఁ జెనకఁగల్గునా? అయినను తండ్రీ! మీమనమునం దనుమానము కలదేని యట్లే వాయునందనుఁ గలయ వనమునకుం జని,

శా॥ ముల్లోకంబులు నెత్తివచ్చినను ని ♦ ర్మూలించి మాయయ్యకు
త్యుల్లాసంబొనఁగూర్చి, కంజముల సొం ♦ పొప్పారఁగాఁ దెచ్చి, మా
తల్లిం జేయు దభీష్టసిద్ధివడయున్, ♦ దండ్రీ మరుత్పుత్రు మీ
కెల్లం జూపి, ముదంబుఁ గూర్తు నిదిగో ♦ నేనిప్పు డిప్పట్టునన్॥

ధర్మ—కుమారా! నీశక్తికి సంతసించితిని. (ఒకదిక్కు చూచి) అల్లదిగో, నారదమౌనీంద్రుం డిటకు వచ్చుచున్నవాఁడు. ఆత్రిలోకసంచారిచే మన భీమసేనునిజాడఁ దెలిసికొని యావలఁ బోవు టుచితము కావున యొక్కింత యాలసింపుము.

(నారదుఁడు పాడుచుఁ బ్రవేశించును)

ధర్మ—(ఎదురేగి) మౌనికులావతంసా! నమస్కారము.

నార—జయోస్తు! జయోస్తు!

ధర్మ—భవద్దర్శనసుకృతంబుచే మదీయజన్మసాఫల్యంబయ్యె. అయ్యుచితాసనము నలంకరింపుఁడు.

నార—(కూర్చుండి) ధర్మనందనా! ఏల నీవిట్లున్నాఁడవు? విశేషము లేమి?

ధర్మ—స్వామీ! ముల్లోకంబులం దెల్లయెడలఁ గలయందిరుగు భవాదృశమునితల్లజులకుఁ దెల్లంబుగాని విశేషంబులున్నవనుట కల్ల. అట్టియెడ నెఱుఁగనట్లు నన్నడిగెద రేల? అయినను నావలన వినఁగోరుదు రేని విశదీకరించెద నవధరింపుఁడు. నాతమ్ముండగు భీమసేనుండు సౌగంధికకుసుమంబులకేగి యింకను రాఁడయ్యె. అదియే విషాదకారణంబు. త్రిలోకసంచారులగు తామిప్పుడు "భీమసేనుం డెందుండె, సేమంబుగనుండెనా?"—యీమేలువార్తలు నాకెఱింగించి నన్ను సంతుష్టాంతరంగుం జేయ వేఁడెద.

నార—ధర్మనందనా! చింతిల్లకుము. తెల్పెదను వినుము.

మ॥ అవనీనాథ! భవత్సహోదరుఁడు తాఁ నబ్జాక్షి కిష్టంబుగా
ర్ప వనంబందుఁ జరింపుచుండ నొకచో వాతాత్మజుం గాంచి పో
వు విధంబాతనిచే నెఱింగి చని యంభోజాకరంబుం గనెన్
రవి యస్త్రాద్రికిఁ జేరునంత కట నో రాజన్యచూడామణీ॥

చూచి, యాకమలాకరంబునం గల సుమకాండంబులం గని సంతసిల్లి వానిఁ గొనిపోవుదునని యాప్రాంతఁ గాపున్న యక్ష, రాక్షస, గంధర్వ, కిన్నరబలంబుల కధ్యక్షులగు వారల నడుగ వారు తమ యేలికయగు కుబేరుని యనుమతివడసి తీసికొనిపొమ్మని నుడివిరి. అందుల కాతండు: "ఓయీ! యీసరోవరము పర్వతరాజ మధ్యంబునం గల సెలయేరులచే నేర్పడియె. కాన నిది యెల్లర సొత్తుగాని యొక్కనిసొత్తుగాదు. కుబేరుని సొత్తగుట కాతఁడు క్రయమునకుఁ బడసెనా, లేక మొదట తానే దాని నిర్మించెనా? నేను శ్రేష్ఠమైన క్షత్రియవంశజుండనగుట నితరుల యాచింపనొల్ల. క్షత్రియుండు తన భుజాబలమునఁ బరవిత్తములఁగొని యాచకుల కొసంగి కీర్తిచంద్రికల దిక్కుత్తులఁ బర్వఁజేయును. కావున నేను మీకుబేరుని యాచింపక యీసరస్సునం బ్రవేశించి పుష్పములఁ గొనిపోఁగూడదా యేమి?" అనుచు వారల సరకుఁగొనక నాకాసారముం జొచ్చి సౌగంధికముల గోసికొనుచుండ వారలు కోపించి భీమునితోఁ గయ్యమొనర్పఁ గడంగిరి.

ధర్మ—ఆహా! ఏమి వీనిసాహసము! అటుతర్వాత?

నార—అటుతర్వాత నాబలంబులన్నియు ననిలనందనునిచేఁ బొలియింపఁబడుటయు, నవ్వార్తం జారశ్రేష్ఠులవలనఁ దెలిసికొని కుబేరుఁడు తన కుమారుండగు నలకూబరుని సైన్యసమేతముగ మీతమ్మునిపైకి రేపకడఁ బంపనున్నాఁడు. రణంబు దారుణంబుగ జరుగఁగలదు. కావున నీవు నలకూబరుండు మార్కొనకమున్న,

క॥ అనుజులతో విప్రులతో
దనుజప్రకరంబుతోడ ద్రౌపదితోడన్

జనుమీ, నరనాథ! యీనిల
తనయుని జేరంగ నింకఁ ♦ దడయక వేగన్ ॥

ఇదియే నాయభిప్రాయము. కర్తవ్యం బాలోచించుకొనుము. ఈమార్గంబునఁ జనుచు మీ రిచ్చటనుంటవిని మిముఁ జూచు కోరిక నిటవచ్చితి. సంతసమయ్యె. నేఁ బోయివచ్చెద.

ధర్మ—చిత్తము. (నమస్కరించును)
నార—జయీభవ! (నిష్క్రమించును.)

ధర్మ—కుమారా! వింటివా? ఇఁకఁ దృటికాలంబైన నిచ్చుండఁ జనదు. కావున మన మెల్లరము బోవుదము. నీవు నీదనుజబలంబులఁ గూర్చికొని సత్వరంబున విచ్చేయుము. నేనును బ్రయాణ సన్నద్ధుండనయ్యెద.
ఘటో—చిత్తము. అటులనే యొనర్చెద. (నిష్క్రమింతురు)

(బదరికావనమార్గము)

నార—(నడుచుచు) ఆహా! నేఁ జేయు నిత్యైకాదశీవ్రతసమాప్తి నేఁడుగదా యొనర్పఁగంటి. ఇఁక ద్వాదశీపారణంబునకు వలయుఁ బరికరంబులఁ జేకూర్చుకొనవలయును. ఇంతవఱకుఁ దండులంబుల సేకరింపఁ గల్గితి. ఇంక నవి పచనంబుసేయ దానిలోనికి శాకంబులును బచ్చళ్ళును నూరుబిండులును, నతిరసంబులును, హయ్యంగవీనంబును, బిచ్చిలదధియు నాయత్తపఱచుకొనఁ బ్రయత్నింపవలసియున్నది. ఆహా! నేఁడుగదా బ్రేవుమనునట్లు తృప్తిగఁ గుత్తుకబంట మెక్కనుంటి. ఇట్టిభోజనంబు తిరిగి యెన్నఁడు లభించునోగదా! ముందేమియాలోచన? (ఆలోచించినట్లభినయించి) ఇప్పుడ గజపురంబునకరిగి రారాజునకీవార్త దెలిపి, ధర్మనందనునకు సాయపడఁ జనుమని యిచ్చకములఁ బల్కివచ్చెద. ఆపైని దుర్యోధనుండే కర్తవ్యంబూహింపఁగలఁడు. దారినడుచుచుఁ దర్వాతసేయునది యోజించెదఁగాక.

(నిష్క్రమించును.)

— హస్తినాపుర రాజసభ —

[గురు, కృప, కర్ణ, అశ్వత్థామాదులతో దుర్యోధనుని కొలువు]

సేవ—(ప్రవేశించి) కౌరవరాజకంఠీరవా! హజారముకడ నారద మహాముని తమదర్శనముకొఱకై వేచియున్నవాఁడు.

దుర్యో—(తనలో) ఈతఁ డెచ్చటనుండియైనఁ గ్రొత్తవార్తలఁ గొన్నిటిదెల్పఁగలండు. (ప్రకా) సత్వరము లోనికిఁగొనిరమ్ము.

సేవ—చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

నార—(ప్రవేశించును.)

దుర్యో—(ఎదురేగి) మునికులతిలకా! నమస్కరించుచున్నాఁడ.

నార—మనోవాంఛాఫలసిద్ధిరస్తు!

దుర్యో—ఈ యున్నతాసన మలంకరింపుఁడు.

నార—(కూర్చుండి) రాజేంద్రా, నీ రాజ్యమునం దందఱు క్షేమమా?

దుర్యో—స్వామీ, భవత్కృపాకటాక్షవిశేషంబున నందఱము క్షేమముగ నున్నారము. త్రిలోకసంచారమూర్తీ! త్రిలోకంబుల యందును వింతవిశేషములఁ గలవేని విన్నవింపఁ బ్రార్థించువాఁడ.

నార—కురుకులసార్వభౌమా! అన్ని విశేషంబులకేమిగాని నీకు హితం బగువాని నొక్కదాని జెప్పెద వినుము.

దుర్యో—అది యెయ్యది?

నార—సీ॥ అలకాధిపతిసుతసి • కుసుమ భమునకును
గల్గినసుతుఁగని • కయ్యమొదవె

దుర్యో—కయ్యంబులవరుఁ గల • కారణం బెయ్యది
చెప్పఁగాఁ జెల్లుమీ • సంయమీంద్ర

నార—కనకాబ్జముల నిమ్మ • గనియున్న నెదుర్న
వైరంబువొసఁగ నో • పార్థివేంద్ర

దుర్యో—కనకాబ్జములనేల ♦ కావలెనంచు నా
పాండుతనూజుండు ♦ వారిఁగోరె

నార—గీ॥ వనవిహారంబుసేయుచు ♦ వాయుసుతుఁడుఁ
గృష్ణయును వనమున సంచ ♦ రింపుచుండ
నొక్క కనకాబ్జమునుగాంచి ♦ యువిద యట్టి
విరులఁదెమ్మంచుఁ గోరె నా ♦ భీమసేను॥

అందుల కాతం డవ్విరుల వారి నిమ్మంచు నడిగె.

దుర్యో—సరిసరి. అదియాకారణము! తరువాత?

నార—తరువాత నేమున్నయది. అవ్వార్తఁవిని కలఁకఁ జెందిన మనంబుఁ గలవాఁడై భూసురాళితోడను, పాంచాలితోడను బదరికావనంబుననుండి ధర్మనందనుఁ డిప్పుడె మరున్నందనుఁ గలయఁబోవుచున్నవాఁడు. పాప మా సమరభీకరుండగు నర్జునుం డమరావతీపురంబునకేగి యింకను రాఁడయ్యె. ఇంతకు

ఉ॥ అక్కట యక్షసైన్యనిచ ♦ యంబులు క్రూరత భీమసేను నే
యిక్కటులందఁజేయునో? మ ♦ హాధవ! యెంతటివీరుఁడైన దా
నెక్కనిపోరనేర్చునె యఁ ♦ నేక బదిమందికి నొక్కఁడైనచోఁ?
జిక్కదె సర్పమొండు చలి ♦ చీమ లనేకము గూడివచ్చినన్॥

కావున నో వీరాగ్రగణ్యా! నీవేగి భీమసేను విడిపించి కీర్తిచంద్రికల దిగంతములఁ బర్వఁజేయుము. సాటిలేని త్యాగనాథుండవు. నీసమ్ముఖమ్మున లెక్క కెక్కుడగు యోధవరు లనేకులున్నవారలు.

గీ॥ అన్నదమ్ములయం దెట్టి ♦ యలుకలున్నఁ
బరులు తనవారిపై నెత్తి ♦ వచ్చిరేని
నపుడు తనవారిఁ గాపాడ ♦ నర్హమందు్రి
కాన వారల రక్షింపఁ ♦ గడఁగుటొప్పు॥

ఉన్నది యున్నట్టులఁ జెప్పితి. ఆపైని నీయిష్టము. తల్లికి లేని దయ దాదికేల? నేఁ బోయివచ్చెద. (వెడలును)

దుర్యో—చిత్తము. (లేచి కూర్చుండును)

గురు కృప కర్ణ గాంగేయాది మహాయోధవరులారా! యీ నారదమహాముని మాకిప్పుడాడిన వచనంబుల మీరెల్లరు వినియేయుంటిరి గదా? ఇక మనము యుద్ధసన్నద్ధులమయి యుండవలయు. లేవకడ పయనంబు సేయవలయు. కావున నేటి కీసభ జాలించెను. మీరేగి మీమీ విశ్రాంతి స్థలంబులయందుండుడు. (లేచిపోవును)

కృపా—(నవ్వుచును తనలో) ఓహో, ఇది కడు వింతగ నున్న యది. ఏమీ! దుర్యోధనుఁడేగి పాండవులఁ గావఁజూచునా? నే నమ్మఁజాల.——అయినను ఏనాఁటి కేదియెట్టుల జరుగునో యెవరు చెప్పగలరు? దుర్యోధనుఁడు మాత్రము పాండవులకు సాయపడఁ దలఁచెఁగూడదా యేమి! పాండవులకు మంచికాల మాసన్నమాయెనో యేమో! అయినను దాని సత్యాసత్యము లిప్పుడే తెలియఁ గలవు.

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

(కర్ణ దుర్యోధనులు ప్రవేశము.)

దుర్యో—(కర్ణుని చెయిపట్టుకొని) కర్ణా! రాధేయా! నేఁడు గదా మనకోర్కె లీడేరఁ గంటిమి.

చ॥ కనుఁగొనఁ గంటిలో నీవును ♦ గ్రక్కునఁ జిక్కినయట్టి పరాక్రమాఢ్యులా
యనిలసుతాదివీరులన ♦ వశ్యథికంబగు భీతిఁజెందు నె
మ్మనమున హాయిగల్గు, నను ♦ మానము లేదిఁక, నేఁడు భీముఁ డా
ధనదు నెదిర్చి శౌర్యము దక్కము తథ్యము యుద్ధభూస్థలిన్॥

పగసాధింపఁ బన్నిదమ్ము పన్నుటెంతఁ గాక తాళికయున్యాయంబుగ దానికాంత నడుచు సంభ్రమము మమ్మ్యో. అర్జునుం డొక్కరుండు మిగిలిన నాహానుకాలి వానికి విఘ్న మగును. కావున మన మిప్పుడ నిట

సేనాసమేతులమై చని ధర్మజుని నకులసహదేవులను బొలియించి ద్రుపదరాజపట్టిని బట్టితేవలయు. మంచి తరుణము దొఱకినది.

కర్ణ—(క్రోధముతో) ఏమేమీ, కురురాజాగ్రణీ! స్థూలసూక్ష్మంబు లెఱుంగనట్లు బల్కుచుంటిరి. ఏల భీమార్జునుల నట్లు స్తుతింపు చుంటివి? ఛీ!

మ॥ కరముల్ విప్రులపల్లెలం దిరిగి భి ♦ క్షుంబెత్తి దైన్యంబున
న్పరదేశస్థులఁబోలెఁ దామొరులపం ♦ చల్ జేరి జీవించు నా
నరునిన్ భీమునిఁ బెద్దజేసెదరొకో ♦ నా మ్రోల, వారన్న సం
గరరంగంబున నాకులెక్కయె, వడిన్ ♦ ఖండింతు దర్పోన్నతిన్ ॥

నాయంతటిసాహసప్రతిభగలవాఁడు నీదండఁ గొలువుండ నయ్యర్థమార్థములంగాంచి మది దిగులందనగునా? ఆపాండవుల సాహసంబులు మీ రెఱుంగకుందురా?

ఉ॥ వారలె శౌర్యసంపదల ♦ వారిగఁగల్గినవారలైన, బెం
పారనెదిర్చినిల్వరొకొ ♦ యాయుధముల్ హరియింపనెంచుచోఁ,
శూరతఁజూపరారొ సభఁ ♦ జూడఁగ ద్రౌపదికోకలూడ్చుచోఁ,
బోరఁగలేరొ తమ్ముఁ బుర ♦ ముల్ వెడలింపఁగడంగుచున్నచోన్॥

కావున నో భూరమణా, సెలవయ్యెనేని నే నొక్కరుండ చని యా భీమార్జునులకుఁ ద్రిమూర్తులుతోడువచ్చినను వారలను నుగ్గునూచంబుగ మ్రగ్గఁజేయఁజాలుదు. ఇప్పుడు,

మ॥ కవలన్ ధర్మతనూజు సంగరమునన్ ♦ ఖండించి పాంచాలి నే
నవలీలన్ గొనితెచ్చి యర్పణముఁ జే ♦ యంజాలుదున్ మీకు...

దుర్యో—(కౌఁగలించుకొని) రాధేయా!

సీ| జవసత్వంబు లెఱుంగనే దివిజులన్ ♦ సాధింపఁగా నేర్తు, వి
భువి సామాన్యులఁ బాండుసూనులను ని ♦ ర్మూలింపలేకుందువే?

నీమనంబెఱుంగనట్లంటిఁగాని వీరాగ్రగణ్యా! భీతిచే ననుట గాదు. నీవంటి శౌర్యాటోపుం డీభూమండలంబున నుండునా? అట్టి నీవు

నాకడనుండ నాకేటి వెఱపు? అకారణంబుగ నీమది నొప్పించినందు లకు నన్ను మన్నింపఁగోరెద.

కర్ణ—(ఉప్పొంగుచు) రాజమార్తాండా! మీయట్టివాని నేనా మన్నిం చుట? పాండవులంబొగడుటలు మీవలన వినుటచే జనించిన కోపా నలజ్వాలలకుఁ దాళఁజాలక నే నట్లంటింగాని మరొక్కటికాదు. మనమింక నిముసంబైన మసలక పాండవవనదహనంబునకుఁబోదము రండు. (నిష్క్రమింతురు)

బదరికావన ప్రదేశము.

(ప్రవేశము:—దుర్యోధన, భీష్మ, ద్రోణ, కృప, శ్వత్థామ, కర్ణులు).

దుర్యో—(వెదకుచు నాతురతతో) అంగరాజా! పాండవులెక్కడ? ఇదియెగదా నారదమహామునీంద్రుండు తెల్పిన స్థలము? ముందేగి యుండిరాయేమి? (దూరమునఁ జూచి)

చ॥ అదెయదె పోవుచుండి రిపు ♦ డల్లదె కంటిరె పాండుసూనులన్
వదలక వెంటనంటి యము ♦ నందనునీల్గఁగఁ జేసి తమ్ములన్
జదియఁగఁ గొట్టి, తెమ్ము జల ♦ జాయతనేత్రి, సువర్ణగాత్రి, ష
ట్పదకులవేణి, నాజలజ ♦ పాణినిఁ, బాండుతనూజురాణినిన్॥

భీష్మ—(కోపముతో) దుర్యోధన! ఏమీ? ఇంతటి దుర్మార్గమా? ఇట్టి దుష్టచేష్టలు నిన్నుఁగట్టి కుడుపవా?

మ॥ ఘోరతరంబగు పాపచయంబులఁ ♦ గొంకక చేసిన నూరకె పో
నేరున, ధారుణినొందవె నీవిటు ♦ నెయ్యముఁ జూపఁగవచ్చియు ముం
దారయ కే కుటిలంబుఁదలంచుట ♦ న్యాయమె భూవర! శత్రుఁడవై
పోరఁగరాదె హుటాహుటినిల్చిన ♦ యుజ్జ్వలకీర్తులెసంగ ననిన్.

ఓ! ఈదేవజగంబుల నీ చెడుబుద్ధులఁదలంచినమాత్రి, నేమా నిన్నకైన హాని వాటిల్లకుండునా? ఔరా, ఏమీ నీ దురహంకారము! నన్ను నీవెఱుంగవైతివి!

చ॥ "అరయఁగఁ బాండుసూను లరు ◆ దైన పరాక్రమవంతు లెంతయున్
హరికృప వారిపట్లఁ గల, ◆ దా రణవీరులఁ గెల్వ నేరికిన్
దరమగు, వీరిలోన నిది ◆ తప్పని చెప్పఁగలాఁడు లేఁడు" యం
దురు జనులెల్ల; మమ్మటుల ◆ దూరులఁ జేయఁ దలంపఁబోకుమీ!

మా యపకీర్తిఁ బాయఁజేయుటకయిన మానుషులఁజెవినిడి, యవ్వ్యూహమున నడిచిన బాగుపడఁగలవు. కాదేని నీ దుష్టచతుష్టయముతోడ నీ చతురంగబలంబులు గలనిఁ బొలియఁగలవు. (అని యొకపుల్ల విరిచి వైచును.)

కర్ణుఁడు—(కోపముతో) శంతనతనూభవా! శత్రుపక్షపాతీ!

చ॥ వెఱపొకయింతలేకిటుల ◆ వింగలిపల్కులఁ బల్కెదేనె? యం
దఱికిని దాతనంచు మదిఁ ◆ దట్టిన గర్వముతోడ నీవిముం
దఱ మము సడ్డసేయుకన ◆ ధర్మమె? పో, హితశత్రులంచు మి
మ్మెఱుఁగమె, పాండవేయులన ◆ నెక్కుడుగాఁ బడిచత్తురెప్పుడున్.

కాకున్న,

ఉ॥ పాండవులన్న నెంత? యమ ◆ పాంసనుఁడుండిన నెంతమాత్రము? భూ
మండలిలోన మమ్మెదిరి ◆ మార్కొనఁజాలిన వీరుఁడున్నె? ఛీ!
భండనమందు నిల్చినను ◆ పాండుసుతుల్ పసు పాల్పఁజూతు, వే
దండపురాధినాథు దరిఁ ◆ దత్తరమందుచుఁ బల్కనయ్యెనే?

ఆచార్యా! సంగరరంగంబుననిల్చి రిపుసంఘంబుల నిర్జించుటయో లేక వారి బారిఁబడుటయో శూరునిదారి. అటుగాక,

ఉ॥ కేలను బాణముల్ దొడిగి ◆ క్రిందుదనంబున నిల్చియుండఁగా
నేల? విరోధిసైన్యముల ◆ నెక్కుడుగాఁ దలపోసి కుందఁగా
నేల? శరంబులన్విడిచి ◆ యిప్పుడె చావఁగరాదె? యొప్పమిన్
బోలును గాజులందొడిగి ◆ మూలవసింపఁగ స్త్రీలపోలికన్ ॥

అశ్వ—ఒరే, వ్యర్థప్రలాపీ! ఏమేమీ? (దుర్యోధనునిఁజూచి) కురురా

జాగ్రిణి! ఆసూతపుత్త్రుఁ డెట్లాడుచున్నాఁడో చూడుము. ఆనీచుఁ డట్లు పేలుటకు,

చ॥ కల దొకతప్పు నీయెడను ♦ గౌరవవంశపయోధిచంద్రమా
ఖలుఁడగుసూతపుత్త్రునకు ♦ గాదిలిమిత్త్రుఁడవై మెలంగుచున్
దులువలనంబుచే నతఁడు ♦ తోఁచిన యోచనలెల్లఁ దెల్ప, గే
వల మవి వేదవాక్యములని ♦ భావమునం దలపోయుచుంటచేన్॥

ఇదియే నీపట్లఁగల నేరము. కాని,

ఉ॥ రంగగుమైత్రి నాతఁ డను ♦ రక్తిమెలంగుచు నచ్చఁబల్కు తా
సంగరరంగమందు నినుఁ ♦ జావఁగఁ జేసెదనంచు నాత్మ ను
ప్పొంగుచునున్నవాఁ డతని ♦ మోసమెఱుంగవు; పీనిఁగాంచుమీ
యంగిటియందు బెల్లమును ♦ నాత్మవిషంబుగలట్టివానిఁగన్॥

నిన్నిట్లుచేయుదునంచుఁ గంకణము గట్టియున్నవాఁడు. అదియు నంగాక,

చ॥ కదననిబంటువోలె, ఘన ♦ కార్ముకమున్ వడిఁ గేలఁ బూని తాఁ
గదనమునందునిల్చి నినుఁ ♦ గయ్యమునన్ గదియించి, మించి రా
మొదల[illegible] పారిపోవఁగల ♦ మేటిసుమీ మనసూతపుత్త్రుఁ డో
సదమలగాత్రి! [illegible] ఖలుని ♦ సాహస మెన్నఁ డెఱుంగకుందుమే॥

మఱియు, నీదుష్టుండు భవత్సామ్రాజ్యమునకుఁ దోఁచినధూమకేతువు[illegible]నున్నవాఁడు. కౌరవరాజేంద్రా! దుర్యోచనల మాని పాండుసూనులకు సాయము సేయంజనుఁడు. లేదేని యారాధేయునితోడ నీ బలంబులన్నియుఁ గలనిఁబోలియుఁగలవు. ఇది నిశ్చయము.

కర్ణుఁడు—ఓరీ! విదూషకా! వాక్యరా!

గీ॥ మాటిమాటికి బుద్ధి చెప్పెదవె ♦ బోయి, కంత
నాత్మజుండాడ చెక్కనే ♦ యుంగనైతి

నీవునట్టుల వదరిన ♦ నీదునాల్క
చీలికలొనర్తు చూడు నా ♦ సెలకరాసి॥

(అని కత్తిచూపి) మఱియు,

ఉ॥ నీవనెంత మాఁకు, ధర♦ణీపతి తావినుచుండ నోర నీ
ఛావము నీవెఱుంగక యె ♦ పల్కెదు; నాకరవాలధార నీ
జావఁగనేయకున్న నర♦జన్మమె నాదిఁక పేదబాఁపఁడ!

(అని పైకి దుముకును.)

అశ్వత్థా—ఓరీ సూతపుత్రా, కౌరవవంశనిర్మూలకారణా!

పోవకుమెందు, రమ్ము, నినుఁ ♦ బుచ్చెద నిప్డె కాలుఁ ప్రోలికి ॥

(అని మెదరోకొనును)

(కర్ణుని దుర్యోధనుండును, అశ్వత్థామను కృపాచార్యుఁడును పట్టుకొందురు)

దుర్యో—తగదు.

శశివదనావృత్తము:— వినుమిటు పుత్రా

కృపా—వద్దు	...	...	చనదిటు పుత్రా
కర్ణ—తాళుము	...	...	వినఁ నికఁ దుమ్రింతుఁ
అశ్వ—వదలుము	...	...	దునిమెద పీనిన్

కృపా—అయ్యో, పలమీఁరిట్లు తగవులాడదగు. (ఒకదిక్కు జూపి)

అల్లదిగో,

ఉ॥ కొండకునుద్దియై తనరు ♦ ఘోరశరీరముఁ దాల్చినిల్చి, వే
దండపురాధినాథ! యదె♦దానవరాట్కులజుండు, గండభే
రుండపతాకముంగల మ♦రుత్తనయుండగు భీమసేనుపు
త్త్రుండు ఘటోత్కచుండనెడి♦దోర్బలశాలినిఁ గాంచుఁడల్లదుఁ.

చూడఁగా నాతం డిద్యోడకే వచ్చుచున్నట్టులున్నయది. వాని నెదుర్కొన హరిహరబ్రహ్మాదులకైనఁ దరమగునా? ఈ కర్ణుని సాహసం బెంతయో కలదు. కాని యొకదానిఁ దెల్పెద వినుము.

క॥ తనబలిమి, పరులబలిమియుఁ
గనుఁగొన కెవ్వాఁడు పోరఁ ♦ గడఁగునొ వాఁ డో
మనుజేంద్ర! యోటువడుఁగా
కని జయమెన్నండుఁ గాంచ ♦ నగునే ధరణిన్॥

పాండవుల కిప్పట్టున దండియగు రాక్షసమండలి యుండగా నుండె. మన మిప్పుడు వారితోడఁ బోరి జయంబు వడయుటకల్ల. అదియుఁగాక,

ఆ॥ వె॥ కినుకతోడ వారు ♦ జెనకిరా నిన్నెందు?
వారితోడ నీకు ♦ వైరమేల?
పార్థివేంద్ర, సైన్య ♦ వర్గంబుతోఁ బురిఁ
దిరిగి చేరనెంచి ♦ తేని వినుము॥

చ॥ పడుచుఁదనంపుబుద్ధులను ♦ బాయుఁగఁ జేయుచుఁ బాండవేయులన్
దడయక చేరుటొప్పదియు ♦ తప్పనితోఁచిన నెల్లరిట్టి కా
రడవులనుండ కింక వెస ♦ హస్తిపురంబును జేరు టొప్పగున్
జెడుగులు రాకయుండఁ బురి ♦ జేరఁగ నీమది నెంచియున్నచోన్॥

మఱియు, మన యీ మర్మంబులఁ గనెనేని యాదవుజేంద్రుండు మనల మనసీయఁడు. కావున వేగ వెడలుట మేలు.

కర్ణుడు—ఔరా! ఏమి మీ రణశూరత! చాలు! చాలు!

ఉ॥ కూరలు నూరుబిందులును ♦ గోరసమన్నము నూరుగాయలున్
బూరెలు పూర్ణంబులు న ♦ పూపము లప్పడములున్ చెలంగఁగాఁ
బారణ సేయఁగాఁదగిన ♦ విప్రులుగా కల భండనంబునన్
బోరొనరింపఁ జాలుదురె ♦ భూసురవర్యుల కేమెఱుంగమే?

మఱియు నో పిరికిబాఁపఁడా!

చ॥ అడుగో ఘటోత్కచుండనుచు ♦ నత్యధికంబగు భీతిఁ బల్కఁగా
జడియుదునొక్కొ, యుద్ధమునఁ♦ జక్కడఁగింపనె ధర్మనందనుల్
మడియఁగఁ జేయఁజాలనొకొ ♦మాద్రికుమారుల, భీమసూను, నీ
గడియను బాండవేయులనఁ♦గాఁ బడిచచ్చెడు మీర లౌనన్॥

అటులఁ జేయనైతినేని మీరెల్ల రవ్వాడే నగియెదరుగాక.

కృపా—రాధేయా!

చ॥ వెఱపొకయింతలేక యిటులఁ ♦ బ్రేలుచునుండఁగఁ జెల్లె ధారుణీ
శ్వరులకడఁ, బాండవేయులకుఁ ♦ జాలుదె? వారికి నీకుఁ బోల్పఁగాఁ
గరిమశకాంతరంబు, మఱి♦గాండివి కీడగువాఁడె లేడిటన్
గురుతుగ నీకు రాక్షసున♦కున్ దృణమేసుసమాన మిద్ధరన్॥

మఱియు, భీముని సాహసప్రతిభ కాబకహిడింబాదినక్తంచరులే సాక్షి. ఫల్గునుని బాహుపరాక్రమంబునకు ద్రుపదరాజసత్కృత మత్స్యయంత్రంబే సాక్షి. కావున మన మాఘనులఁ జెనకఁగలుగుదుమా? ఏల నీయోధవరులందెల్ల ధీరుండనని మీఁగినపనులకు దారిఁ జూపెదవు? కాదన్న వారలఁ గరువఁబోవుచు లజ్జాభయంబులుమాని నీవిట్టులఁబల్కుచుంటివి. నీ పలుకు లీభూతలపతి విశ్వసించుచుండెనని యిట్లాడుచుంటివి కాఁబోలు? మా మాటల నిసుమంతయైన వినవైతివి. ఆ ఘటోత్కచుండె నీకు బుద్ధిఁగఱపవలెఁగాక! మేము చెప్పిన వినియెదవా?

గీ॥ నేరనటువంటిపనులకు ♦ బారలిడుచు
బరుగువారినవాఁడు తా♦భంగపడఁడె?
యీఁతనేరనివాఁ డేఁట♦నీఁదులాడఁ
బోవ నిటను వడి మున్గి♦పోవకున్నె?

కాని బుడుతఁడు చెడుదారినడుచుటఁ జూచి, పెద్దవాఁడగువాఁడు దాని వద్దనుట ధర్మము. కావున,

—మత్తకోకిలలు—

నీతిమాలిటు పాండుసూనుల ♦ నీవెమర్పఁగఁబోవుటల్
భీతిఁజెందక పర్వతేంద్రము ♦ బిట్టు డీకొన నెంచుటల్
కర్ణుఁడు—చేతగాకిటు నీతులేటికిఁ ♦ జెప్పఁజూచెదు, నీచ! వే
నేతిముద్దలు మ్రింగుబాఁపలు ♦ నేర్తురే యని నిల్వఁగన్.
అశ్వ—ఓరిమూర్ఖుఁడ! కూడదంచును ♦ నొప్పఁబల్కి వారలన్
దూరనాడఁగఁబోయెదే, మదిఁ ♦ దోఁచదయ్యెనె నీకు ఛీ!
కర్ణు—ఏమీ, చండాలా! ఏమంటివి? మూర్ఖుఁడనా?
పారుఁబోత! వడిన్ నినున్ గర ♦ వాలముంగొని కూల్చెదన్.
అశ్వ—ఒరే, వ్యర్థప్రలాపా!
ధారుణింబడఁ ద్రొక్కనే నెదఁ ♦ దాకుమీ నను నీయెడన్.

(అని తన్నును)

కర్ణు—ఓరీ, నీచా! ఇదిగో కాచికొమ్ము. (కత్తిసారించును.)

అశ్వ—ఓరీ, చండాలా! సూతపుత్రా, ఇదిగో నావ్రేటు గాచికొమ్ము.

(అని కత్తుల నిర్వురు సారింతురు)

దుర్యో—ఆహా! ఇది తప్పి వచ్చినది. (విడఁదీయుచు) గురునందనా! అన్నియుఁ దెలిసిన నీవిటులొనర్చుట ధర్మమా?—రాధేయా! ఇదియేమి! ఏల నీవిట్లు పోరఁదొడఁగితివి? నే నొక్కటి వక్కాణించెద వినుము.

ఉ॥ క్షితిఁ జదిమంది కూడదను ♦ చెయ్దము సేయఁగఁగూడ దెన్నఁడున్
గుతుకము వీడి శాత్రవులఁ ♦ గూల్చిన పిదప నెబానటందుర్; లే
కితరమైనచో, "నటుల ♦ నేయఁగుఁగా కపు డేము తెల్పినన్
మతిని దలంపనందు కిది ♦ మంచిఫలం" బని గేలిసల్పరే?

ఈ మహాత్ముల మాటలెన్నియోగలవు. కావున నో రాధేయా నాపలుకుల కింతమాత్రమును దొలఁగినదువకుము. (రణమునకు దొరకొనుమని కనుసన్నఁ జేయును.) అందఱము బోవుదము రండు.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు) (తెఱపడును)

ఇది చతుర్థాంకము

భీమప్రతిజ్ఞ

పంచమాంకము

బదరికావన ప్రదేశము.

[ధర్మజ, నకుల, సహదేవ, ఘటోత్కచ, ద్రౌపదుల ప్రవేశము.]

ధర్మ—(భేరీనాదంబు నాలకించి) కుమారా! ఘటోత్కచ! ఆధ్వని యేమై యుండును? ఎందుండి వినవచ్చుచున్నది? కారణ మేమియో గన్గొని రమ్ము.

ఘటో—(దిక్కులు పరికించి) తండ్రీ! అది రణభేరీనాదము. చూడ నిది మీర లొంటరిగనుంటఁ దెలిసికొని,

చ॥ తెఱవిదియంచు నెంచి పగ♦దీరఁగఁ బోరొనరింప నిప్డు డా
కురుపతిసేనలెల్ల నిట♦కుం బరతెంచెను సప్తసింధుల
బరువడి నేకమై పొరలి ♦ వచ్చెడు మాడ్కిని...

ధర్మ— ...హా కుమార! యే
దరిగల దింక? నామనము ♦ తత్తర మందుచునుండె నక్కటా!

హా! తమ్ముడా! భీమసేన! వల దనిపలు తెఱంగులఁ బల్కినను స రకుసేయక సరసిజాక్షితోడ నడవులకు వెడలుటచే మనపుట్టియుదు మల గుడువనయ్యె—అయ్యో! అర్జునా! నీవిందున్న యెడ మాకిట్టి

యిక్కట్టులు ప్రాప్తించవుగదా!—కుమారా! ఎంతటి కార్యమొదవె!

చ॥ ధనదుని చేతఁ జిక్కె నట ♦ తమ్ముఁడు భీముఁడు సంగరంబునన్
నున మిటఁజిక్కినారము కు♦మారక! కౌరవనాథు చేతిలో
నని నెదిరించి నిల్వఁగల♦మా? తెలవెయ్యదియో? మహేంద్రనం
దనుఁ డిపు డుండినన్ మనల ♦ దప్పక రక్షణసేయు నేకదా॥

కాని మనకు మనమే కాచుకొందమన్న మనలోఁ జూచిన,

క॥ చెక్కిటఁ గొట్టిన క్షీరముఁ
గ్రక్కుచునున్నట్టి నీవు ♦ కౌరవసేనన్
జక్కడఁగింపఁగ నేర్తువె?
అక్కట కవలైన నట్టి ♦ యర్భకులె సుమీ॥

భీష్మ, ద్రోణ, కృపాశ్వత్థామ, కర్ణాదులన సామాన్యులరా? వారలా సురలతోడనైనను దురమొనర్చి మెప్పొందినవారలు. మఱియు, ధార్తరాష్ట్రులును, సోమదత్తబాహ్లికులును జగద్విఖ్యాత బాహుబల పరాక్రమవంతులు. శకుని, భూరిశ్రవస్సైంధవాదులు లా మకరాంకవైరినైన మార్కొనఁ జాలుదురు. ఇట్టి బలియురతోడను, తక్కిన యోధావళితోడను మనమేరీతిఁ బోరొనరింపఁగలము? అయ్యో! ఇంకెయ్యది తెఱవు? దాయఁగట్టిన గొఱియలమైతిమి గదా.

ఘటో—(మేనువిరచుచు, మీసలు వడివేయుచు) తండ్రీ! తలచిన వీరు నీకు లెక్కయా! వీరలకై

శా॥ ఈమాడ్కిన్ దలపోయనేల? యాట యు♦ద్వృత్త ప్రతాపాఢ్యుఁడో
భీముం డిప్పుడె వచ్చు యుక్తతతులన్ ♦ బేరాజి నోడించి; నే
భూమిన్ గూల్చెద వీరెమర్కొను నెడన్;♦ బోఁదోఁ లెదన్ గానిచో
నేమీ, ఫల్గును డేల? చాలనొకొ, నే ♦ నీ ముప్పు దప్పింపఁగన్॥

మీరాపంతయు సందియుం బందకుఁడు. ఈకురుబలంబన నెంత?

వీరికిఁదోడుగ నీలేదులోకంబు లేకమైవచ్చినను నేగెల్వఁజాలనా?
తండ్రీ! మజ్జననిప్రతిన నేనెఱుంగుదుఁగాన,

క॥ పలుమాటలేల వినుఁడీ
కలని సుయోధనునిఁ జంపకయె నేవానిఁకా
బలిమిఁగట్టియుఁ ద్రుపద
జలజంబుల చెంత నిలుపఁజాలుదు నిపుడే।

అటుల నేఁజేయంజాలనైతినేని, నను భీమసూనుండని పిల్వకుఁడు.
ఇకనైన మీసందియంబుడిగి నన్నంపవేఁడెద.

ధర్మ—కుమారా! నీవట్లనుటచేఁ నొక్కింత ధైర్యంబూని నిన్నొంటిగఁ
బంపఁ దలంపుఁగలిగె. మంచిది. మేమెల్లరము ద్రుపదరాజాత్మజఁ
గాపాడుకొనుచు నీకు సహాయులమై వెనుకనుందెదము. కావున
నీవుచని విజయుండవుకమ్ము.

ఘటో—తండ్రీ! నమస్కరించుచున్నాఁడ.

ధర్మ—పుత్రా! విజయోస్తు! విజయోస్తు! లెమ్ము. సత్వరమ్మున సమ
రమ్మున విజయలక్ష్మిఁ జేకొమ్ము, పొమ్ము.

(యవనికపడును.)

(ఇరువురు గంధర్వులు ప్రవేశము)

మొదటివాఁడు—అన్నయ్యా! ఈమహారణ్యమధ్యంబున నిచట చిట,
పట పట ధ్వనులు మ్రోయుచున్నవే! ఎక్కడ? ఏకారణముచేత?

రెండవవాఁడు—తమ్ముఁడా! ఇప్పుడిమ్మెడఁ బాండవులపైకిఁ గౌరవ
సైన్యంబులు దాడివెడలిరాఁగా, భీమసేనాత్మజుండగు ఘటోత్కచుం
డు ధర్మరాజానుమతంబున వారలపైఁబడి ఘోరయుద్ధంబుఁ జేయఁ
బోవుచున్నవాఁడు.

**మొదటి—అట్లులనా! అటులైన మన మటకేగి యాయుద్ధమునఁజూంచి
వత్తమా?**

రెండ——చూడవచ్చునుగాని, మన మర్యాద నెక్కుడు జాగ్రత్తగనుండ వలయు. పోవుదము రమ్ము.

(ఇరువురు ముందుకునడిచి)

రెండ——తమ్ముడా! అల్లదిగో చూడుము! అదియే రణరంగము. ఆకన్న ట్టునదియే కౌరవసేన. ఈతండే ఘటోత్కచుండను రాక్షసవీరుండు. ఇప్పుడే యుద్ధ మారంభమైనట్లు లున్నయది. కావున మనమిచ్చోట భద్రముగ నుండవలయు.

మొదటి——అన్నయ్యా! అసంఖ్యాకులగు నాకౌరవభటుల నీరాక్షస వీరుం డొక్కరుఁడు సమరంబున సమయింపఁగలడా?

రెండ——తమ్ముఁడా! నీ వెంత వెఱ్ఱివాఁడవు? ఆతనిశక్తి నీ వెఱుఁగవు.

ఆ॥ వె॥ కురుబలంబు లెంత ♦ విరివిగా నుండిన
రాక్షసునకు సాటి ♦ రావుసుమ్ము
గులకరాలు గంప ♦ కొలఁదియుండిన, వన్ని
వాసి కొక్కరవకు ♦ తీసిపోవె?

కావున నీవట్టుల సందేహింపఁబనిలేదు. దానినిజం బిప్పుడే కని యెదవుగాక!

("కో" యని ధ్వనివినఁబడును)

రెండ——తమ్ముఁడా! చూచితివా?

ఉ॥ సింగము తీవ్రక్షుధార్తిమెయిఁ ♦ జెచ్చెరఁదాటుచు నేఁగియేఁగి సా
రంగచయంబుపైఁబడు క ♦ రంబు హుటాహుటి నప్పళించుభా
తిం గడు నుగ్రుఁడై చనుఁ బర ♦ తెంచెడు కౌరవసేనపైకిఁ బో
రంగ ఘటోత్కచుండనెడి ♦ రాక్షసవీరుఁడు, చూడు మాతఁడిన్॥

ఆహా! ఏమిరా! ఆఘటోత్కచుండు కౌరవసైన్యంబుల నెదు ర్కొని వాసికెక్కెనుఁ దాళఁజాలక యేలీల యాసేనలెల్ల బరువిడుచున్నవో చూడుము.

("పోటుఁడు, పోటుఁడు" అని ధ్వని వినఁబడును)

కంటివా! ఆపారుబోతులు వెన్నిచ్చి పారుచున్నంత నా రక్కసుండు వారి వెంటనంటి "పోటుఁడు, పోటుఁ"డనుచు వారిపై నంప వృష్టిఁ గురియించుచున్నవాఁడు—అయ్యో! పాప మాసేనలెల్ల నెట్లు చెల్లాచెదరై పోవుచున్నవో చూడుము.

("కావుము, కావుము" అని ధ్వనివినఁబడును.)

వింటివా! ఆ రాత్రించరుని ధాటికి కౌరవ్యంబులకు నా సేనలెల్ల "కావుము, కావు"మని కర్ణుఁ డున్న యెడకుఁ బరువులిడుచున్నయవి. చూడుము—అన్నన్నా! ఆఘటోత్కచుండు కర్ణునిఁగూడఁ దాఁకుటకై వాఁ డున్నయెడ కరుగుచున్నవాఁడు. కావున మనమును నచ్చోటికేఁగి, యాపర్యవసానము గనుఁగొనియెదము రమ్ము.

(నిష్క్రమణము) (ఇది విష్కంభము)

(కర్ణ ఘటోత్కచుల ప్రవేశము)

ఘటో—ఓరీ సూతపుత్రా! శూరశిఖామణులగు మాయయ్యలకును మీకును నెడ తెగని పగలు గలిగియుంటచే సమయము దొరకిన దని యొంటరిగనున్న ధర్మరాజాదులపైకి సేనానాయకుండవై వచ్చితివి కాఁబోలు. ఇట్టి కృత్రిమకార్యములకుం దగినఫలము నందెదవుగాక! నేనును తరుణంబు దొరకిన మీబలంబుల బరిమార్చి ధర్మనందను రాజ్యాధిపునిగఁ జేయింతునని యుఁ దలంచుచుంటి. అందులకు మంచితరుణము దొరికె. రమ్ము.

మ॥ సమరంబందు నిసుక వధించి శకునిన్ ♦ జక్కాడి దుశ్శాసనున్
జము మ్రోలన్ వడినిల్పి కౌరవపతిన్ ♦ మర్దించి సైన్యంబులన్
సమయంజేసి యజాతశత్రుని నికన్ ♦ ♦ క్ష్మాధిపుఁ గావింప నీ
మము నేఁబట్టితి రమ్మురమ్మిపుడు నీ ♦ మాహాత్మ్యంబు సూతాత్మజా!

కర్ణు—ఓరీ, వ్యర్థప్రలాపా! నా సాహసం బీవెఱుంగవైతివి.

ఉ॥ ఓరి నిశాట నీవిటుల ♦ నుబ్బుచుఁ బల్కఁగనేల? చూడు నా
శూరత; నింక మీరెటకుఁ ♦ జొచ్చిన నిస్వధియించి, ధర్మజుర్
ధారుణిఁగూల్చి యాకవల ♦ దర్ప మడంగగఁజేసి, ద్రౌపదిన్
ధీరతఁబట్టి మాకురుప♦తిన్ గడు సంతసమందఁ జేసెదన్॥

ఘటో—ఓరీ, దంభప్రలాపా! నీవంతటి సాహసివగుదువా? అట్లయిన యుద్ధరంగమునకుఁ బోవుదము రమ్ము. (ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

(పారిపోవు కర్ణుని తరుముకొని పరుగిడుచు ఘటోత్కచుఁడు ప్రవేశించును. కర్ణుఁడు పారిపోవును)

ఘటో—(తెరలోనుండి వచ్చును)

శా॥ ఓరీ! పోవకు సూతపుత్ర! నిలువిరా♦యొక్కింత; యాతండె నీ
రారాజౌ గద, పిల్వు మాతని, వడిన్ ♦ రక్షించు నిన్నిప్పు డో
ధీరమ్మన్య! సతంబు మంత్రముల బో♦ధింపంగఁజాల్ నిన్నుఁ దా
నీకీర్తిన్ విడనాడఁజూచునొకో? ధా♦త్రీశుం డదాక్షిణ్యుఁడై॥

(అని తరుముకొని తెరలోనికి పోవును.)

శకుని—(ప్రవేశించి) ఆహా! ఘటోత్కచుఁడు కర్ణుని నామావశిష్టునిఁ గావించి, మమ్ము బరిమార్చుటకుఁ గాఁబోలు నీదెసకే వచ్చుచున్నాఁడు. దైవమా! ఏమిసేయుదు? అయ్యో!

మ॥ కనుగొంటే కురుసైన్యసంహరణదీ♦క్షాత్ముండు, దైత్యేభ్యుఁ డో
జననాథాగ్రణి! సూతపుత్రకు వడిన్ ♦ జక్కాడి, తా భీకరా
ననుఁడై వచ్చు; నికేను నిల్వగలనా? ♦సన్నాచి యాసించునిన్ [illegible]
దునుమాడన్ జనుదేరవే కురుపతీ! ♦ దుర్వారశౌర్యోన్నతీ!

(ధ్వని వినఁబడును) అయ్యో! మిక్కిలి సమీపించుచున్నాఁడు. అతని ముందు నేనిల్వఁజాల. (అని పారిపోవుచుండ)

ఘటో—(పరువిడుచు బ్రవేశించుచు)

ఉ॥ ఏలతొలంగెదో శకుని! ◆ యిట్లొనరింపఁగ నీతియౌనె, భూ
పాలుఁడు మేనయల్లుఁడు, స◆భాస్థలి నీవొనరించినట్టి యా
మేలు దలంచియైన నిను ◆ మేఁకొని ప్రోవఁగరాఁడె? నిన్ననిఁ
దూలఁగఁజూచువాఁడె? ఘన◆దోర్బలుఁడే వడిఁ బిల్వ మాతనిఁ ॥

ఓరీ! దుష్టబుద్ధీ! నీశక్తిసామర్థ్యంబులఁ జూపుటకు,

సీ॥ వలనొప్ప ఘోరాహ◆వస్థలియౌగాని
ఛలములాడెడు ద్యూత ◆ శాలగాదు
ఖ్యాతికినెక్కు సం◆గరఖేలనముగాని
తాతయ్య! మాయజూ◆దంబుగాదు
పొలుపొంద ఘనశరం ◆ బులుగాని, నీవను
గతిఁ బడ నివి పాచి ◆ కలునుగావు
నలువొంద దానవ ◆ నాయకుల్ గాని మా
యలుబన్నఁగాఁ బొండ ◆ వులునుగారు

గీ॥ ఔర! యీరీతి వెన్నిచ్చి ◆ పార మేర
యౌనె, పోవకు పోవకు ◆ మయ్య యెందు
పరుగువారిన నిను భంగ ◆ పఱుప కింక
విడుతునని యెంచఁబోకు మె ◆ న్నఁడు దురాత్మ!

(తరుముకొనిపోయి, తిరిగి ప్రవేశించి దుర్యోధను నుద్దేశించి, కోపముతో) ఓరీ! సుయోధనా! దురాత్మా! కౌరవకులకలశబడబానలా! ఇంక నీవ చిక్కితివి. దూరమ్మున నిల్చెద వేల? రమ్ము. అల్లదిగో! చూడుము. మీవారల యవస్థలఁ గన్గొనుము.

క॥ వీరలె నీతమ్ములు, మఱి
వీరలె నీమామ శకుని ప్రియుఁడగు కర్ణుం
డారయ వీరెల్లరు జము
బారికిఁ జనను్నవారు ◆ పార్థివచంద్రా!

వీరు నీకుఁ బరమాప్తులు కారా? ఇప్పుడే నీపరాక్రమముఁజూపి వీరల విడిపించుకొని పోయెదవుగమ్ము—కదలవేమి?

గీ॥ అలిగి వీరల మర్దించు ♦ నపుడుగాక
సమయ మెయ్యది నీపరా ♦ క్రమముఁ జూప?
నిచటి కేతెంచి తెందుల ♦ కిప్పు డిట్టు
లలుక నుంతైనబూనక ♦ నిలుచు టేమి?

పాప మాదురాత్ములు కర్ణ శకునులిద్దరే! దుర్యోధనా! నీకింక దుర్యోచనలఁ గఱపువారెవ్వరు? ఇట్టిచెలికాండ్ర నెడబాసి యీవసుధ నెట్లేలెదవు? ఇంకెట్లు మనియెదవు?——

క॥ మును పాండవులను మాయల
ననుపొందఁగఁ గెలిచితనుచు ♦ ననయము విందుర్
జనవర! యిపుడటు సలుపన్
జనునే? శరమునను గెలిచి ♦ చనవలెసుమ్మీ॥

నీదుర్మార్గముల నే నెఱుంగనని తలంచితివి కాబోలు. ఆహా! అట్టినీకిప్పు డిట్టి శాంతగుణంబు నావలనం గలిగె. ఓర్రోరీ!

చ॥ ధరణిప! యుద్ధమందు ననుఁ ♦ దాఁకెదనంచు మదిన్ దలంచినన్
గరిపురిపైని నాసకిడి ♦ గ్రక్కున రమ్ము...

(తెరలోనికి పరుగునపోవుచు)...సుయోధనా! వడిన్

బరువిడ నేల? జూదమున ♦ బాండుతనూజులఁ గెల్చినట్టి ని
న్నరయఁగలాఁడ? ధాత్రి నొక ♦ డైన, బలాఢ్యుఁడ! పోకుపోకుమీ!

(తిరిగి ప్రవేశించి)

ఆహా! అయ్యది తరువా? దాని నాదుర్యోధనుండని భ్రమజెంది వచించుచుంటినే. ఐననేమి. ఇప్పుడే వానికై పోయెదఁగాక!

(ద్రోణ, దుర్యోధనుల ప్రవేశము)

ద్రోణుడు——(ఆలకించి తలయూచి) కౌరవరాజేంద్రా! ఆ రాత్రించర రుండాడెడు పరుషోక్తులు వినుచుంటివా? ఆతఁడొక తరువుంగని, నీవని భ్రమజెంది యట్లాడుచున్నవాఁడు. నిజముగ నిన్నే కన్గొన్న

నేమి సేయునోకదా? ఆహా! ఆతఁడుగూడ నియ్యెడకే పరువిడివచ్చు చున్నవాఁడు. ఇంకేల మన బిక్క పెగ్గెలు?

చ॥ మనుజపతీంద్ర! నీయనుఁగు ♦ మామయవస్థను జూచితీవు; నా
దనుజుని భీషణాస్త్రతతి ♦ ధాటియుఁగంటివి; వాని పరాక్రమ
జనునె ధరిత్రినెవ్వరికి? ♦ సాగఁగనేర్చునె సాహసంబులిం
కను మది బీరముల్ విడిచి ♦ కౌరవకోటికి రక్ష సేయుమా॥

అది యెట్లంటేని, నీవిప్పట్టున నా రక్కసునితోడఁ జెలిమింజేయుటయె. అదిగాక వేఱొక తెఱవు గన్పట్టదు. ఇది ముమ్మాటికి సత్యము. నీవిటు లొనర్పవేని, కరిపురిపై నాస నేటితో సరియని యెఱుంగుము. వీని సామాన్యనక్తంచరుండని తలంచితివి కాబోలు! ఈతం డాదశకంఠునంతటి మేటిసుమీ!

దుర్యో — (తలపంకించి, వంచి, తనలో) ఆహా! ఇంకెయ్యది తెఱవు? వీరిట్లు పుల్లవిరుపుమాట లాడుచున్నారే. ఇంక కర్తవ్యమేమి? పుత్ర, భ్రాతృ, సుహృ, ద్బాంధవులెల్లరు నీరాశ్రించరుచే ధాత్రిఁ గూలిరి. కావున, నిప్పట్టున వీరివచనానుసరణి నా యసురునితో నేస్తమొనర్చుటయే ప్రశస్తమని తోఁచెడిని. కాని వీని నెట్టులఁబల్కరింతు? కోపానలజ్వాలలఁ బర్వఁజేయుచు వచ్చుచున్నాఁడే! వీని నెవ్విధిఁ బ్రసన్నునింజేయఁజాలుదు? (ఆలోచించి) సరిసరి. ఇప్పుడొకయుక్తి తోఁచినది. అదిగో! రాక్షసుఁడు సమీపించుచున్నవాఁడు. ఎదురుగాఁ బోయెదగాక!

ఘటో — (ప్రవేశించుచు) దుర్యోధనా!

ఉ॥ మించినవేడ్కఁ బాండవుల ♦ మేదిని గూల్చెదనంచు నాత్మ నూ
హించి వనాంతరస్థలి క ♦ హీనపరాక్రమ మొప్ప వచ్చి, వే
కాంచితె కర్ణునిన్ శకునిఁ ♦ గాలునిపోల్చిలున కేగుచుండ, నో
వంచక! వారి వీడిచనఁ ♦ బాడియె, పోయెదు రమ్ము వారితోన్॥

ఓరీ! చిక్కితివా! నీవింకెందుబోయెదవు?

దుర్యో — (ఎదురుగా బిరబిర జని కౌఁగలించుకొని) కుమారా! భీమ

నందనా! నీకిది న్యాయమా? నా సోదరులగు పాండవులపాటు విని, సైన్యసమేతుండనై వారలకు సాయపడఁ జనుదెంచు నాపైనా నీ సాహసము? కురుపాండవుల కొకభేద మున్నదా? మేమెల్లర మొక్కటియేగదా! పగతునివలె నీవిట్లొనర్పఁదగునా? శాంతింపుము. నా వచనముల నాలకింపుము.

వనచరులేరైన నీవనమ్మున మమ్మడ్డగింతురేమోయను తలంపున స్వసంరక్షణార్థము మేము రణభేరి మ్రోయించితిమి. అయ్యది విని నీవు మమ్ముల శతృలఁగా నెంచి మాపై దాడి వెడలితివి. అంత నేను నిన్నుంగని "తెలియనికతంబున నీవిట్లు వచ్చుచున్నాఁడవని యెఱింగియు" నా సైన్యంబుల మరల్పనైతి. అందులకు కారణంబొండుకలదు. అది యెద్దియన, "మీర లేకతమ్మున మా బోంట్ల సహాయంబునైనం గోరక, ధనముని పైకి వెడలుచుంటఁగని, మీరలు వారల సమరమ్మున నెదిరింపఁగల్గుదురా, అంతటి శర కౌశలంబు గలదా" యని సందియంబొందవి, "కానిమ్ము చూతము. ఇంటఁగెల్చి రచ్చఁగెల్వమన్నటుల మనతోఁ బోరి నిల్వఁగల్గినఁగదా నాయక్కుల నెదిరింపఁజాలుట" యని యూహించి నేనట్లొనర్చితి. ఇప్పుడు నా సందియంబు దీరె.

గీ॥ ఔర, కంటిని కంటి, కుమార! నీదు
బాహుబలమెల్ల; నేత్రపర్వంబుఁగంటి
దివ్యశస్త్రాస్త్రమహిమంబుఁ దెలిసికొంటి
భీమనందన! సంగ్రామభీమ! నేఁడు॥

నిక్కముగ నీ వొక్కరుండవే యాయక్కులఁ బొలియింపఁజాలుదువు. కుమారా! శాంతింపుము. ఈకల్లోలంబంతయుఁ గల్లయని భావింపుము.

ఘటో—(ఆశ్చర్యముతో) దుర్యోధనా! ఇదియేమి! అందిన జుట్టును అందనిచోఁ గాళ్ళను బట్టువానివలె నున్నాఁడవే! అన్నా! నిన్ను నమ్మఁజాల. (అని దుర్యోధనుని రెక్కల విరిచికట్టును.)

దుర్యో—కుమారా! రాత్రించ రేంద్రి! అట్టి సందేహంబు లుడుగుము, నా వచనమ్ములు సత్యములని యెఱుంగుము. ఇంక మనమిట నేల యాలసింపవలయు! భీమసేనునికిం దోడుపడ వేగమ పోవుదముర మ్ము. మున్ముంద మాయన్నయగు యుధిష్ఠిరసముఖమ్మున కేఁగెదము గాక! (అని యిరువురు నిష్క్రమింతురు)

ద్రోణా—ఆహా! ఏమి వీనియుక్తి? ఇప్పుడుగదా సుయోధననామము సార్థకమయ్యె. కర్ణ శకునిప్రముఖుల సేవ దేర్చి వారినిఁగూడఁ దీసికొని పోయెదగాక! (నిష్క్రమించును)

(కర్ణాశ్వత్థామ ద్రోణాదుల ప్రవేశము)

ద్రోణా—మీర లిటురండు. (కర్ణాశ్వత్థాముల బిలుచును)

అశ్వ—రాధేయా! మజ్జనకుండు పాండవులతోఁ బోరొనర్ప దలంపవలదనియు, నటులఁ దలంచినఁ గీడుమూడుననియు, బలు తెఱంగులఁ జిలుకకుఁ జెప్పినటులఁ జెప్పినను నావంతయు సరకు సేయక,

"ఉ॥ పాండవులన్న నెంత? యదు ♦ సంసనుఁడుండిన నెంత నాకు? భూ
మండలిలోన నన్నెదిరి ♦ మార్కొనఁజాలిన వీరుఁడున్నె? నీ
భండనమందు నిల్చినను ♦ పాండుసుతుల్ పడు పాట్లుచూడు, వే
దండపురాధినాథుదరిఁ ♦ దత్తరమొందుచుఁ బల్కనయ్యెనే?"

అని ప్రగల్భములాడిన నీ విప్పు డిట్టుల తలపోసికొనియెద వేమి?—ముందు వెనుక లారయక,

ఉ॥ మాటలు పెక్కు నేర్చితని ♦ మమ్ముల నోట వదింపరానటుల్
మాటికిమాటికిన్ వదర ♦ మాన్యతిగల్గెనె; మద్వచన్ము లా
టోటని యెంచి తప్పుడు; ఘటోత్కచు సాహస మిప్పుడైన నీ
పాటిదటంచుఁ గాంచితివె? ♦ స్వానుభవంబున సూతపుత్రకా!

ఔరా! "తడిసిస్థాని గుడిసెగట్టుదు, తగ్గిగాని మొగ్గ"దను లోకోక్తి రిత్తదగునా? ఎవ్వండేని తన్ను మించి చరించువాఁడు పరిభవం.

బందకుండునా? పాపము! నీకెట్టి గర్వభంగము సంప్రాప్తించె. ఏల నీవీలీలఁ దలపోసికొనియెదవు? గతజలసేతుబంధనమేల? ఇఁకనైన బుద్ధిగలిగి నలువురతోపాటు నీవును నడువుము.

కర్ణు——(తనలో) ఆహా! వీఁడు నాశరీరము చిరుగులువడఁ కఱకుటమ్ములఁ బోలు పలుకులాడుచుండెనే? ఏమి నాబ్రదుకు?

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

(ధర్మజ, నకుల, సహదేవ, ద్రౌపదులును, ఘటోత్కచుండును, ద్రోణ, కర్ణ, శ్వత్థామ, కృపాచార్య, శకుని, దుర్యోధనాదులును ప్రవేశము.)

(శంఖధ్వని వినఁబడును)

నకు——(ద్రోణునితో) వింటిరా, ఆశంఖానినాదము. అల్లదిగో! దుర్వార శౌర్యగర్వితారిమదేభకంఠీరవుండును, భీమబలాఢ్యుండు నగు భీమసేనుండు.

గీ॥ వసుధ తల్లడమందంగఁ ♦ బాఁపఱేఁడు
కదల, దారలు డుల్ల, డి ♦ క్తటము లదర
నాదికూర్మంబు మది చెడి ♦ యదర నదిగొ.
శంఖనినదంబుసేయు ని ♦ శ్శంకనిపుడు॥

కావున నిపుడే కదనంబునకుఁ గడంగుచుండవలెను! సత్వరమున నరిగెదము గాక!

(అందరు ముందుకు నడతురు.)

ధర్మ——గురువర్యా! మన మిపుడు కదనరంగము సమీపించినారము. (ఒక దిక్కుఁజూపి) ఆచార్యా! అల్లదిగో! దూరంబున మన వైపునకు నాతురతతోఁ బఱతెంచు పురుషుం డెవ్వఁడై యుండనోపు?

ద్రోణా—ధర్మనందనా! ఆతండు భవత్సహోదరుండగు నర్జునుండు గన్పట్టుచున్నవాఁడు.

ధర్మ—(వికసితవదనుండై) నాకును నట్టులనే తోఁచెడిని.

అర్జు—(ప్రవేశించి) అన్నయ్యా! నమస్కరించుచున్నాఁడ.

ధర్మ—ఆయుష్మాన్భవ!

అర్జు—(ద్రోణునిఁగని) గురువర్యా! భవచ్ఛిష్యుఁడిదే మ్రొక్కుచున్నవాఁడు. (పాదములకు మ్రొక్కును.)

ద్రోణా—దిగ్విజయోస్తు! లెమ్ము. (లేవదీయును.)

ధర్మ—తమ్ముఁడా!

క॥ కవ్వడి! యియ్యెడ దురమని
యెవ్వనిచేఁ దెలిసికొంటి ♦ వింద్రుని సభలోన్;

అర్జు— ఎవ్వండగు? నారదుఁడే
సవ్వడి యెరిగించె నాకు ♦ సాకల్యముగన్॥

ధర్మ—ఆహా! నారదమహానీంద్రుఁడు కడు వందనీయుండు. సరియకాని యింకఁ గర్తవ్యమేమి? ఈదిక్కునంజని మనసోదరునిం గలిసికొందము రండు. (అందరు నిష్క్రమింతురు.)

(భీమ, నలకూబర, మణిభూషణుల ప్రవేశము.)

నల—ఓరీ, నరనాథాధమా!

ఉ॥ చోరునిభంగి మానసరసిఁ ♦ జొచ్చి, భయం బిసుమంత లేక, త
న్నీరజముల్ గ్రహింపఁదగు ♦ నే? దురితాత్మక! మోహహీన! సి
తీకునుఁగాంచి కూడదని ♦ తెల్పిన మానవపాలకావళిన్
గ్రూరతఁ ద్రుంచివైచితివి; ♦ కూళ! నిను మనసియ న్యాయమే?

భీమ—ఓరీ, తులువా!

గీ॥ తులువతనమున నీవాడు ♦ పలుకులకును
దగిన ప్రతిఫలమందెదో ♦ పొగరుబోతు!

యాసరసిఁజొచ్చి, పుష్పముల్ ♦ గోసికొనుట
చౌర్యమే? యట్లు దలపంగ ♦ సరియె నీకు?

నల — ఓరీ, బాలిశా!

గీ॥ మాసరసిఁజొచ్చి పుష్పముల్ ♦ గోసికొనుట
చౌర్యమే కాదె? నీ వెంత ♦ సాహసివో?
పరులసొత్తుల ననుమతి ♦ వడయ కెపుడు
గొనుట చౌర్యంబుగాదె యో ♦ క్రూరకర్మ!

భీము — ఏమేమీ? ఆకొలను నీయదియా? అందలి సరసీరుహంబులఁ గొనుట చౌర్యమా? చాలు! చాలు!

శా॥ ఈతీరెందువచింపఁబోకు మధమా! ♦ యీపర్వతవ్రాత సం
జాతంబై చను నిర్ఝరీజనిత కా ♦ సారంబు నీదంచు ని
ర్భీతింబల్కెదె దుష్టచిత్త! యదినీ ♦ విత్తంబునంగొంటె? నీ
తాతల్ దానిరచించినారె? యితరుల్ ♦ దాకంగరాకుంటకున్ ॥

ఆసరసిపై నీకెట్టి స్వాతంత్ర్యముకలదో యితరులమగు మాకును నట్టి స్వాతంత్ర్యమే కలదు. ప్రకృతినిర్మాణముల కందఱు సమానస్వతంత్రులే కదా? కావున నీవింక జంకుమాని దొంగతన మనఁగ డంగితివేని నీ కెక్కులింక దక్కవని యెఱుంగుము.

నల — చాలు చాలు —

మణి — ఆహా! ఈతఁడు గొప్పశాస్త్రజ్ఞుని తెఱంగునం గన్పట్టుచున్నాఁడు. దీనింబట్టిచూడ "నాకంటపడినదిగాన నది నాయది" యను నూతనధర్మంబాచరణలోనికిం దెచ్చు సచ్చరిత్రునిభంగి నున్నవాఁడు.

నల — మానవాధమా! మావనముంబ్రవేశించి, యందలిచిత్రంబుల నేత్రపర్వంబుగఁ గాంచి, వచ్చినత్రోవం బోవక, తన్మధ్యస్థకాసారంబుఁ జొచ్చి, కలంచి, యందలి కమలంబులఁ గొనుచుండ, నీకది తగదనియున్న, గొలంకె నాయది యనఁగడంగితివా! ఎంత మహోన్మత్తత నున్నాఁడవు? చాలుచాలు. తుచ్ఛుఁడా! ఇట్టిపిచ్చిప్రేలుడు లికఁ గట్టి

పెట్టియిచ్చోట్టుపడి, తక్షణంబ చనకుంటివేని, నీప్రాణంబులు నీకింకఁ దక్కవని యెఱుంగుము.

భీము——యక్షాధమా!

క॥ ముక్కిడి! యేమంటివి? నీ
జక్కులబలములను కలని ♦ జక్కాడిన నా
యుక్కు నెఱుంగవు; మఱి నీ
వెక్కుడు బల్లిదుండవౌక్కొ ♦ యెల్లరకంటెన్!

నల——ఓరీ దంభప్రలాపా!

ఉ॥ వేదురుంబట్టిన ట్టిటులం ♦ బ్రేలిన నాగదతోడ ని న్నిదే
మోది, ఖరార్కసూనుపుర ♦ మున్ వడిఁ జేర్చెద, దుర్మదాంధ!

భీము——యక్షాధమ! నీగదన్ దుత్రిటిని ♦ జక్కఁగఁ జేసి, నిన్ వధింపగాఁ
బోదమటంచు నాగద ప్ర ♦ మోదముఁ జెందెడు రమ్మురమ్మికన్॥

ఓరీపారుబోతా! పోరికిఁ దారసిలుము. నీకండకావర మడంచువాఁడరమ్ము!

నల——ఇదిగో! వచ్చితి. కాచికొమ్ము.

మణి——(నలకూబరున కడ్డమువచ్చి) మహారాజా! ఈసామాన్య నరాధమునితోఁ బోర నేఁ జాలనా? ఒక్కత్రుటికాలంబున నిర్జించివచ్చువాఁడ. చూడుము నా రణప్రావీణ్యము.

నల——మంచిది పొమ్ము.

మణి——ఓరీ! నరుడా! నన్నుంగెలిచి తరువాత మా మహారాజుపైకిఁ బొమ్ము. (తనలో) ఏమీ! ఈనరుఁడు సామాన్యునివలె గన్పట్టడయ్యె. ఇట్టి భీమబలాఢ్యునితోఁ బోరి నే జయమందఁగలనా? వట్టిమాట. ఒకవేళ నే జయమందితినిపో, నాకు సర్వసైన్యాధిపత్యపదవి తప్పక సిద్ధించును. అందునకు సందియంబులేదు. కాక, నేనోటువడినను మా మహారాజునకొకవిధమున సాయము జేసినవాఁడనే యగుదును. అదెట్లంటేని, నాతోఁ బోరుసల్పుటచే నీనరుం డలసటఁజెందక.

మానవుఁడు. అప్పుడీతని మామహారాజు గెల్చుట మిక్కిలి సులభము. (ప్రకాశముగా) నరుఁడా! సిద్ధముగా నుంటివా?

భీము—మంచిది రమ్ము. (ఇరువురును కత్తులతో యుద్ధమొనర్తురు)

నార—(ప్రవేశించి, దూరమున నిల్చి తనలో) ఆహా! నాకెట్టి విందులపై విందులు జరుగుచున్నవి? నిన్ననే ఘటోత్కచునకును గౌరవులకును జరిగిన ఘోరసంగ్రామంబున నాకొక గొప్పవిందు జరిగినది. ఇప్పుడియ్యెడ నింకొకటిగూడ సమకూడనున్నయది. కావున నిప్పుడే చని కాల్యకృత్యంబుల నిర్వర్తించుకొని కృతస్నాతుండనై వచ్చి విందారగించెదఁగాక. (నిష్క్రమించును)

భీముఁడు—(మణిభూషణునితో) ఓరీ! యీతూరి నీయసువులఁ బాసెదవు చూడుము.

(గదాయుద్ధము చేయును, మణిభూషణుఁడు పడిపోవును)

భీముడు—(నలకూబరునితో) ఓరీ! యక్షాధమా! ఇంక జూచెదవేల? నీవ చిక్కితివి రమ్ము.

నలకూ—ఓరీ, నీచమానవా! నీవేల యకారణంబుగ దురంబునకు దొరకొని ప్రాణంబులఁ బాపుకొనెదవు? మనసెంచితివేని తప్పు జేసితినని యొప్పుకొనుము. నీకభయదానం బొసంగి, నిన్ను మన్నించి పోనిచ్చువాఁడ. కాదేని,

మా॥ ఘోరతరంబగు మార్గణముల్ గొని • కూలఁగనేసెద జూడుము నిన్

భీముడు—అట్టులనా? చాలు చాలు.

మేరుసమాన బలాఢ్యుల నెందర • మేదినిఁ గూల్చితి దానవులన్
వారలకంటె భుజాబల విక్రమ • వంతుఁడవే నను మార్కొనఁగా
వేరె, ప్రగల్భము లాడఁగఁబోకు మ • దుగ్రగదాహతిఁ ద్రుంచెద నిన్

నల—భూరిపరాక్రమవంతుఁడ నన్నును • బోల్చెదె నీచనిశాటులతోన్
వారిని గెల్చితినంచు నన్గెలు • వన్గలవే? తులువా! కలనిన్

భీమ — వారలగెల్చుటకంటె నిన్నుఁ గెలు ◆ వఁ సులభంబు సుమా కనుమా
ధీరుఁడనంచు నీదిఙ్గొను గర్వము ◆ ద్రెంచెద, ద్రుంచెద, మించెద నిఁక॥

(అని యిరువురు గదల ద్రిప్పుచు యుద్ధము చేయుదురు;)

నార — (ప్రవేశించి, దూరముననిల్చి, తనలో) ఆహాహా! ఏమివింతు లేమివిందులు! సౌగంధిక కుసుమాధారంబున నాటిన కలహంపు మొలక పెఱిగి, పెద్దదై యిప్పటికి రెండుపంటలుపండి, నాకడుపు నిండించి నాకు సంపూర్ణముగఁ దృప్తినొందించినది. చాలును. ఇప్పటికే పొట్టయుబ్బిపోయినది. ఇంక మరొకఁ బోయితినా, గణపతికడుపువడువున విచ్చిపోవును. కావున నింక కలహంబు సమయింపఁజేయఁ జూచెద.

(నిష్క్రమించును.)

బ్రహ్మ — (ప్రవేశించి తనలో) ఈఘోరసంగ్రామంబుఁ జూడ నింతటితోఁ ముదముట్టునట్లు గన్పట్టదు. దీని నిట్టులనే విడిచిపుచ్చితినేని నారదుండు చెప్పినట్లు, క్రమక్రమంబుగఁ బాండవపక్షపాతియగు కమలాక్షునకును, కుబేరపక్షపాతియగు నసలాక్షునకును కయ్యంబు ప్రాసంగకమానదు. ఈశివకేశవులకు పోరు దారసిలిన లోకంబులెల్ల జీకాకునొందు. కావున నిప్పుడే వీరి సమాధానపఱుపవలయు. — (వడిగొన వారలమధ్యకు వచ్చి) వాయునందనా! శాంతింపుము. శాంతింపుము. కుబేరకుమారా! ఏమి యీ తెలివిమాలితనము? ఒక్క సిరజంబుకై మీరీరుసఁ బోరసేరయగునా? నలకూబరా! ఈతండు సామాన్యనరుండని తలంచితివి కాబోలు. ఈతండయ్యనిలతనయుండుసుమా! మఱియు నీకాప్త కోటిలోని వాఁడును నగు. ఎట్లంటేని,

గీ॥ తొల్లి శంభుండు శాంబరీ ◆ భిల్లుఁడగుచు
సూకరవేషంబునను వీని ◆ సోదరుఁడగు
ఫల్గునునితోడఁబోరి, యం ◆ త్యాని పటిమ
కలరి, పాశుపతంబిడి ◆ చెలిమిఁజేసె॥

(ధర్మరాజాదుల ప్రవేశము)

ధర్మజ—గంగానందనా! రణరంగమునకు వచ్చినారము. (ఆశ్చర్యముతో) ఏమది! పోరుచల్లారినట్లున్నదే? అకన్నట్టు నలుమోములవాఁ డెవ్వండై యుండు; కమలగర్భుండు కాడుగదా?

భీష్మ—ధర్మనందనా! సందేహమేమి! విరించియే సుమా! భీమ నలకూబరుల సమాధానపరుప వచ్చినట్లున్నయది. మనమును జని, వనజభవుని దర్శించి, జన్మసాఫల్యత నొందుదము. తొందరగ రండు.

అందరును—(చతుర్ముఖునిఁ జేరి) సరస్వతీశ్వరా! నమస్కృతు లొనర్చుచున్నారము.

(అని పాదములకు మ్రొక్కులిడుదురు)

బ్రహ్మ—కళ్యాణ్! కళ్యాణ్!

ధర్మజ—తమ్మిచూలీ! భవద్దర్శనసుకృతమ్మున మాదృశ పతితజనమ్ముల జన్మమ్ములు కిల్బిషహరమ్ములై, పావనతరమ్ములయ్యె.

బ్రహ్మ—మంచిది. (నలకూబరునిఁ జూచి) నలకూబరా! హేమసుమమ్ముల నీభీమసేనునకొసఁగి వాని సంతృప్తుం జేయుము. మఱియు నీధర్మరాజాదులకును స్వాగతంబొసంగుము.

నలకూ—చిత్తము. (లోనికేగి పూలఁగొనివచ్చి) అనిలనందనా!

ఉ॥ రమ్ము ప్రభంజనాత్మజ! కరమ్ము మనమ్మునఁ గ్రమ్మనిమ్ము నే
స్తమ్ము; దురమ్ములందలి విధమ్మును నీస్మరణమ్మునుండి పోఁ
జిమ్ముము; మిమ్ముఁ గంజభవుఁ జెన్నలరారఁగ నేడుజూచు భా
గ్యమ్ము నొసంగినట్టి కనకాబ్జము లియ్యవె కొమ్ము సమ్మతిన్॥

భీముడు—(అందుకొని) యక్షాధినాథా! భవాదృశ పుణ్యాసత్తముల తోడ నేస్తమ్ము సంప్రాప్తమ్మగుడు గడు ముదమ్ముఁ జెందితి. మిత్రునిగ గన్గొనినందులకు మీకు నా యనేకాభివందనములు.

నలకూ—ధర్మనందనా! గాంగేయాది మహాయోధవరులారా! యీాస
రసీరుహనెపమ్మున మిమ్మందర సందర్శింపఁ గల్గినందులకుఁ గడు
సంతసిల్లుచున్నాఁడ. మీాకందర కిదే నాస్వాగతము.

ధర్మ—భక్తిపూర్వకముగ గొంటిమి. బ్రహ్మానందభరితుల మైతిమి.

భీము—(ధర్మజునియొద్దకేగి) అన్నయ్యా!

క॥ మన్నింపుడు దురితాత్ముఁడ
నన్నా! ననున్, ముందు వెనుక ♦ లారయక యె. మీా
రెన్ని తెఱంగుల దెలిపిన
నన్నియు విననట్టిఫలము ♦ నందితి ననఘా॥

(పాదాక్రాంతుఁడగును)

ధర్మ—(లేవనెత్తి) సోదరా! ఇదియంతయు దైవయోగము. దాని కె
వ్వరేమి సేయఁగలరు? "బుద్ధిః కర్మానుసారిణీ" అను నార్యోక్తి
నెఱుంగవా?

భీము—(ఆతురతతో) పాంచాలరాజనందనీ! యిటురమ్మ. (ముందున
కు లాగికొని, పుష్పములఁదీసి)

ఉ॥ అంగన! నీవు నేను వన♦మందు విహారసుఖాబ్ధి మున్గుచో
రంగుగ నీకొసంగిన వ♦రంబున కత్తఱి నింగినుండి మేల్
బంగరుపుష్పమొండు ధర ♦ పైఁబడ, నంది, ముదంబుజెంది, క
న్నంగవకద్ది, తెమ్మని న♦నున్ దగఁగోరవె యట్టిక్రొన్ననల్॥

ఉ॥ నీరజనేత్రి! యెవ్వి నను ♦ నీపఁగన్, రఘురామ పాదపం
కేరుహభృంగమైతనరు ♦ కేసరిపుత్త్రుఁ, గుబేరసూను, వా
ణీరమణీమనోహరుని ♦ నెమ్మిగనుంగొను భాగ్యరాశిఁ జే
కూరిచె, నట్టి తమ్ములివె ♦ కొమ్మ మనమ్మలరారఁ గొమ్మరో॥

(అని పూవులనిచ్చును)

ద్రౌప—(తలవంచుకొని యుండును)

బ్రహ్మ—ద్రుపదరాజనందనీ! నీ వింకేద్దియైనఁ గోరుము.

ద్రౌప—వాణీప్రాణధవా! తమ కరుణాకటాక్షవీక్షణముదక్క యితర మేనొల్ల.

సహ—(ముందునకు వచ్చి) కమలసంభవా! అట్టులైన నీ భరతవాక్య మగుఁగాక!

గీ॥ వర్షముల్ కుంభవృష్టిగ ♦ వరలు గాక
ధాత్రి సస్యసమృద్ధయై ♦ తనరు గాక
జగతిజనములు సుఖులయి ♦ నెగడు గాక
ప్రభువు లన్యోన్యమైత్రిని ♦ బఱగు గాక॥

అందరు—తథాస్తు! తథాస్తు!

గద్య—ఇది శ్రీరమారమణ కరుణారసప్రసాదిత ప్రాప్తకవిత్వ, హారిత
సగోత్రపవిత్ర, శ్రీమత్కర్లపాలెము వంశపయఃపారావారరాకా
సుధాకర కామయామాత్యపుత్ర, సుకవిజనవిధేయ
కోదండరామ నామధేయ ప్రణీతంబయిన
భీమప్రతిజ్ఞయను నాటకము
సర్వము సంపూర్ణము.

మంగళంమహా శ్రీశ్రీశ్రీ

